

NILS STJERNBERG

KOMMENTAR

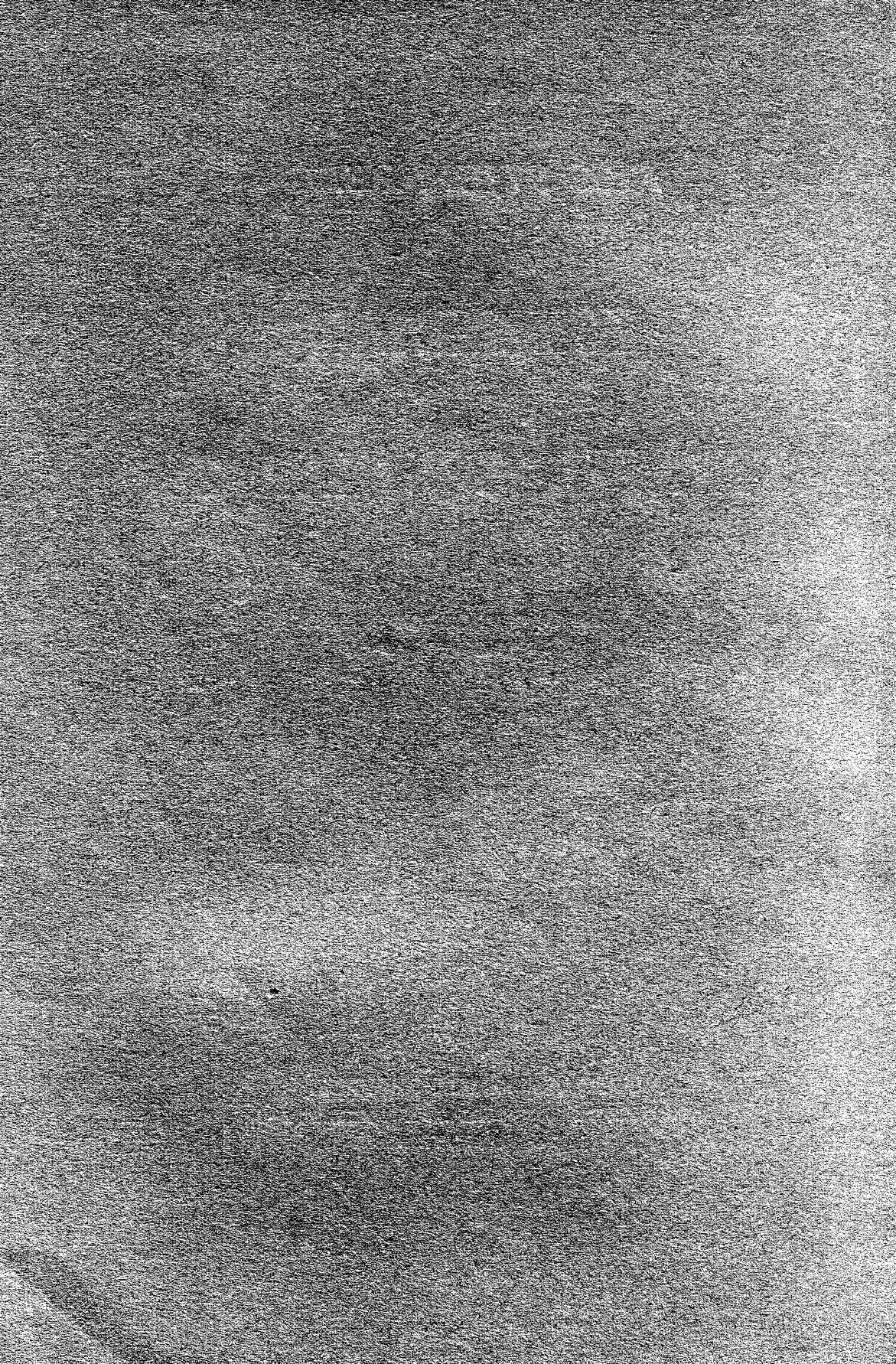
TILL

STRAFFLAGEN KAP. 24

ANDRA, OMARBETADE OCH
UTVIDGADE UPPLAGAN

UPPSALA & STOCKHOLM
ALMQUIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI A. B.
I DISTRIBUTION

Juridikbok se

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

KOMMENTAR

TILL

STRAFFLAGEN KAP. 24

AV

D:R NILS STJERNBERG

PROFESSOR VID STOCKHOLMS HÖGSKOLA

ANDRA, OMARBETÅDE OCH
UTVIDGADE UPPLAGAN

UPPSALA OCH STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

UPPSALA 1932

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

32682

FÖRORD TILL ANDRA UPPLAGAN

Första upplagan av förevarande kommentar har sedan någon tid varit utgången i bokhandeln. Jag har emellertid icke velat låta en ny upplaga utgå, förrän jag varit i tillfälle att underkasta densamma en grundlig omarbetning och utvidgning enligt samma plan, som varit bestämmande vid utgivandet av andra upplagan av min Kommentar till strafflagen kap. 17—18. Det är min förhoppning, att arbetet i nu föreliggande skick bättre skall kunna tjäna sitt ändamål.

Till de författningar, som utkommit från trycket efter den 1 maj innevarande år, har hänsyn kunnat tagas allenast genom i noter tillfogade anmärkningar.

Stockholm i september 1932.

Författaren.

24 kap.

Om åverkan; så ock om olovligt jagande eller fiskande.

Detta kapitel har sedan strafflagens tillkomst undergått ändring i följande avseenden:

1) Genom K. F. ¹⁶/₆ 1875 överfördes vissa av de i 3 § omförmälda åverkansbrott till stöld under vissa i 20 kap. 2 § angivna förutsättningar. Dessutom vidtogs en redaktionsändring i 4 § och infördes där en strafförhöjning.

2) Genom lag ²⁷/₆ 1896 skärptes för vissa fall straffet och utvidgades det straffbara området i 14 §.

3) Genom lag ⁵/₇ 1901 skärptes straffen och utvidgades det straffbara området i 13 §.

4) Genom lag ³/₄ 1917 upptogs bland de i 3 § uppräknade delar av växande träd även kåda.

5) Genom lag ²⁴/₉ 1931, som trätt i kraft d. ¹/₁ 1932, men ej skall tillämpas å brott enligt detta kap., begånget före lagens ikraftträdande, ändrades, i samband med den allmänna reformen av bötesstraffet, straffbestämmelserna beträffande böter i 2, 3, 5, 8, 12, 13 och 14 §§. Då till följd härav enahanda straffbestämmelser kommo att gälla för de fall, som tidigare avsågos i 12 §, 1 st., och i 13 §, omredigerades tillika dessa båda §§ så, att 12 § numera avser samtliga de fall, som tidigare avhandlades i § 12, 1 st. och § 13, samt 13 § de fall, som tidigare avhandlades i § 12, 2 st.

Kapitlet avhandlar, såsom av rubriken framgår, två olika grupper av brott. Den ena avser åverkansbrott. Den andra åtminstone i huvudsak intrång i occupationsrättigheter. Det kan emellertid lämpligen uppdelas i tre olika avdelningar: 1—7 §§, omfattande vad som kan kallas *egentliga åverkansbrott*; 8—11 §§, som avhandla *övriga åverkansbrott*, samt 12—14 §§, som bestraffa *olovligt jagande och fiskande*.

Åverkansbrottet är en brottskategori, som ofta eljes är för moderna strafflagar främmande, i det den, i den mån dessa gärningar icke gjorts till föremål för speciallagstiftning, därstädes i huvudsak täckes av de allmänna strafflagarnas tjuvnads-, försnillnings- och skadegörelsebrott. Dess förekomst hos oss beror på historisk tradition. Hithörande straffbestämmelser förefunnos ännu i 1734 års lag icke i M. B. utan avhandlades i huvudsak å spridda ställen i B. B. Dessa bestämmelser hade dessutom i mycket en kasuistisk prägel. L. K. upptog i sitt Förslag till allmän kriminallag generella bestämmelser i ämnet, vilka ligga till grund för avfattningen av ifrågavarande kap.

Åverkansbrottet är enligt gällande rätt till sitt väsen ett intrång i annans rätt till »fastighet» eller »fast egendom», dessa båda uttryck därvid tagna i sin vidsträcktaste betydelse av ett visst område av jordytan inclusive de föremål, som äro därmed på varaktigt sätt förenade såsom beståndsdel eller tillbehör.¹ L. K. betecknar det i sina motiv (s. 80—1) såsom »olovligt ingrepp i annans nyttjanderätt till fast egendom». Denna beteckning är emellertid mindre exakt, ty de här omtalade brotten få, såsom nedan skall visas, principiellt anses innefatta en förgripelse å annans äganderätt till fastighet; och det är å andra sidan icke alla intrång i annans »nyttjanderätt» till fastighet, som här straffas. När ett intrång i annans rätt till fastighet bestraffas som åverkan, framgår av förevarande kapitelns bestämmelser. Därunder falla för det första vissa

¹ I äldre rätt hade uttrycket »åverkan» en betydligt vidsträcktare innebörd.

fall av olovligt utnyttjande av fastighet, men vidare också vissa fall av skadegörelse; och bland utnyttjandena upptager lagen dels sådana, som innefatta ett blott olovligt begagnande av den fasta egendomen, och dels sådana, som avse ett olovligt tillägnande av fastighet eller någon dess beståndsdel eller tillhör. Det förutsattes emellertid för att sistnämnda fall skola anses som åverkan åtminstone principiellt, att föremålen i fråga äro att anse såsom rena naturalster, d. v. s. uteslutande äro produkter av naturkrafternas egen verksamhet.¹ Ha de varit föremål för mänskligt arbete i form av produktion, bearbetande eller hopsamlade, blir gärningen regelmässigt att bedöma såsom tjuvnad resp. försnillning. Denna ståndpunkt har i lagen kommit till uttryck i 4 §, vilken uttryckligen kräver ett objekt, »som ej till bruk upphugget eller berett är». Man kan i sådant hänseende även åberopa 20: 3 i dess ursprungliga lydelse, vilken § uttryckligen såsom kvalificerad tjuvnad behandlade även tillgrepp av växande säd, hö eller halm, huggen ved, timmer m. m. Och denna ståndpunkt kan ej anses ändrad genom 20 kap:s omredigering år 1890, utan är alltjämt gällande. Den synpunkt, som varit avgörande för att man hänfört vissa tillgreppsbrott till åverkan, har åter i huvudsak varit den, att deras objekt, såsom rena naturalster, ansetts vara av relativt underordnat värde i förhållande till de nyttigheter, som äro resultat av mänskligt produktivt arbete.² I den

¹ Jfr uttryckssättet i L. K:s mot. s. 80—1: »växande vilda träd, som genom naturens egen åtgärd uppkommit», samt L. U. vid 1862—3 års riksdag i Utl. N:o 35, s. 36: »sådana adpertenenser till fast egendom, varå mänskligt arbete icke blivit nedlagt, utan som genom naturens egen åtgärd framalstrats».

² I äldre tid ock, särskilt vad beträffar skogsåverkan, den omständigheten att gärningen vanligen icke i samma grad som andra tillgrepp sker hemligen: »hugges trädet, så höres det»; jfr OLIVECRONA: *Om de kännetecken, vilka karaktärisera tjuvnadsbrott*, Upsala 1846, s. 40—2. — Till åverkansbrott hänfördes emellertid enligt B. B. 8: 1 även, att man »skär eller slår in på sin grannes åker eller ängsteg». Det förutsattes därvid dock, att gärningen skedde i samband med motsvarande åtgärd å därintill gränsande område, över vilket man själv föfogade. I annat fall hemföll gärningen under tjuvnadsansvar; jfr K. Br. 17/1 1766 hos FLINTBERG, V, s. 565.

mån denna uppfattning ej kunnat upprätthållas, har man ock överfört, vad som principiellt varit att anse som åverkan, till tjuvnadsbrotten. Så skedde 1875 i viss utsträckning i fråga om skogsprodukter; jfr 20: 2. Av liknande grund hade ock i 1734 års lag tillgrepp av »ållon eller nötter» hänförts till tjuvnad; se M. B. 40: 5 samt nedan s. 18.

1 §.

Var, som olovligen bygger, gräver, plöjer, sår eller planterar å annans jord, eller därav något intager, straffes med böter. Det, som sått eller planterat är, vare förverkat till den, som jorden lagligen innehaver.

Förevarande §, till vilken i äldre rätt motsvarighet förefanns endast i form av ett par specialstadganden i B. B. 8: 2—3, erhöi i det väsentliga sin nuvarande avfattning genom L. K. Orden: »eller därav något intager» tillades först av L. B.

Objektet för gärningen är här annans »jord». Frågan blir då, vad med detta uttryck här skall förstås. I fråga om de av förevarande gärningar, som över huvud voro föremål för bestraffning i 1734 års lag, synes objektet ha varit inskränkt till sådan mark, som tagits i anspråk för egentligt jordbruk; jfr rubriken till B. B. kap. 8 och uttrycket »åker-skifte» i dess 2 § samt uttrycket »ägodel och skifte» i dess 3 §. Givetvis är förevarande uttryck vidsträcktare. Det avser även andra till en jordbruksfastighet hörande ägoområden; se ock rättsfall 1908 B. 771 (avsåg byggande å skog); 1892 s. 305 (avsåg grävande i vattendrag).

Därmed äro dock icke alla tvivelsmål ang. detta uttrycks innebörd hävda. Uttrycket »jord» förekommer i svenskt juridiskt språkbruk i flera skilda betydelser. Än förekommer det i den vidsträckta betydelsen, att det avser varje inom

svenskt område belägen del av jordytan, som är föremål för äganderätt. Än sättes det i motsättning till sådana delar av jordytan, som äro upptagna av byggnad; se t. ex. Lag ¹⁴/₆ 1907 om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 3, § 31. Än åter sättes det i motsättning jämväl till tomt; jfr nämnda lag, kap. 1, § 1. Sistnämnda terminologi, som historiskt sett går långt tillbaka i tiden¹, kunde ju tänkas vara åsyftad såväl i förevarande § som i fråga om 7 § i detta kap., varest samma uttryck förekommer. Frågan är i så måtto här av betydelse, att de i förevarande § nämnda gärningar, därest de icke avsåge »jord» i nu nämnd mening, kunde komma att hänföras under den strängare straffbestämmelsen i 10:20. L. K:s motiv (s. 80—1) giva emellertid snarast vid handen, att man velat uppställa ett straffbud, avseende fastighet över huvud; och då uttrycket även i nutida svenskt lagspråk förekommer i denna betydelse (se särskilt Lag ²⁴/₅ 1895 ang. vad till fast egendom är att hänföra, § 1), torde någon dylik begränsning icke böra uppställas. Straffbudets avgränsning blir då främst att söka i beskaffenhet av de gärningar, som detsamma avser.²

Uttrycket »annans» får här uppfattas på samma sätt som i fråga om de egentliga åverkansbrotten i övrigt d. v. s. så, att därmed förstås ett område som helt och hållet är föremål för annans äganderätt, och till vilket gärningsmannen ej heller är brukare i 7 §:s mening; jfr nedan vid 2 §, varest uttrycket »annans» påtagligen har denna innebörd. Det kan icke gärna antagas, att lagen i dessa båda lagrum använt uttrycket i skilda betydelser. Är således gärningsmannen vid gärningar, som avses i 1 §, delägare, kan ansvar enligt detta kap. på sin höjd inträda enligt 6 §. Och förövas dylik gärning av person, som är »brukare» av området i fråga i nyss angiven mening, ehuru

¹ Jfr Stadsl. J. B. Kap. 13—14 m. fl. st.

² Att i rättsfall 1878 s. 385 (upplösning av område, som vid laga skifte avsatts till väg, av en delägare i skifteslaget, bedömt enligt 19:20) 24:1 icke tillämpats, förklaras tydligen redan därav, att objektet i detta fall var en »samfällighet»; jfr nedan vid § 6.

han därmed överskrider gränserna för sin nyttjanderätt, kan på sin höjd 7 § tillämpas. Ang. vad i detta sammanhang skall förstås med »brukare», se nedan vid 7 §. Har däremot en brukare, t. ex. en arrendator, förövat dylik gärning å område, som ej är till honom upplåtet¹, eller efter det rätten i fråga upphört, är förevarande § tillämplig. Ang. det fall, att brukare rättsstridigt förblivit i besittning av fastigheten, även efter det rätten upphört; jfr emellertid nedan vid § 7. Är det åter en ägare, som på detta sätt gör intrång i en upplåten nyttjanderätt, är §:en alls ej användbar. Innebär gärningen ett egenmäktigt besittningsintrång i och för förverkligande av en rätt till området i fråga, torde i dylikt fall ansvar böra inträda för egenmäktigt förfarande enligt 10: 20; se rättsfall 1880 s. 245 (ägares upplöjande av område å torplägenhet, till vilken annan förut ägt nyttjanderätt, innan denna ännu i laga ordning blivit från lägenheten skild, bedömt enligt 10: 20); jfr rättsfall 1904 s. 212; 1908 B. 248.

Under uttrycket »annans» inbegripes i detta kap. även område, som är under ett offentligt-rättsligt subjekts äganderätt.²

I avseende å tolkningen av uttrycket »annans» är slutligen att märka, att straffbuden för åverkan över huvud icke torde kunna anses tillämpliga i fråga om de åtgärder med en fastighet, som företagas av en *malae fidei possessor*, vilken kommit i besittning av området under en formellt rättsenlig rättstitel, ehuru med vetskap om annans bättre rätt. I sådant fall kan ansvar väl inträda för de åtgärder, varigenom han på dylikt sätt kommit i besittning av fastigheten, men icke för

¹ Jfr nedan s. 67.

² Att detta redan från början varit avsett, framgår därav att L. B. i sitt Förslag till Pr. L. § 18: 5 undantagit från upphävande enligt bestämmelsen i 3 § Pr. L. jämväl straffbestämmelser »efter särskilda författningar, för åverkan, svedjande eller jakt å Kronans park, gehäg eller djurgård» m. m. H. D. ansåg vid sin granskning av denna punkt i förslaget, att vad anginge sådana brott, vilka kunde innefattas under straffbestämmelserna i åverkanskapitlet, undantagen icke voro av tillräckligt giltiga skäl föranledda; se härom K. Prop. till 1847—8 års riksdag N:r 18, s. 8. Stadgandet uteslöts i K. Prop. till Pr. L. vid 1862—3 års riksdag.

de särskilda åtgärder, som innefatta ett utövande av den ifrågasvarande besittningen.¹

De *gärningar*, som straffas i 1 §, äro:

1) att man »bygger, gräver, plöjer, sår eller planterar».

På grund av lagens sammanställning av dessa uttryck, så väl som med hänsyn till straffets ringhet; kunde det ligga nära till hands att antaga, att dylika gärningar vore att föra hit, endast om de objektivt sett innefatta en produktiv förbättring av fastigheten i fråga. En dylik begränsning av straffbudets räckvidd torde dock icke kunna uppställas. Till att börja med torde det få anses likgiltigt, om gärningen innefattar en produktiv förbättring i avseende å den ifrågasvarande fastigheten eller en annan, t. ex. en grannes. Även om gärningen i sistnämnda fall företagits med ett indirekt uppsåt att skada jorden i fråga, torde den, ehuru principiellt hänförlig under 19: 20 (jfr härom vid detta lagrum), dock få anses såsom ett privilegierat fall i förhållande till sistnämnda §. Så t. ex. i fråga om ett rättsstridigt grävande i vattendrag å annans mark till förmån för den egna fastigheten, om ock till skada för den fastighet å vilken åtgärden företagits; jfr rättsfall 1892 s. 305 (rättsstridigt grävande å annans mark vid strörensning bedömt enligt 24: 1). Men ej ens härvid torde man kunna stanna. Det får över huvud anses tillräckligt, att subjektet handlat i avsikt att genom åtgärden bereda sig eller annan² nytta av fastigheten i fråga; se rättsfall 1877 s. 361 (rättsstridigt försöksarbete av inmutare å inmutat område medelst grävning bedömt enligt 24: 1).³

¹ Jfr härom THYBÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 69.

² I L. K:s motiv s. 80 karaktäriseras åverkansbrottet såsom olovligt ingrepp i annans nyttjanderätt till fast egendom »i ändamål att därmed bereda sig själv nytta»; jfr emellertid numera uttryckssättet i 3 §: »i uppsåt att trädet eller något därav sig eller annan tillägna».

³ Att Gruvestadgan—19/5—1884, § 13 mom. 1, stadgar ansvar »såsom för åverkan» för »all» genom där nämnt försöksarbete förorsakad skada, får då bl. a. anses bero därpå, att sådant arbete kan innefatta även andra förfaranden än de i 24:1 nämnda, t. ex. sprängning. Sistnämnda förfarande hemfaller tydligen icke

Till stöd för nu nämnda tolkning kan särskilt åberopas, att L. K. (se Utl. över ink. anm. 1834, s. 151) tydligt utgått ifrån, att skadestånd skall kunna utdömas vid brott enligt denna §. Detta vore påtagligen icke möjligt, därest stadgandets tillämpning begränsades till fall, då gärningen objektivt sett innefattade en produktiv förbättring av den ifrågavarande fastigheten. I övrigt kan för nämnda tolkning åberopas, att densamma synes på det närmaste ansluta sig till äldre rättsuppfattning.¹ Slutligen kan ock till stöd därför åberopas regeln *in dubio mitius*. Möjligen kunde man emellertid av historiska skäl vilja begränsa straffbudets räckvidd till att avse förfaranden, som företagits i syfte att för produktiva ändamål tillgodogöra sig naturens alstringskraft resp. i avsikt att tillgodogöra sig inom området befintliga (natur)produkter; jfr rättsfall 1904 s. 212.

Innebär emellertid gärningen, t. ex. vid grävande, jämväl tillägnelse av naturprodukter från fastigheten, bör ej 24:1, utan det strängare ansvaret enligt 3 och 4 §§ tillämpas; jfr emellertid rättsfall 1877 s. 480 (grustäkt av Hov. R. bedömd enligt 24:1. H. D. ansåg gärningen rättsenlig).

Har däremot gärningen företagits med direkt uppsåt att skada annans fastighet, bör den tydligen hemfalla under 19:20. Ingen anledning finnes att antaga, att lagen velat för dylika fall dispensera från den därstädes givna, betydligt strängare straffbestämmelsen, vilken enligt sin uttryckliga ordalydelse avser även annans fasta egendom. Så t. ex. bör ett grävande

eljes under sistnämnda lagrum. Jfr i övrigt ang. innebörden av uttrycket: »all» skada L. U:s Utl. vid 1884 års riksdag Nr 37, s. 4—5. — Huruvida sprängning i andra fall kan bestraffas såsom skadegörelse, är främst beroende av, huruvida *objektet* för jordäganderätten därigenom skadats eller icke. Ang. detta objekts omfattning: se Lagberedningens förslag till ny J. B. III, 1909, s. 102. Jfr ang. sprängning av tunnlar, ÅSTRÖM: *Svensk Jordäganderätt*, Stockholm 1897, s. 94.

¹ Jfr för äldre rätt: NEHRMAN: *Jurisprudentia criminalis*, 1756, s. 331: »Begärelsen att nyttja thet, som androm tillhör, förförer likväl andra, at, utan wåld, men likväl emot ägarens wilja och samtycke, nyttja thess fasta egendom, hwilket kallas åwärkan».

å annans mark i direkt uppsåt att åstadkomma skada eller ett uppsåtligt sående av ogräs i annans åker hemfalla under 19: 20. Jfr ock angående sistnämnda fall L. K:s Utl. över ink. anm. 1834, s. 155—6. I äldre rätt hänfördes detta fall till åverkan; se B. B. 8: 4.

Har åtgärden icke företagits i någon sådan avsikt, som i denna § förutsättes, och kan den ej heller anses såsom skadegörelse, kan ansvar tänkas inträda enligt 10: 20.

Ang. särskilt ansvar vid grävande å »allmän plats eller mark», se Ordningsst. f. R. St. $2\frac{4}{3}$ 1868, § 8.

Lagen bestraffar att man »sår», icke såsom den förut gällande straffbestämmelsen i B. B. 8: 2 först åtgärden att »skörda». Men därest sistnämnda förfarande ej är att såsom tillägnelsebrott än strängare anse, kan 10: 20 bli å detsamma tillämplig; jfr rättsfall 1911 s. 33 (skördande av vad man sått å område, vartill man på grund av rågångens otydlighet då ansett sig ha äganderätt, sedan det numera efter rågångsförrättning blivit tydligt, att så ej var förhållandet, bedömt enligt 10: 20. Hov. R. tillämpade 24: 1).

2) att man av annans jord »något intager» d. v. s. genom hägnad eller på annat sätt faktiskt lägger annans jord under sin rådighet. Denna straffbestämmelse förefanns icke i L. K:s förslag, men upptogs i förevarande §, i anslutning till det äldre likartade stadgandet i B. B. 8: 3, av L. B. med den motiveringen, att »emedan åverkan å annans jord även kan ske genom intagor, utan att jorden för övrigt begagnas på något av de sätt, som i 1 § av detta kapitel omtalas», tillägg härom i §:n införts.¹ Och då de åtgärder, varom förut i §:n talats, icke för sin straffbarhet förutsätta, att desamma företagits i uppsåt att tillägna sig området i fråga, torde detta ej heller i förevarande fall böra fordras. Stadgandet bör alltså kunna tillämpas även å en »brukare», som på dylikt sätt lägger under sig annan tillhörigt, till honom

¹ Se L. B:s motiv s. 45.

ej upplåtet område i uppsåt att för den tid hans brukningsrätt består utnyttja det tillsammans med ett till honom upplåtet område. Men §:n är givetvis ock tillämplig för det fall, att gärningen skett i uppsåt att tillägna sig området i fråga, d. v. s. är ett analogon till tjuvnad i fråga om lösa saker.

Har emellertid gärningen skett medelst sådana åtgärder, som nämnas i 12:11, blir den uteslutande att bestraffa enligt sistnämnda lagrum; jfr angående dylika fall i äldre rätt B. B. 8:3 samt föreskriften i Landslagens B. B. 27:2: »hete tjufter». I övrigt är det för straffbudets tillämpning likgiltigt på vad sätt gärningen förverkligats. Skulle våld kommit till användning, har man att tillämpa allmänna konkurrensregler.¹

Möjligen kunde även i detta fall på grund av historiska skäl uttrycket: »intager» begränsas till att avse allenast sådana gärningar, som ske i syfte att utnyttja naturens alstringskraft resp. att tillgodogöra sig inom området befintliga (natur) produkter. I annat fall skulle då 10:20 komma till användning; jfr rättsfall 1904 s. 212; 1908 B. 248.

Företages å det intagna området jämväl åtgärd, som förut i denna § är sagd, synes av L. B:s förutnämnda motivering snarast framgå, att i sådant fall allenast ansvar för denna senare åtgärd tänkts skola inträda. Någon konkurrens skulle alltså då icke föreligga; jfr rättsfall 1908 B. 428. Detsamma synes då böra antagas vara förhållandet, därest annat åverkansbrott resp. annan straffbar tillägnelse av produkter från området i fråga jämväl föreligger.²

Gärningen skall vara *rättsstridig*. Så är naturligen ej förhållandet, om den sker med samtycke av den, som är befogad på dylikt sätt disponera över fastigheten.³ Detta kunde

¹ Enligt 1734 års lag hemföll i dylikt fall förfarandet under ett särskilt straffbud i J. B. 18:1; jfr ock B. B. 10:6 samt NEHRMAN: *Jurisprudentia criminalis*, s. 330.

² Annan mening THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 69, varest för dylika fall antages realkonkurrens.

³ Jfr NEHRMAN: *Jurisprudentia criminalis*, s. 332.

ju ock tänkas vara innebörden av lagens ord »olovligen»; men i detta uttryck ligger säkerligen någonting annat och mera. Därest åverkansbrottet till sitt väsen vore ett intrång »i annans nyttjanderätt till fast egendom» såsom L. K. be-tecknat detsamma (jfr ovan s. 2), skulle visserligen ej så kunna sägas vara förhållandet; men åverkansbrottet kan säker-ligen icke enligt vår lag uppfattas på detta sätt. Det riktar sig principiellt mot annans äganderätt.¹ Säkerligen äro ej heller L. K:s ovannämnda uttryckssätt att på annat sätt upp-fatta.² Men under sådana förhållanden bör säkerligen ut-trycket olovligen här anses liktydigt med: »utan samtycke av jordens ägare», och således ansvar enligt förevarande lagrum anses uteslutet, så snart samtycke till åtgärden är förhanden hos denne, även om gärningen skulle vara rättsstridig på den grund, att den tillika kränker tredje mans, t. ex. en legota-gares, rätt. Härjämte är emellertid att märka, att — utöver de allmänna reglerna om nöd och nödvärn — en särskild befogen-het att under vissa förutsättningar företaga dylika åtgärder även utan ägarens samtycke kan vara genom särskilda lagstadganden uttryckligen eller indirekt inrymd eller i kraft av en förefintlig rättslig skyldighet förutsatt. Lagstadganden, som uttryckligen inrymma en sådan befogenhet, finnas t. ex. i Gruvestadgan ¹⁶/₅ 1884, i Lag ¹²/₅ 1917 om expropriation, i Vattenlagen ²⁸/₆ 1918 m. fl. Äro de i dessa uppställda förutsättningarna för befogenhetens utövande icke förhanden, är gärningen att anse såsom rättsstridig och straffbar; jfr ovannämnda rättsfall 1877 s. 361 samt rättsfall 1892 s. 305.

¹ Se NEHRMAN: *Jurisprudentia criminalis*, s. 331: »att, utan våld, men likväl emot ägarens vilja och samtycke, nyttja thess fasta egendom --- kallas åwärkan»; s. 332: »Thet kan ej vara någon obekant at, ägaren allena, och ingen annan, tillkommer nyttan av fastigheten».

² Jfr uttryckssättet hos OLIVECRONA: *Om de kännetecken, vilka karak-tärisera tjvvnadsbrott*, s. 40: »Ett sådant tillägnade betraktades blott som ett förnärmande av en annans nyttjanderätt och ansågs medföra ringa skada för jordägaren och därför endast tarva ersättning och på sin höjd obetydliga böter för den missaktning, som blivit jordägaren visad»; jfr ock nedan s. 50—1.

På *den subjektiva sidan* förutsättes uppsåt, alltså särskilt vilja att företaga en åtgärd av den beskaffenhet förut sagts, och kännedom om att jorden är »annans» i ovan angivna mening¹, samt därom att åtgärden sker utan vederbörandes samtycke. Jfr rättsfall 1911 s. 33 (sådd å område, vartill man på grund av rågångs otydlighet då ansett sig ha äganderätt, icke bedömd enligt 24: 1). Även ett antagande, att man är delägare i eller brukare enligt 7 § av jorden i fråga, utsluter ansvar enligt denna §. Härutöver förutsättes jämväl, att åtgärden företagits i den avsikt, som förut är sagt.

Subjekt för brottet kan envar vara. I de äldre stadgandena i ämnet förutsattes för en gärnings behandling såsom åverkan åtminstone för vissa fall (se B. B. 8: 1 och 3), att subjektet var »granne», men detta är tydligen enligt lagen ej fallet.

Straffet är i denna § allenast böter. Formellt sett har denna straffbestämmelse icke undergått någon ändring i samband med lagändringarna ang. bötesstraffet d. 24/9 1931 i 2 kap. Str. L., men har likvisst därigenom erhållit den förändrade innebörd, att medan för gärningar, begångna före dessa lagändringars ikraftträdande, böter skola omedelbart ådömas i penningar inom en latitud fr. o. m. 5 t. o. m. 500 kronor, i övrigt numera de nya reglerna i Str. L. 2: 8 angående bötesstraffs ådömande i dagsböter skola komma till användning.

I §:s sista punkt gives en s. k. civilrättslig konfiskationsbestämmelse i fråga om det »som är sått eller planterat». Detta stadgande avser endast sådana fall, som denna § avhandlar, det vill bl. a. säga endast sådana fall, då gärningsmannen varken är delägare eller »brukare» till området i fråga. Stadgandet får först och främst anses innebära, att äganderätten till det, som är sått eller planterat, övergår till jordens

¹ Så principiellt redan NEHRMAN: *Jurisprudentia criminalis*, s. 332: »Thet första är, att åwærkaren wetat, at jorden hörer en annan til». Och att någon annan grundsats, i allt fall icke numera, kan härledas ur stadgandena i B. B. 10: 6; därom jfr nedan, s. 112 n. 1.

laglige innehavare redan i och med åtgärdens företagande.¹ Uttrycket: »vare förverkat» innebär, att så sker utan att någon ersättningsskyldighet uppstår för nämnda innehavare.² Antagligen är, åtminstone *ex analogia*, den i lagen uttalade regeln tillämplig oberoende av om de subjektiva rekvisiten för straffbarhet äro förhanden, så snart blott culpa kan anses ligga vederbörande till last. Huru förhållandet blir att bedöma för de fall, då så ej är förhållandet, därom giver förevarande stadgande ingen föreskrift, om ock möjligen vissa slutsatser därav kunna dragas även för dylika fall; härom se civilrätten. Jfr ock rättsfall 1904 s. 579 samt det förutnämnda rättsfallet 1911 s. 33.

I fråga om andra gärningar än de här nämnda, såsom t. ex. i fråga om rörnedläggning medelst grävning å annans jord eller i fråga om byggande därå, är man ävenledes hänvisad till civilrättens regler. I avseende å det sistnämnda fallet är särskilt att märka, att man avsiktligt avstått från att i strafflagen upptaga någon regel om »att det olovligen byggda, som kan borttagas, utan att någon skada därav tillfogas jordägaren, skall höra honom till», på den grund att »värdet av byggnaden ofta kunde överstiga det skadestånd, som för dess olovlige uppsättning rättvisligen ägde rum»³. Såväl i dylika fall som i fråga om grävande å annans mark, kan alltså återställelse- resp. ersättningsskyldighet komma att inträda enligt allmänna regler.

Enligt L. K:s första förslag av 1832 skulle det olovligen sådda eller planterade tillhöra »jordägaren». I dess andra förslag av 1839 utbyttes nämnda uttryck mot uttrycket »den, som jorden lagligen innehaver». Under detta uttryck är givetvis att inbegripa ej blott jordens ägare, utan även t. ex.

¹ Jfr B. B. 8: 2. I L. K:s första förslag 1832 lydde stadgandet: »Det som sått eller planterat är, höre jordägaren till». Av dess utlåtande över ink. anm. 1834, s. 151, framgår, att den nuvarande formuleringen i förevarande avseende är att anse som likvärdig.

² Se L. K:s Utl. över ink. anm. o. a. st.

³ Se L. K:s Utl. över ink. anm. o. a. st.

en åbo, en boställshavare eller en arrendator och över huvud en *bonae fidei possessor*, men säkerligen icke en *malae fidei possessor*; jfr olikheten i uttryckssättet i denna § och i § 16. Därest subjekt av här avsedda kategorier samtidigt äro förhanden med avseende å jorden i fråga, har man att, under hänsynstagande till arten av det sådda eller planterade samt det föreliggande rättsförhållandets natur, med ledning av gällande rättsregler bestämman konfiskationens destinatar i det särskilda fallet.

2 §.

Den, som å annans skog eller mark olovligen svedjar eller verkställer torv- eller ljungbränning, straffes med böter, dock ej under fem dagsböter, eller fängelse. *Lag 24 sept. 1931*, som trätt i kraft 1 jan. 1932.

Förevarande § härrör i det väsentliga från L. K. De äldre lagförslagen nämnde dock endast »svedjande». Tillägget: »eller verkställer torv- eller ljungbränning» inflöt i K. Prop. till 1862—3 års riksdag.¹ I äldre rätt ägde §:n en motsvarighet i ett antal specialstadganden ang. olovligt svedjande å kronojord, allmänningar och rekognitionsskogar; jfr B. B. 14: 2 och 5 samt K. F. $\frac{1}{8}$ 1805 om skogarna i riket, § 56. §:n är givetvis tillämplig även i sådana fall, då gärningen företages å område, som är under ett offentligt-rättsligt subjekts äganderätt; jfr ovan s. 6 samt not 2.

Objektet för brottet är här annans »skog eller mark». Ang. vad med dessa uttryck förstås, se vid § 3. Det förutsättes alltså, att gärningen innefattar förgripelse å naturalster i där angiven mening. Att uttrycket »annans» skall utläggas på sätt som ovan (s. 5) i fråga om 1 § angivits, är här fullt tydligt, då för delägare särskilt straff för gärningen är utsatt

¹ Enligt äldre rätt torde emellertid »ljungbränning» ha ansetts såsom en art av »svedjande»; se K. Br. $\frac{8}{10}$ 1781 (hos BACKMAN I, B. B. s. 250).

i 5 §, och i fråga om »brukare» straff för ifrågavarande gärningar är bestämt i 7 §, om än genom hänvisning till förevarande §.¹

Gärningen skall bestå i olovligt svedjande, torv- eller ljungbränning. Med »svedjande» torde förstås ett avbrännande av skogsväxtlighet (resp. annan växtlighet såsom t. ex. buskar och gräs²) å visst område i avsikt att därmed bereda sig eller annan nytta av området i fråga. I överensstämmelse därmed har man ock att uppfatta uttrycken »torv- eller ljungbränning». Vanligen är syftet ett jordbruksproduktivt sådant. Dessa gärningar äro här belagda med ett strängare straff än enligt 1 §, emedan de, även då de företagits i ett jordbruksproduktivt syfte, i längden inverka försämrande på jordens alstringskraft. Sker gärningen i avsikt att skada, är gärningen att bestraffa uteslutande enligt 19:20. Gärningen skall ske »olovligen»; jfr härom vid § 1.

Utöver nyssnämnda avsikt förutsättes därjämte givetvis på *den subjektiva sidan* uppsåt. Ang. innebörden därav, jfr ovan vid § 1. Förelåg ej vilja att framkalla den ifrågavarande effekten, kan ansvar inträda för vållande till eldskada å annans egendom enligt 19:22; jfr rättsfall 1920 s. 64 samt Lag^{14/10} 1914 om förekommande och släckning av skogseld, §§ 1—3. Detsamma gäller även, om åtgärden i fråga av den handlande företagits i tro att området tillhörde honom.

Straffet i denna § var ursprungligen böter, ej under 50 kronor eller fängelse.³ I samband med lagändringarna d. ^{24/6} 1931 angående bötesstraffet, på grund varav även böter enligt förevarande § skulle jämlikt reglerna i Str. L. 2: 8 ådömas i dagsböter, vidtogs emellertid i fråga om bötesstraffet i före-

¹ Svedjande å egen mark är efter tillkomsten av K. F. ^{21/2} 1789 tillåtet. Ang. särskilt undantag härifrån samt påföljd; se K. F. ^{1/8} 1805, § 56, och K. K. ^{2/8} 1819 (införda i lageditionerna under B. B. 14:2).

² Jfr ovan s. 14 not 1.

³ I K. Prop. till 1862—3 års riksdag utgjordes maximum av fängelse i 6 mån. Straffhöjningen genomfördes på förslag av L. U.; se dess Bet. N:o 35, s. 36.

varande § den ändringen, att det tidigare stadgade bötesminimum ersattes med en bestämmelse om att bötesminimum i denna § skall utgöra fem dagsböter. Ändringen innebär, att medan i fråga om gärningar, begångna före denna lagändrings ikraftträdande, böter, därest sådana komma till användning, skola omedelbart i penningar ådömas inom en latitud av 50—500 kronor, skola de i fråga om gärningar, begångna efter nämnda tidpunkt, ådömas i dagsböter, dock ej under fem sådana. Av den ordning, i vilken de olika straffarterna här nämnas, framgår, att fängelse skall ådömas endast om omständigheterna i det hela äro försvärande. Fortskrider gärningen till förfarande, som i 1 § sägs, torde allenast lagkonkurrens föreligga. Den i 1 § omnämnda konfiskationspåföljden inträder även i sådant fall; jfr ang. äldre rätt förutnämnda K. F. $\frac{1}{8}$ 1805, § 56.

3 §.

Fäller, syrer eller bläcker man olovligen träd å annans skog eller mark, i uppsåt att trädet eller något därav sig eller annan tillägna, eller tager olovligen där växande gräs, torv eller, av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda; varde, evad han det bortfört eller ej, straffad för åverkan, där ej efter 20 kap. gärningen skall annorledes anses; och vare straffet böter eller fängelse i högst sex månader. Äro omständigheterna synnerligen försvärande: då må till straffarbete i högst ett år dömas. *Lag 24 sept. 1931*, som trätt i kraft 1 jan. 1932.

I denna § och den närmast följande 4 § föreskrives, att såsom åverkan skall bestraffas vissa *gärningar, som avse tillägnande av vissa beståndsdelar av eller tillbehör till annans fastighet*. I förut gällande rätt gjordes i förevarande hänseende, på grund av frånvaron av ett allmänt straffbud för uppsåtlig skadegörelse, icke någon skarp skillnad mellan till-

ägnelse- och skadegörelseåtgärder. Med åverkan å annans ägor likställdes dessutom även visst olovligt tillgodogörande av skogsprodukter å egen mark.

I B. B. 10: 5 fanns bötesstraff utsatt för den som »tager torv, näver, löv, bast eller hugger ved, gärdsel, stör, timmer eller vad det helst är, å den bys ägor, däri han själv ingen del haver, eller å annans avdelta och enskilda skog i den by han del äger». Där sådan åverkan oftare skedde, ägde domaren utom nämnda straff förelägga vite. Ett strängare bötesstraff fanns där ock stadgat för den händelse sådan åverkan skett i »Konungens parker och djurgårdar». I stället för nyssnämnda bötesbestämmelser hade emellertid trätt andra i K. F. ¹/₈ 1805 om skogarna i riket, §§ 62—3, vilka avsågo sådan åverkan ej blott »å allmänning eller å annans enskilda ägor» utan ock å kronoparker m. m.¹

Därjämte fanns i B. B. 13: 1 och 2 strängare bötesstraff bestämt för den som å kronans ägor och allmänningar eller å skattejord, frälse- eller skattefrälsejord »hugger eller faller» bärande träd (ek, bok, apel, oxel), samt i B. B. 10: 3 för den som å kronojord hugger masteträd utan lov, eller å skattejord hugger eller säljer sådant träd förrän det kronan hembjudits. Vidare fanns i B. B. 13: 3 ett stadgande, så lydande: »hugger någon neder eller fördärvar med vilja annans träd, som man till prydnad vid hus, vägar eller anorstädes haver planterat, plikte som i Missgärningsbalken sägs». I sistnämnda balk 20: 11 fanns bötesstraff utsatt för den som »av ondska, eller av själsvåld eller övermod, hugger neder, fördärvar eller å varjehanda sätt onyttiga gör annan mans 'frukt bärande' träd eller sådana, som vid dess gård till prydnad planterade äro». I stället för dessa straffbestämmelser hade ävenledes trätt andra sådana dels i ovannämnda

¹ Straffen voro ursprungligen mindre stränga, om gärningen skett å allmänning eller å annans enskilda ägor, men denna lindring bortföll genom K. F. ¹⁸/₁₂ 1823.

lagrum i K. F. $\frac{1}{8}$ 1805, vilka stadgade strängare bötesansvar för den som å annans enskilda ägor, allmänningar, kronoparker m. m. åverkan gör genom att där fälla bärande träd, masteträd, mastespira eller storverksträd eller som där »syrrer, bläcker eller annorledes skadar eller fördärvar sådana träd»¹, dels ock genom ett straffbud i samma K. F., § 64², enligt vilket den som »hugger neder eller med vilja fördärvar annans till prydnad eller lugn planterade träd eller ock annan skogsplantering», härför skulle ådömas ett särskilt ansvar ev. jämte de böter, vartill han på grund av laga kraftvunna vitesförbud eller för åverkan å bärande träd kunde ha gjort sig skyldig.

Ytterligare fanns i B. B. 10: 10 en speciell straffbestämmelse för invånare i städerna, som utan lov och minne »hugga» på andras skogar, som ligga där omkring inom en och en halv mil, vilken straffbestämmelse genom 64 § i K. F. $\frac{1}{8}$ 1805 utsträckts till att gälla skogsåverkanshandlingar över huvud inom nämnda områden.

Slutligen märkes, att på grund av uttryckliga stadganden i sistnämnda K. F., §§ 28, 36 och 44, skulle även olovliga förfoganden över bärande träd eller storverksträd å egen mark bestraffas som om dylik åverkan hade skett å andras ägor.

Tillgrepp av ållon eller nötter »till full mans börda eller lass» bestraffades enligt M. B. 40: 5 såsom stöld och, om det mindre var, såsom snatteri. Detta stadgande hade emellertid vid strafflagens tillkomst ersatts av ett stadgande i K. F. $\frac{4}{5}$ 1855 om ansvar för stöld och snatteri samt rån, § 3, enligt vilket tillgrepp av »ållon eller nötter ute å mark» allt efter det tillgripnas värde behandlades såsom stöld eller snatteri.³

I L. K:s förslag 1832 upptogs ett stadgande, som motsvarade såväl 3 som 4 §§ i detta kap., så lydande: »Fäller,

¹ Se not 1 å s. 17.

² I dess lydelse enligt K. F. $\frac{10}{6}$ 1841.

³ Jfr härom ovan s. 4.

syrer eller bläcker man olovligen träd å annans skog eller mark i avsikt att det sig tillägna, eller tager där växande gräs, torv, löv, bast, näver, ållon eller nötter; böte till fyrdubbla värdet av det således åverkade, evad han det bortfört eller ej. Lag samma vare, om man tager vindfålle, ris, gren eller topp av tråd eller annat sådant, som ej till bruk upphugget eller berett är». I denna lydelse vidtog L. B. ingen annan åndring ån att uttrycket: »i avsikt att det sig tillägna» åndrades till: »i uppsåt att etc.»; varjåmte en mindre modifikation gjordes i fråga om bestraffningsregeln. I K. Prop. till 1862—3 års riksdag åndrades uttrycket »i uppsåt att det sig tillägna» till: »i uppsåt att det sig eller annan tillägna» och tillades framfår orden »tager där växande tråd» ordet »olovligen», varjåmte uttrycket »topp av tråd» i sista punkten uteslåt. Dårjåmte infördes i en 4 § särskilt straff får återfall. L. U. vid 1862—3 års riksdag tillade ordet »bark» och uppstållde en våsentlygt strångare straffbeståmmelse, så lydande: »straffes med båtter eller fångelse, evad han det bortfört eller ej. Åro omståndigheterna synnerligen fårsvårande, må till straffarbete i hagt ett år dåmas». I samband hårmed borttogs återfallsbeståmmelsen i 4 §, och utsånndrades i stållet de i sista punkten nåmnda fallen, såsom lindrigare, till en särskild 4 §, så lydande: »Tager man olovligen vindfålle eller ris, gren eller annat sådant, som ej till bruk upphugget eller berett är; straffes med båtter hagt ett hundra kronor».¹ I ånledning av skilda beslut inom stånden inskåt i 3 §, i avsikt att straffbelågga fållande, syrande eller blåckande av tråd, åven »då meningen icke varit att tillågna sig eller annan trådet, utan endast bereda sig eller annan nytta dårav», inuti uttrycket: »i uppsåt att trådet sig eller annan tillågna» orden: »eller något dårav»; och tillfogades, då §:n ånsågs ofullståndig i så måtto, »att tagande av ris eller gren från växande tråd icke fanns bland de i 3 § uppråknade fåremål infårt», efter

¹ Se L. U:s Util. N:o 35, s. 36—7.

ordet »torv» orden: »eller, av växande träd, ris, gren».¹ Slutligen bestämdes maximum för bötesstraffet i 3 § till 1 000 kr. och maximum för fängelsestraffet till 6 månader. Straffmaximum i 4 § höjdes till 200 kr.

Genom K. F. ^{16/6} 1875 erhöles straffbestämmelserna den förändrade avfattning, enligt vilken vissa av de i §:n nämnda gärningarna under viss förutsättning skola beläggas med stöldstraff. Genom nämnda K. F. vidtogs även den ändringen i 4 §, att de efter ordet »vindfalle» följande orden: »eller ris, gren» i förtydligande syfte borttogos. Detta skedde i anledning av en inom H. D. framställd anmärkning angående denna §, att »enär med 'ris' och 'gren' här icke kunde avses dylika delar av växande träd, varom nämndes i § 3, ehuru skillnaden härutinnan emellan dessa §§ ej blivit tydlig uttryckt, samt tillfälle nu erbjöde sig att få denna, redan förut i lagen befintliga brist avhjälpd, ett förtydligande tillägg i sådant syfte här borde ske».² Därjämte skärptes straffet i 4 § på sätt dess nuvarande lydelse utvisar.

Genom Lag ^{3/4} 1917 tillades till de i 3 § särskilt uppräknade delarna av växande träd även »kåda».

Slutligen borttogos genom Lag ^{24/9} 1931 i samband med de samtidigt genomförda lagändringarna angående bötesstraffet i strafflagens 2 kap. det i 3 § förut stadgade särskilda högre maximum för bötesstraffet.

Objekten för de gärningar, som i 3 § avses, äro enligt densamma följande:

1) »träd» å annans skog eller mark. Det behöver ej nödvändigt vara växande träd — detta säges blott i fråga om nästföljande alternativ. Även fällande av förtorkade träd å rot

¹ Se härom L. U:s Utl. N:o 55, s. 22; jfr Expeditionsutskottets förslag till skrivelse N:o 185, s. 16. — I samband härmed omkastades orden: »olovligen tager där» till: »tager olovligen där».

² Se K. Prop. till 1875 års riksdag N:o 14, s. 19, jfr s. 21—2.

avses alltså.¹ Att det skall vara träd å rot, framgår delvis redan av beskrivningen å de förfaranden, som lagen i detta sammanhang straffbelägger, och, vad särskilt angår uttrycket »bläcker», av en jämförelse med 4 § samt av vad ovan i inledningen till detta kap. (s. 3) yttrats. Ett genom naturkrafternas inverkan kullfallet träd är att hänföra under 4 §. Har åter jordägaren eller annan redan fällt detsamma, blir sistnämnda gärning över huvud ej längre att bedöma som åverkansbrott; jfr 22:2 mom. 6. Uttrycket »träd» får ej pressas alltför strängt. Hasselnötter avses tydligen i alternativ 2), ehuru hasseln vanligen uppträder som buske. Vid sådant förhållande böra hit föras även andra vegetationsformer, vilka lika väl kunna uppträda i buskform som i form av träd, t. ex. enen.

2) vissa föremål »av växande träd». Ang. innebörden av uttrycket »träd», se ovan under 1). Uppräkningen i lagrummet av de delar av träd, vars tagande här är straffbelagt, är att anse såsom uttömmande. Lagens förarbeten måste anses giva vid handen, att den här velat på ett uttömmande sätt angiva, i vilka fall tagande av föremål från växande träd skall straffbeläggas såsom åverkan; jfr ovan s. 19—20.² Till tagande av »gren» från växande träd har emellertid även hänförts tagande av vedartad å träd växande parasit (mistel); se rättsfall 1900 s. 409.³ Tagande av kottar eller bär av växande träd kan däremot ej föras hit, ej heller barr, för så vitt ej gärningen tillika innefattar tagande av »ris eller gren». Och då lagens mening icke kan vara, att dylika fall skola behandlas såsom tjuvnad, bliva sådana gärningar alltså straffria. Däremot hör hit även ett tagande av utdöda, torra grenar från växande träd. Därest detta ej kan anses framgå

¹ Annan mening tillsynes THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 71.

² Se ock Lagberedningens förslag till ny J. B. II, 1909, s. 106.

³ Annan tydning hos THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 71. Enligt honom skall tillsynes här föreligga en analogisk utvidgning av straffbudet för »tagande av växande gräs».

redan av uttrycket »ris, gren», får det likvisst anses framgå av den omredigering, som förevarande lagbud undergick vid 1862—3 års riksdag. Enligt den tidigare formuleringen bestraffades nämligen tagande av »växande» gräs, torv, näver etc., varemot det enligt den nuvarande formuleringen tydligen är tillräckligt, att man »av växande träd» tager något av de i lagen uppräknade föremålen. Före 1875 kunde möjligen förevarande fall hänföras under 4 §, då därstädes vid sidan av »vindfälle» särskilt nämndes även »ris, gren»¹; men sedan dessa ord uteslutits ur sistnämnda lagrum, får lagen i detta stycke anses tydlig. De uteslötos nämligen, såsom ovan (s. 20) framhållits, just för att förebygga den uppfattning, att tillgrepp av dylika delar av växande träd vore att hänföra under 4 §.

Tillgripas i §:n nämnda delar av träd icke från det växande trädet, utan först sedan de från trädet nedfallit, kan ansvar för åverkan inträda allenast i den mån 4 § kan anses äga tillämplighet; jfr härom nedan ss. 32—4.

3) växande gräs, varvid, på sätt i inledningen framhållits och nedan skall ytterligare ådagaläggas, förutsattes att det ej är fråga om gräs å kultiverade ängar.²

4) torv, varvid av samma skäl underförstås, att den ej redan är uppskuren eller upplagd.³

Andra organiska naturprodukter än de nu nämnda äro ej objekt för brott enligt 3 §, således ej vilda bär, svampar, vilda blommor, mossor eller vilda buskartade växter; än mindre oorganiska naturprodukter. Se härom vid § 4.

¹ Jfr CARLÉN: *Kommentar*, s. 380.

² Endast undantagsvis kunde även i sistnämnda fall tillägnelse av gräs å grannes »ängsteg» enligt äldre rätt straffas såsom åverkan, se ovan s. 3 n. 2.

³ Man kunde möjligen även grunda detta krav genom att hänföra attributet »växande» även till ordet »torv». Uttrycket »växande» torde nämligen enligt §:s lydelse i de äldre lagförslagen ha varit att hänföra till samtliga där- efter uppräknade föremål; jfr L. U:s Utl. vid 1862—3 års riksdag N:o 55, s. 22, samt Expeditionsutskottets förslag till skrivelse N:o 185, s. 16.

De i §:n nämnda objekten skola vidare befinna sig å »annans» skog eller mark d. v. s., enligt vad ovan vid 1 och 2 §§ anförts, ett område, som helt och hållet tillhör annan, och till vilket gärningsmannen ej är »brukare» i 7 §:s mening. En delägare kan för dylika förfaranden straffas endast enligt 6 §. Och »brukare» äro ej heller här avsedda, men kunna jämlikt 7 § komma att beläggas med åverkansstraff enligt förevarande §.¹

Objekten skola vidare befinna sig å ett annan tillhörigt område av visst slag, nämligen »skog eller mark». Med detta stadgande avser lagen att avgöra, i vilka fall de i 3 § nämnda förfarandena skola anses såsom åverkan och icke behandlas såsom ett vanligt tillägnelsebrott. Lagen talar nämligen icke här, såsom i 1 §, om annans »jord». Uttrycket »skog eller mark» avser tydligen en begränsning. Med uttrycket »skog» förstås här påtagligen ett område, å vilket skog växer, icke inbegreppet av de å området växande träden; jfr nedan s. 51. Ett dylikt område bibehåller denna sin egenskap, även om å detsamma nedlagts arbete för att främja skogens återväxt, ja även om den därå växande skogen helt eller delvis är resultat av skogsodling. Avgörande för gärningens hänförelse till åverkan är alltså i detta fall icke det individuella objektets egenskap av naturprodukt, utan huruvida det befinner sig å ett sådant område, som lagen här säger. Ett dylikt område förlorar ej heller sin karaktär av skog blott därför, att det av ägaren jämväl bestämts att tjäna estetiska syften; men väl därigenom att dess alstringskraft bestämts för annat ekono-

¹ De ovan (s. 18) omförmälda straffbestämmelser i K. F. $\frac{1}{8}$ 1805, enligt vilka olovligt förfogande över vissa träd å egen mark skulle bestraffas såsom om åverkan hade skett å andras ägor, hava till största delen förlorat sin betydelse, sedan dylika inskränkningar i förfoganderätten genom K. F. $\frac{8}{10}$ 1875 försvunnit i fråga om kronoskattejord. Endast straffbestämmelsen i 36 § för frälleskattebonde, som utan ränteägarens lov fäller bärande träd å sin skattejord, kunde fortfarande tänkas ha ägt en sådan. Även den torde emellertid få anses ha blivit upphävd jämlikt regeln i Pr. L. Str. L. § 4.

miskt syfte än det för en skog normala. En plantskola kan sålunda icke betecknas såsom »skog».

Vanskligare är att avgöra, vad som skall förstås med det andra av lagen omnämnda alternativet: »mark». Nämnda uttryck förekommer även i 5 och 6 §§ av detta kap. Och därstädes torde, såsom nedan skall visas, icke kunna i nämnda uttryck inläggas någon begränsning med hänsyn till det ifrågasvarande områdets särskilda beskaffenhet. Det kunde emellertid synas ligga nära till hands att i förevarande lagrum därmed förstå sådana områden, som icke äro att hänföra till »skog» och icke heller varit föremål för någon annan särskild kultur, såsom fallet är med t. ex. åker, kultiverade ängar, trädgårdar, plantskolor o. s. v. Så snart objektet befinner sig å område, som nu är sagt, skulle då gärningen vara att anse såsom åverkan. Emellertid är en sådan avgränsning av brottsområdet enligt vår lag knappast möjlig.

I Str. L. 20: 3 enligt dess lydelse före 1890 års lag, stadgades nämligen ett kvalificerat tjuvnadsansvar för den som begår stöld eller snatteri av »växande fruktträd». Och därmed måste tillgrepp av växande fruktträd (som icke äro vilda) utan vidare och oberoende av å vad för ett område de befinna sig, anses undantagna från åverkansbrottets område.¹ Detta står ju ock i full överensstämmelse med lagstiftarens allmänna uppfattning av åverkansbrottets natur. Däri kan därför ej heller genom ifrågasvarande stadgandes försvinnande ur lagen vid 1890 års lagändring anses ha skett någon ändring.

Å andra sidan skulle med nyssnämnda antagande de i denna § nämnda gärningarne falla utanför åverkansbrottets område, så snart de avsåge objekt, som befunne sig inom något av nyssnämnda särskilda kulturområden. Såsom stöd därför skulle man visserligen kunna vilja åberopa, att i nyssnämnda lagrum i 20 kap. även fanns stadgat ett kvalificerat tjuvnads-

¹ Jfr ett uttalande av H. D. i K. Prop. till 1875 års riksdag N:o 14, s. 19.

ansvar för den som begår stöld eller snatteri av träd- eller jordfrukt ur trädgård eller på åker »eller annat, som där planterat eller sått är». Enligt denna bestämmelse skulle alltså tillgrepp av gräs från en besädd gräsmatta i en trädgård eller tillgrepp av där planterade prydnadsträd utan vidare varit att anse såsom tjuvnad. Nämnade stadgande måste emellertid säkerligen utläggas i analogi med de närmast föregående orden: »träd- eller jordfrukt ur trädgård eller på åker», och sålunda uttrycket »annat, som där planterat eller sått är» inskränkas till de fall, då något blivit sått eller planterat i ett ekonomiskt produktivt syfte. En liknande begränsning av tjuvnadsbrottets omfattning fanns även i den förut gällande rätten; jfr M. B. 40:5 och den ovan (s. 18) anförda 64 § i K. F. $\frac{1}{8}$ 1805.¹ En sådan begränsning var ock iakttagen i det första av L. U. vid 1853—4 års riksdag uppgjorda förslaget till K. F. om ansvar för stöld och snatteri samt rån, där det hette: Stjäl någon . . . sådan träd-, jord- eller skidfrukt, som i trädgård eller å åker odlad är, då sådant ute finnes».² Och den ändring, varigenom denna formulering utbyttes mot den sedermera även i 1864 års strafflag förekommande, motiverades av L. U. allenast därmed, att det därigenom »sökt göra tydligt, att endast tillgrepp *ur* trädgård och på åker däri avses».³ I allt fall torde med hänsyn till det nu sagda för en dylik inskränkande tolkning kunna åberopas satsen *in dubio mitius*.

Uppfattningen att det för här ifrågavarande objekts egenskap av tjuvnadsobjekt är avgörande, huruvida de tillkommit i ett ekonomiskt produktivt syfte eller icke, kan därjämte i ett annat avseende sägas ha kommit till synes i straff-

¹ Ang. 1734 års lags ståndpunkt uttalar THYRÉN i *Förb. Utk. Sp. D.* III, s. 93: »Tvivelsutan betraktades även tillgrepp av planterade prydnadsträd o. d. icke såsom tjuvnad, utan såsom åverkan». — Se ock Landsl. Tjuva B. kap. 25—28; annorlunda Stadsl. Tjuva B. kap. 6.

² Se L. U:s Bet. vid 1853—4 års riksdag N:o 37, s. 33.

³ Se L. U:s Utl. vid nyssnämnda riksdag N:o 48, s. 9.

lagens förarbeten. L. B. hade nämligen i det lagrum, som i dess förslag motsvarade 20: 3 (i dess lydelse före 1890 års lag), föreslagit ett uttryckligt tillägg, enligt vilket kvalificerat tjuvnadsansvar skulle inträda för tillgrepp, ej blott av växande fruktträd, utan ock av »träd, som till prydnad planterat är». ¹ Detta tillägg uteslöts emellertid i K. Prop. till 1862—3 års riksdag. Inneböörden därav kan svårligen vara någon annan, än att man, åtminstone i fråga om träd som planterats på andra ställen än i trädgård eller på åker, icke ansett den omständigheten att de planterats till prydnad, vara tillräcklig för att göra dem till tjuvnadsobjekt.

Under sådana förhållanden torde icke återstå någon annan möjlighet än att med uttrycket »mark» här förstå ett sådant område, som ej varit föremål för bearbetande i ekonomiskt produktivt syfte för det ifrågavarande objektets framställande. Enligt denna tolkning bli förgripelser i tillägnelse uppsåt å gräs som växer å kultiverade ängar, förgripelser i dylikt uppsåt å träd eller delar därav, som tillhöra en plantskola, å planterade fruktträd, varest de än må växa, att behandla enligt reglerna för tjuvnad; medan däremot förgripelser å prydnadsträd, därest de verkligen företagits i dylikt uppsåt och icke i direkt uppsåt att skada, under alla förhållanden, vare sig de äro planterade i trädgård, i alléer, utefter vägar, å dikesrenar etc., bli att behandla enligt reglerna för åverkan. ²

Till sist är att observera, att jämväl subjektiva synpunkter i så måtto kunna bliva av betydelse för gränsläggningen mellan åverkan och tjuvnad, att om gärningsmannen, låt vara oursäktligt, förbisett någon av de omständigheter som enligt ovan äro avgörande för objektets egenskap av tjuvnadsobjekt, gärningen i allt fall *ex analogia* hemfaller under straffet för

¹ Se L. B:s motiv s. 40. Jfr L. U:s utlåtande vid 1875 års riksdag N:o 9, s. 4.

² Delvis annan mening TYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 36 samt WETTER i Sv. Juristt. 1924, s. 105.

åverkan, så t. ex. om någon i tillägnelseuppsåt tagit gräset å en kultiverad äng i tro, att det var en naturlig sådan.¹

Gärningen utgöres enligt förevarande § av något av följande alternativ:

A. I fråga om träd å rot:

1) fällande av träd. Brottet är i detta fall fullbordat i och med fällandet. Uttryckligen säges, att bortförande ej är erforderligt. Vad lagen här fordrar är något mindre än som vid tjuvnad får anses erforderligt för ett fullbordat brott. I verkligheten behöver ett fällande icke innefatta mera än en förberedelse eller ett försök till ett tjuvnadsbrott; jfr vid kap. 20.

2) att man »syrrer» träd, d. v. s. avtappar trädets syra.

3) att man »bläcker» träd, d. v. s. märker träd å rot medelst inhuggande av märken eller barkens avskalande. Även för dessa fall är brottet fullbordat i och med den ifrågavarande åtgärden. Sker sådan märkning å redan fällda träd, kan ansvar inträda enligt 22: 2 mom. 6.

B. I fråga om övriga objekt — delar av växande träd, gräs och torv — säger lagen, att gärningen skall bestå i ett »tagande», d. v. s. en separation + ett därmed förbundet besittningstagande. Brottets fullbordan får därför i dessa fall bestämmas efter samma regler som vid tjuvnad; jfr uttrycket »tager» i 21: 1. Lagen fastslår även för detta fall uttryckligen, att bortförande ej är erforderligt; men detta innebär då med avseende å dessa fall ej något avsteg från de regler, som gälla ang. tjuvnad. Försök eller förberedelse till förevarande brott kan emellertid straffas, i den mån gärningen har karaktären av fällande eller bläckande av träd i uppsåt att allenast tillägna sig dylika delar av trädet; jfr nedan.

Gärningen skall här som eljes vara *rättsstridig*. Denna egenskap hos densamma är givetvis ej för handen, därest den

¹ Jfr THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 59—60.

företagits med samtycke av den, som äger på dylikt sätt förfoga över ifrågavarande naturalster.

Då lagen fordrar, att gärningen skall ha skett »olovligen», ligger emellertid säkerligen häri något annat och mera. Då nämligen åverkansbrottet, såsom ovan (s. 11) utvecklats, till sitt väsen är att anse såsom ett brott, riktat mot annans äganderätt, bör detta uttryck här anses liktydigt med: »utan samtycke av skogens eller markens ägare»; och således ansvar enligt förevarande lagrum anses uteslutet, så snart samtycke till åtgärden är för handen hos denne, även om gärningen skulle vara rättsstridig på den grund, att den tillika kränker tredje mans, t. ex. en nyttjanderättshavares, rätt.

Däremot kan naturligen ett samtycke till gärningen av en tredje man, därest det icke faller inom gränserna för den honom inrymda rätten att disponera över fastigheten, icke utesluta gärningens straffbarhet, låt vara att straffrihet i dylika fall kan inträda av subjektiva skäl, därest gärningsmannen antagit att så var förhållandet.

För att ett samtycke skall göra gärningen straffri måste det emellertid avse densamma i dess egenskap av att utgöra en mot annans fastighet riktad tillägnelseåtgärd resp. förberedelse eller försök till dylik. Den som faller träd i tillägnelseuppsåt gör sig skyldig till ett rättsstridigt och straffbart förfarande, därest vederbörandes samtycke endast avser själva fällandet, t. ex. allenast avser ett samtycke att biträda vid en skogsavverkning.¹ En dylik person hemfaller sålunda under 24: 3 resp. 20: 2, därest ett dylikt tillägnelseuppsåt vid gärningen hos honom kan objektivt ådagaläggas, och naturligen än mera, i fall han sedan verkligen tillägnar sig det avverkade. Har i sistnämnda fall tillägnelseuppsåtet icke förelegat vid avverkandet, utan sådant uppsåt först senare uppdykt, föreligger principiellt tjuvnad (eller försnillning). Dock torde, därest tillgodogörandet sker i omedelbart sammanhang med

¹ Jfr HAGSTRÖMER: *Sv. Straffrätt* I, s. 358 och not 2 s. s.

avverkningen, gärningen stå åverkansbrottet så nära, att den blir att dit hänföra.¹

Undantagsvis kunna särskilda lagstadganden uttryckligen inrymma eller nödvändigtvis förutsätta en befogenhet att även utan ägarens samtycke företaga hithörande åtgärder; se t. ex. Lag ^{18/6} 1928 om de svenska lapparnes rätt till renbete, §§ 45—54, vilken lag emellertid tillika i § 59: 2 a) och 3 e) stadgar ett särskilt lägre straff för lapps överskridande av den befogenhet, som sålunda inrymts honom, samt i § 59: 1 d) jämväl utsätter ett särskilt bötesstraff för jordägare och brukare, som bortför eller gör obrukbart, vad lapp lagligen tagit och använt eller upplagt till framtida användning, utan dennes samtycke.

På *den subjektiva sidan* fordras enligt lagen i fråga om de ovan under alternativet A) uppräknade förfarandena »uppsåt att trädets eller något därav sig eller annan tillägna». I fråga om de under alternativ B) uppräknade förfaranden förutsättes tydligen uppsåt att tillägna sig eller annan produkterna i fråga; jfr uttryckssättet i 20: 2: »eller, i sådant uppsåt, olovligen tager etc.». Uppsåtet behöver sålunda i de förstnämnda fallen ej gå ut på att tillägna sig trädets i dess helhet. Detta kan ju tydligen icke vara förhållandet i fråga om »syrande» av träd. Men även den, som fäller eller »bläcker» träd i uppsåt att tillägna sig några delar därav, kan härför straffas enligt detta alternativ. Enligt lagens ordalag: »något därav» blir så förhållandet, även om de delar av trädets man har uppsåt att tillägna sig ej äro att hänföra till de senare i §:n uppräknade, såsom t. ex. då man fällt träd i uppsåt att tillägna sig löv eller näver; jfr B. B. 10: 2. På sätt ovan (s. 19) anförts, ha ju ock dessa ord upptagits i lagtexten för att utmärka, att nämnda gärningar hemfalla under denna §, så snart de företagits för att »bereda sig eller annan nytta därav».

¹ Jfr med delvis avvikande argumentering och resultat THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 60—1.

Att hänföra dylika fall till skadegörelse enligt 19:20 låter sig därför icke göra. Däremot kan i dylika fall straffskärpningsgrunden i förevarande § lätteligen bliva tillämplig.

I det i lagen uppställda kravet på tillägnelseuppsåt torde icke kunna inläggas något krav på uppsåt att tillskynda ägaren förmögenhetsförlust. Lagen fordrar endast att man i visst tillägnelseuppsåt företagit viss åtgärd. Jfr motsvarande uttryckssätt i Str. L. 20:3 mom. 6 samt därtill rättsfall 1923 s. 17. Och detsamma torde då *ex analogia* få anses gälla även i fråga om övriga i §:n nämnda förfaranden. Förevarande lagrum blir sålunda tillämpligt även om skogens eller markens ägare i samband med gärningen tillförts ett fullt motsvarande förmögenhetsvärde; jfr rättsfall 1922 s. 254. Och även den, som vid gärningen velat och kunnat förplikta sig till gäldande av objektets fulla värde samt är fullt solvent, eller den, som blott avsett att genom gärningen göra sig betäckt för ett verkligt eller förment fordringsanspråk, torde sålunda böra straffas efter förevarande lagrum.

Sker gärning, som i denna § sägs, i direkt uppsåt att skada, hemfaller den under 19:20. Men detsamma kan bli förhållandet, om åtgärden företagits i syfte att bereda sig själv eller tredje man en (positiv eller negativ) nytta, utan att likvisst uppsåt föreligger att tillägna sig eller annan trädet eller någon del av detsamma, såsom t. ex. då man fällt träd för att bereda sig bättre utsikt; detta, när jämväl indirekt uppsåt att skada är tillräckligt för ansvar enligt 19:20. Jfr rättsfall 1875 s. 337.

Avses med gärningen allenast att främja en nytta för ägaren själv, föreligger ej nödvändigt något skadegörelseuppsåt och i varje fall icke något tillägnelseuppsåt. I dylikt fall kan därför förfarandet bli straffritt; jfr rättsfall 1877 B. 130 (en person, som tagit ris ur en annans hage samt därmed bättrat hägnad, som det ålegat denne senare att underhålla, ej fäld till ansvar enligt 24:4).

Utöver det nu sagda erfordras påtagligen i bägge fallen jämväl kännedom om att gärningen avser »annans» skog eller mark. Den som, låt vara ousäktligt, antagit, att han är ägare till eller att han är delägare i eller jämlikt 7 § »brukare» av området i fråga, kan icke, eller i allt fall icke med direkt stöd av förevarande lagrum, fällas till ansvar.¹ Vidare erfordras ock insikt om att åtgärden äger rum utan vederbörandes samtycke; se rättsfall 1884 s. 423.

I fråga om *straffet* märkes särskilt, att det tidigare stadgade särskilda högre bötesmaximum å ett tusen kronor genom lagändring d. 24/9 1931 borttagits i samband med lagändringarne ang. bötesstraffet i 2 kap. Str. L. Den äldre lydelsen av förevarande lagrum är dock i så måtto av betydelse att i fråga om gärningar, begångna före denna lagändrings ikraftträdande, bötesstraff skola omedelbart ådömas i penningar inom en latitud av 5—1000 kronor. I fråga om gärningar, begångna efter nämnda tidpunkt, skola däremot bötesstraff ådömas i dagsböter enligt reglerna i Str. L. 2:8. Ang. den ordning, i vilken böter och fängelse i §:n nämnas, jfr ovan vid § 2. Att märka är här ock den avsevärda straffskärpningen i sista punkten. Denna innebär att, därest den ordinära latitudens maximum för frihetsstraff överskrides, endast straffarbete kan komma till användning.

Undantag från §:ens straffbestämmelser göres för det fall, att »efter 20 kap. gärningen skall annorlundá anses». Denna klausul tillkom genom 1875 års lagändring och har alltså endast avseende därå, att vissa åverkansfall med hänsyn till värdet av objekten för gärningen skola hänföras till tjuvnad enligt 20:2. Den kan därför icke äga någon betydelse för uppdragandet i övrigt av gränsen mellan åverkan och tjuvnad. Undantaget avser endast fällande av träd samt tagande av de i §:n uppräknade delar av växande träd. Det gäller numera

¹ Ersättningsskyldighet kan inträda, även om vederbörande ousäktligt antagit sig vara områdets ägare; se rättsfall 1921 s. 382.

efter lagändringen i 20: 2 d. ¹⁶/₅ 1918 blott för det fall, att värdet av objekten för gärningen går över 30 kr. Angående huru förhållandet blir att bedöma, då någon på en gång lagföres för vid flera skilda tillfällen begångna dylika gärningar, som var för sig avsett objekt, vilkas värde ej överstiger 30 kronor, medan samtliga objektens värde överstigit nämnda belopp, se rättsfall 1923 s. 548.

4 §.

Tager man olovligen vindfälle eller annat sådant, som ej till bruk upphugget eller berett är: straffes med böter eller fängelse i högst sex månader. *K. F. 16 juni 1875.*

Ang. förut gällande rätt samt §:s tillkomsthistoria, se ovan vid § 3.

Objektet är vid detta brott »vindfälle eller annat sådant, som ej till bruk upphugget eller berett är». Därunder är att hänföra:

1) träd, som blåst ned, vare sig friska eller torra.¹ Men tydligen höra även hit träd, som eljes nedfallit genom allenast naturkrafternas inverkan. De gå åtminstone in under uttrycket »annat sådant». Vidare inbegripes därunder:

2) grenar av träd, friska eller torra, som på dylikt sätt nedfallit. De inbegrepos tydligen under uttrycket: »eller ris, gren» enligt detta lagrums ursprungliga lydelse. Och att dessa ord bortfölo genom 1875 års lagändring, kan icke åberopas såsom skäl för att rättsläget i förevarande avseende nu skulle vara ett annat. Ändringen vidtogs nämligen, på sätt förut (s. 20) framhållits, allenast i förtydligande syfte för att förebygga den missuppfattningen, att därunder vore att hänföra även dylika delar av växande träd. Antagligen ha

¹ Jfr K. Prop. 1875 N:o 14, s. 13 samt L. U:s Utl. N:o 9, s. 9—10, 15, 16.

de ur förevarande synpunkt ansetts överflödiga, då de utan vidare kunna inbegripas under ordet »vindfalle». Ang. övriga delar av träd gällor, att sådana delar vilka icke ens såsom delar av ett växande träd kunna vara föremål för åverkansbrott, naturligen ej heller kunna såsom nedfallna vara objekt därför; se rättsfall i Sv. Juristt. 1919 s. 67 (avsåg nedfallna kottar). I avseende å övriga, i 3 § uppräknade delar av träd gällor, att det visserligen är tvivelaktigt, huruvida de såsom nedfallna kunna hänföras under uttrycket »vindfalle»; men det återstår att avgöra huruvida de icke kunna hänföras under uttrycket »annat sådant». I och för sig är det ingalunda orimligt att tänka sig straffskyddet bestå även efter nämnda tidpunkt, helst enligt den närmast före strafflagen gällande rätten tillgrepp av vissa dylika föremål t. o. m. bestraffats såsom tjuvnad, utan att därvid synes ha såsom förutsättning uppställts, att tillgreppet skall ha skett »av växande träd». Sålunda stadgade M. B. 40:5 stöldstraff för den, som stal ållon eller nötter »till full mans börda», och, om det var mindre, snatterstraff, vilka straffbud, lika litet som det i samma lagrum uppställda straffet för den, som stjal frukt ur trädgård, synas förutsätta någonting dylikt.¹ Och på liknande sätt uppställde K. F. ⁴/₅ 1855 ang. stöld och snatteri samt rån, § 3, straff för stöld eller snatteri vid tillgrepp av »ållon eller nötter ute å mark», allt efter värdet av det tillgripna. Emellertid torde det få anses ganska antagligt, att de i 1:α punkten av 3 § i dess lydelse enligt de äldre lagförslagen uppräknade delarna av träd endast avsågo å trädets »växande» sådana.² Men under sådana förhållanden torde det vara föga rimligt att antaga, att lagstiftaren skulle velat ha samma delar såsom nedfallna in-

¹ Däremot tillämpades under tiden före 1734 års lag den från gamla testamentet (5 Mose B. 23:24) hämtade regeln om straffrihet, därest det tillgripna konsumerades på stället; se ABRAHAMSON: *Sveriges Rikets Lands-Lag*, 1726, s. 819. — Att det straffrättsliga rättsskyddet sträckte sig även till nedfallna ållon, torde ock kunna slutas av B. B. 12:4.

² Jfr ovan s. 22 not 3.

begripna under den enligt dessa förslag lika stränga straffbestämmelsen i sista punkten av nämnda lagrum, vilken numera motsvaras av 4 § i detta kap.; jfr ovan s. 18—9. I allt fall måste frågan anses till den grad tvivelaktig, att regeln *in dubio mitius* här mer än väl kan tillämpas; se ock rättsfall i Sv. Juristt. 1920 s. 9 (tagande av nedfallna ållon å annans mark till större myckenhet, i sig, och ej blott av subjektiva grunder, av Hov. R. förklarad straffritt). Men vidare faller under uttrycket »annat sådant»:

3) grenar, som tagas från träd å rot, vilket ej längre är växande. Detta fall avses icke i 3 §; och det kan anses ha varit uttryckligen omnämnt enligt 4 §:s lydelse före 1875 års lagändring genom formuleringen »vindfalle eller ris, gren». Sistnämnda ords bortfallande kan icke heller i förevarande hänseende anses ha ändrat lagrummets innebörd, då därmed såsom nämnts blott avsågs att tydliggöra, att dylika »delar av växande träd» aldrig äro att hit hänföra. Nämnda fall få därför ock anses inbegripna under uttrycket: »annat sådant». Dit är ock att hänföra:

4) andra delar av träd, som icke tagas från växande träd, i den mån deras tillgripande ej enligt ovan är att anse såsom straffritt. Hit hör t. ex. tagande av grenar från redan fällda träd, stubbar, vid avverkning kvarlämnade toppar och kvistar av träd o. s. v.;

5) övriga organiska naturalster, i den mån deras tillgripande icke enligt ovan är att hänföra till tjuvnad eller brott enligt 3 §, samt deras tillgripande icke är att anse såsom straffritt. Så har hit förts tång; se rättsfall 1891 s. 400. Tillgrepp av buskar, som enligt ovan icke kunna hänföras under träd, eller grenar därav torde likaledes böra föras hit. Före 1875 års lagändring få dylika gärningar anses ha varit här avsedda. Och borttagande av orden »eller ris, gren» ur detta lagrum år 1875 kan icke heller i förevarande hänseende anses ha ändrat lagrummets innebörd. Däremot

höra icke hit vilt växande bär, blommor, örter och svampar, vilka antagligen icke ens utgöra föremål för någon jordägarens äganderätt¹, och i allt fall enligt härskande rättsuppfattning kunna av en var straffritt occuperas. Ang. mossor, jfr K. Prop. 1875 n:r 14, s. 17, varest i ett yttrande inom H. D. även dylika objekt jämförts med de nyss nämnda; samt numera ock rättsfall i Sv. Juristt. 1924 s. 25. (hemmansägares tagande av renmossa till större myckenhet å kronans renbetesland i sig av Hov. R. förklarad straffritt), 1925 s. 42 (tagande av växande grönmossa utan samtycke av jordägaren i sig icke av Hov. R. ansett såsom åverkan). Slutligen föres i rättspraxis även hit, åtminstone *ex analogia*:

6) oorganiska naturalster.² Så redan i rättsfall 1874 s. 115 (olovligt tagande av sten från annans grund av H. D. enhälligt bestraffat enligt detta lagrum); jfr emellertid rättsfall 1877 s. 480 (avsåg grustäkt; Hov. R. ådömde ansvar enligt 24: 1). Under sådana förhållanden kan fråga uppstå, huruvida ej §:n är *ex analogia* tillämplig även å dylika oorganiska föremål, som icke eller icke ännu kunna anses vara föremål för annans äganderätt, men likvisst befinna sig inom annan tillhörigt markområde under sådana förhållanden, att subjektet för gärningen i fråga icke kan anses ha varit befogat att occupera dem. Denna fråga kan bliva av betydelse i fråga om hämtande av vatten eller upptagande av fast is å annans vattenområde samt även i fråga om tagande av obrutna mineraler å annans mark.³ Och då lagen icke uppställer något krav på att det

¹ Ang. möjligheten av ett jordägarens skadeståndsanspråk, se Lagberedningens förslag till ny J. B. III, 1909, s. 107 ff.

² Enligt L. K:s och L. B:s förslag kunde nog en sådan lagtillämpning anses ha varit tvivelaktig. 4 § utgjorde i dessa allenast sista punkten i dess 3 §. Och såväl ordalagen: »vindfälle, ris, gren eller topp av träd eller annat sådant» som den omständigheten, att straffbestämmelserna i äldre rätt (jfr ovan s. 17) utvisade en motsvarande begränsning, kunde ju föranleda antagandet, att endast organiska naturalster avsågos.

³ Ang. frågan om en jordägarens äganderätt till objekt av sistnämnda slag; jfr senast de principiellt motsatta uppfattningarne hos J. E. ALMQUIST i *Kommentar till 1884 års gruvstadga*, Uppsala 1930, Inl. s. 24 ff. samt G. BENZ

tagna skall vara föremål för annans äganderätt, kunde det tänkas, att även dylika fall vore att föra hit.¹ Då emellertid förevarande 4 §, på sätt ovan visats, i de äldre lagförslagen blott utgjorde en sista punkt i 3 § och där tydligen, liksom denna § i övrigt, blott avsåg gärningar, som riktade sig mot annans äganderätt, torde en dylik analogi i allt fall kunna ifrågasättas och därmed ock få anses utesluten. Mot densamma talar ock, vad de förstnämnda fallen beträffar, att straffbestämmelserna i 6 § för missbruk av delägarskap i samfälld skog eller mark, på sätt nedan skall visas, icke kunna anses tillämpliga för motsvarande fall. Vad åter angår det senare fallet, är i Gruvestadgan ¹⁶/₅ 1884, § 10 mom. 1 samt § 13 mom. 1 stadgat, att under vissa förutsättningar »arbete», som verkställes av inmutare resp. gruvägare å annans mark, skall medföra ansvar »såsom för åverkan», vilka stadganden torde få anses innefatta en hänvisning till 1, 3 och 4 §§ i detta kapitel.² För andra fall torde otillåtna åtgärder för mineralfyndighets tillvaratagande å annans mark hemfalla under 10: 20 resp 19: 20.

Det är tydligt, att objekten i fråga skola tagas från ett område, som är »annans» i den vid föregående §§ angivna mening. Detta framgår av en jämförelse med 6 och 7 §§. Lagen säger icke här, att gärningen skall ha företagits å annans »skog eller mark», vadan otvivelaktigt även ett upptagande av sten eller sand från bottnen å annans vattenområde kan hänföras under denna §. Men kravet på objektets karaktär av rent naturalster kommer i allt fall till synes däri, att det skall vara fråga om tagande av »sådant, som ej till bruk upphugget eller berett är». Sistnämnda uttryck kunde giva anledning till det antagande, att borttagande av matjord från åker eller trädgård icke vore att anse som åverkan, utan såsom tjuvnad. Mot

i Sv. Juristt. 1931, s. 433—4. — Ang. frågan om en jordägarens äganderätt till vatten å hans grund; se Bet. med Förslag till Vattenlag, Stockholm 1911, ss. 161—2.

¹ I sådan riktning THYRÉN, *Kommentar till kap. 20*, s. 38—9.

² Jfr ovan s. 7 n. 3. Likartade stadganden funnos i 1855 års gruvestadga, §§ 12 och 14, och torde där innefattat hänvisning till B. B. 8: 3 och 10: 5.

en så sträng tolkning torde dock svensk rättsuppfattning reagera. Såsom ett symptom härför kan åberopas, att så väl 1866 års Skiftesstadga, § 14, som nu gällande Lag ^{18/6} 1926 om delning av jord på landet, kap. 5, §§ 1—5, i fråga om överträdande av givna föreskrifter ang. inskränkningar i rätten att nyttja skifteslags ägor under ett pågående laga skifte icke göra någon skillnad i ansvar mellan bortförande av matjord och andra med åverkansbrotten helt jämförliga förfaranden.¹ Emellertid bleve det under sådana förhållanden något egendomligt att bestraffa detta fall allenast enligt 4 §, medan t. ex. tagande av torv hänföres under 3 §. Riktigast torde därför vara att *ex analogia* hänföra detta fall under 24: 3.² Gödsel är däremot otvivelaktigt tjuvnadsobjekt; jfr vid § 7.

Gärningen består i att man »tager» d. v. s. sätter sig i besittning av dylika objekt. För frågan om brottets fullbordan torde därför gälla samma synpunkter som vid tjuvnad. Försök till dylik gärning är icke straffbelagt. Möjligen kunna vissa sådana straffas enligt andra lagrum, så t. ex. grävande i tillägnelseuppsåt enligt 24: 1; jfr ovan s. 7—8. Gärningen skall vidare vara *rättsstridig*. Ang. innebörden av uttrycket »olovligen» jfr ovan vid § 3, s. 28. Rättsstridigheten kan även i detta fall tänkas bortfalla genom förefintligheten av en genom särskilda lagstadganden inrymd befogenhet till densammas företagande även utan ägarens samtycke; se t. ex. Lag ^{23/10} 1891 ang. väghållningsbesvärets utgörande, § 33.

På *den subjektiva sidan* förutsättes tydligen även här tillägnelseuppsåt. I annat fall blir gärningen som regel att hänföra under 19: 20. Härom, såväl som ang. det fall, då uppsåtet allenast går ut på att främja ägarens eget intresse; se ovan vid § 3. På sätt där är sagt erfordras även enligt förevarande lagrum kännedom om att området är »annans», samt därom att åtgärden äger rum utan vederbörandes samtycke.

¹ Se ock THYRÉN o. a. a., s. 36.

² Så CARLÉN: *Kommentar*, s. 379.

Straffet var enligt §:s ursprungliga lydelse böter upp till 200 kronor; men genom 1875 års lagändring borttogs detta särskilda bötesmaximum (vadan maximum kom att utgöra 500 kronor), och infördes i latituden jämväl fängelse i högst 6 månader.¹ Borttagandet av nämnda bötesmaximum innebär numera, efter lagändringen d. 24/9 1931 i Str. L. 2: 8, att böter, som ådömas enligt förevarande § för gärningar, begångna efter sistnämnda lagändrings ikraftträdande, skola i dagsböter ådömas.

5 §.

Delägare i samfälld skog eller mark, som olovligen därå svedjar eller verkställer torv- eller ljungbränning; straffes med böter. *Lag 24 sept. 1931*, som trätt i kraft 1 jan. 1932.

Denna §, vilken i äldre rätt hade en motsvarighet i straffbuden i B. B. 14: 2 och 5 för svedjande i oskift skog eller å »allmänning», erhöll sin nuv. generella avfattning genom L. K. I sin nuv. form härstammar den, med undantag för straffbestämmelsen, från L. B., allenast med den förändring, att i K. Prop. till 1862—63 års riksdag här liksom i 2 § tillades orden: »eller verkställer torv- eller ljungbränning».

Stadgandet avser samma slags gärningar som 2 §, men subjektet är här »delägare i samfälld skog eller mark». I fråga om tolkningen av sistnämnda uttryck, se nedan under 6 §. Uttrycket »olovligen» innebär icke i sig något krav på att samtycke skall föreligga från samtliga övriga delägars sida, för att gärningen skall bliva straffri; så var däremot förhållandet enligt L. K:s formulering: »utan övriga delägars lov». Det innebär blott, att gärningen skall innefatta ett

¹ Denna straffhöjning infördes med särskild hänsyn till kravet på en starkare repression gent emot tagande av icke torra vindfällen; se K. Prop. 1875 N:o 14, s. 13—14.

åsidosättande av någon rättsregel, som i förevarande hänseende begränsar vederbörandes rätt såsom delägare i samfälligheten; jfr L. B:s mot. s. 45. Ang. vad i sådant hänseende f. n. gäller i fråga om oskift skog; se B. B. 14:2. Ang. krav på förhandenvaron av viss avsikt, jfr ovan vid § 2. Ang. det subjektiva rekvisitet i övrigt, jfr vid § 6.

Straffet, som enligt 1864 års strafflag var bestämt till böter fr. o. m. 20 t. o. m. 200 riksdaler, kvarstod oförändrat ända tills genom 1931 års lagändring i samband med den allmänna reformen av bötesstraffet såväl det särskilda minimum som det särskilda maximum borttogs. Ändringen innebär, att i fråga om gärningar, begångna efter nämnda lagändrings ikraftträdande, böter skola i dagsböter ådömas jämlikt reglerna i Str. L. 2: 8, medan i fråga om gärningar, begångna före nämnda tidpunkt, böter skola omedelbart i penningar ådömas inom den tidigare stadgade latituden.

6 §.

Säljer delägare i samfälld skog eller mark däriifrån olovligen bort något av vad i 3 eller 4 § nämnt är, eller missbrukar han eljest sin rätt i sådan samfällighet; straffes med böter.

Denna §, som ävenledes härstammar från L. K., hade i äldre rätt en motsvarighet i ett flertal speciella straffbestämmelser. I B. B. 10: 1 fanns stadgat straff för jordägare, som »av bole förer» eller åt annan säljer eller upplåter torv, näver, ved, timmer, gärdsel, löv eller »annat»¹ i oskift skog eller mark. Dylika gärningar belades där med ett lägre åverkansstraff, för så vitt ej fråga var om säljande av dylika föremål, sedan skifte begärts, i vilket fall gärningen bestraffades lika strängt som åverkan å »ägor, däri han själv ingen del haver eller å annans

¹ Ang. innebörden av sistnämnda uttryck, se rättsfall 1902 s. 538 (avsåg gyttnja); 1912 s. 116 (avsåg grus).

avdelta eller enskilda skog». I vad angår dylikt förfogande över skogsprodukter hade emellertid dessa straffbestämmelser sedermera ersatts av andra dylika i K. F. ang. skogarna i riket $\frac{1}{8}$ 1805, § 21—2. Sistnämnda §§ stadgade straff »som för åverkan å annans enskilda ägor» för delägare i oskiftad skog, som utan enhällig överenskommelse delägarna emellan av oskiftad skog »något av bole förer eller åt annan säljer eller upplåter». Vidare fanns i B. B. 10: 2 straff för dylik delägare, som skär torv »å oskiftad mark, som till äng tjänar»; samt i B. B. 10: 4 för jordägare i by, som i annan än där stadgad ordning »intager och nyttjar» det som oskiftad är.

I L. K:s förslag hade motsvarande stadgande följande lydelse: »Säljer delägare i samfällighet, utan lov, bort något av dess skog eller annat, som i 3 § nämnt är, eller missbrukar han eljes sin rätt i samfälligheten, böte — —». L. B. utbytte orden: »delägare i samfällighet» mot orden: »delägare i samfälld skog eller mark», samt orden: »rätt i samfälligheten» mot orden: »rätt i sådan samfällighet». Såsom skäl för denna ändring i uttryckssättet anfördes i motiven till dess förslag (s. 46), att det »med avseende å» en av L. B. i 14 § tillagd särskild straffbestämmelse för delägare, som missbrukar sin rätt i samfällt fiske, »är i 6 § uttryckt, att med samfällighet, om vars missbruk där talas, endast menas samfälld skog eller mark». Även i övrigt erhöll stadgandet, fränsett straffbestämmelserna, alldeles samma lydelse som enligt gällande lag, allenast med det undantag, att L. U. vid 1862—3 års riksdag, i samband med den ovan (s. 19) omnämnda uppdelningen av 3 § på tvänne, gjorde en motsvarande redaktionsändring i förevarande §.

Subjektet skall vara »delägare i samfälld skog eller mark». Vid tolkningen av detta uttryck uppstå flera tvivelsmål. Efter orden tolkade kunna dessa uttryck allenast anses avse sådana fall, då subjektet för gärningen jämte annat eller andra subjekt, är, en var till viss lott (= kvotdel), ägare till ett och samma

fastighetsområde. Och då straffbestämmelsen ursprungligen avsett delägare i »samfällighet» över huvud, samt nämnda uttryck, på sätt förarbetena utvisa, utbytt mot uttrycket »samfällad skog eller mark» med avseende å den i 14 § upptagna straffbestämmelsen för »delägare», som »missbrukar sin rätt i samfällt fiske», läser någon särskild begränsning av straffbudet med hänsyn till det samfällda området beskaffenhet, utöver den nu nämnda, icke kunna inläggas i nämnda uttryck. §:n får därför anses avse ej blott delägare i oskiftad skog eller mark, utan även de fall, då fastighet eljes samfällt äges av flera subjekt; jfr Lag ^{30/6} 1904 om samäganderätt, §§ 1 och 19. Även sådana skifteslags samfällda ägor, som vid skifte eller annan laga delning eller sämjedelning undantagits för gemensamt behov eller uteslutits från delningen, kunna anses innefatta »delägarskap i samfällad skog eller mark»; jfr nyssnämnda lag, § 19, samt Lag ^{13/6} 1921 ang. förvaltning av bysamfälligheter, § 1 p. 1. Till delägarskap, som i §:n avses, hör däremot icke delägarskap i oskift fiskevatten eller i fiskevatten, som eljes samfällt tillhör två eller flera; jfr Lag ^{30/6} 1913 om gemensamhetsfiske, § 1. Missbruk av sådant delägarskap är att bestraffa uteslutande enligt 14 §, sista punkten, i detta kap. Detta framgår ock tydligt av lagens förarbeten, då ju, såsom nämnts, det av L. K. använda uttrycket »delägare i samfällighet» av L. B. utbyttes mot uttrycket »delägare i samfällad skog eller mark» »med avseende å» den i 14 § upptagna särskilda straffbestämmelsen för »delägare», som »missbrukar sin rätt i samfällt fiske». Av den valda formuleringen bör då ock följa, att missbruk av delägarskap i »rätt till vatten» över huvud icke är att hänföra under förevarande §. Men ej ens varje missbruk af delägarskap »i samfällad skog eller mark» är att hit hänföra. Omfattar straffbestämmelsen i 14 § för delägars missbruk av rätt i samfällt fiske även de fall, då delägare i oskift fiskevatten eller fiskevatten, som eljes samfällt tillhör flera, missbrukar den fiskerätt, vilken tillkommer honom såsom delägare i fiskevattnet,

så måste nämligen *ex analogia* även straffbestämmelsen i § 8 för »missbruk av betesrätt å samfälld mark» anses avse även de fall, då delägare i samfälld skog eller mark, som är oskiftad eller eljes samfällt tillhör flera, missbrukar den betesrätt å området, vilken tillkommer honom i hans egenskap av delägare.

Tvivelsamt är, huruvida under uttrycket »delägare i samfälld skog eller mark» kunna inbegripas även sådana fall, som avses i nyssnämnda Lag om bysamfälligheter, § 1 p. 2, d. v. s. fall, då ägare av fastighet äger rätt att samfällt med ägare av annan fastighet å den sistnämndes mark nyttja skog eller där taga torv, sten, grus, lera eller dylikt eller där idka jakt, vare sig den sistnämnda fastigheten tillhör annat skifteslag eller utgöres av fastighet, som vid skifte tillerkänts viss delägare, ehuru dylik rättighet å området i fråga vid skiftet bibehållits såsom gemensam för skifteslaget.¹ I dylika fall föreligger väl ett delägarskap i »samfällighet»²; och i den avfattning förevarande § hade enligt L. K:s förslag, skulle efter orden ingen svårighet ha förelegat att hänföra även dylika fall under densamma. Men enligt dess nuvarande lydelse avser den icke missbruk av rätt i »samfällighet» över huvud taget, utan endast missbruk av rätt i »sådan» samfällighet som där sägs, d. v. s. »delägarskap i samfälld skog eller mark». Och väl låter sig uttrycket »delägare» användas även i sådana fall, då »samfälligheten» allenast består däri att viss rättighet att draga nytta av annans fastighet samfällt tillkommer flera subjekt³, men svårligen kan man för dylika fall tala om »delägareskap i samfälld skog eller mark». Skall åt straffbudet förlänas en dylik räckvidd, måste det därför ske i kraft av en analogisk utvidgning av detsamma.

¹ Jfr uttalandena i förarbetena till lagen, N. J. A. II, 1922, s. 199.

² Jfr uttryckssättet i lagen om bysamfälligheter, §§ 4 och 5.

³ I denna betydelse användes t. ex. uttrycket »delägare» i Lag om förvaltning av bysamfälligheter, § 2 m. fl. st.

Därvid kan nu visserligen åberopas, att L. B. förklarar sig hava gjort redaktionsändringen i fråga »med avseende å» den i 14 § upptagna straffbestämmelsen för missbruk av rätt i samfällt fiske; men uteslutet är dock icke att jämväl andra hänsyn kunna ha gjort sig gällande.¹ Och mot en analogisk användning av lagbudet å de här närmast avsedda fallen av »samfällighet» kan särskilt åberopas, att med en dylik lagtillämpning ägaren till området i fråga i dylika fall även skulle gå miste om det förstärkta straffskydd mot intrång i hans rätt, som enligt 16 § tillkommer honom, då han vill den åverkande »från gärningen hindra etc.». § 6 är nämligen i 16 § icke upptagen bland de lagrum, vid vilka där uppställda bestraffningsregler skola äga tillämplighet. Och det kan åtminstone anses tvivelaktigt, om ett dylikt resultat kan ha varit av lagstiftaren avsett. Dessutom skulle en dylik analog utvidgning av straffbudet för vissa fall leda till konsekvenser, som icke gärna kunde låta sig förena med detta kapitels innehåll i övrigt. Ibland de »rättigheter» att samfällt draga nytta av sådan mark, som vid delning tillerkänts viss delägare i skifteslaget, nämnes i förarbetena till lagen om förvaltning av bysamfälligheter även rätten att där idka jakt.² Därest en dylik »samfällighet» skulle vara att hänföra under förevarande lagrum, skulle ansvar enligt 6 § kunna inträda även för den »delägare», som till de övrigas förfång missbrukar sin rätt i en dylik »samfällighet». Men därmed skulle (enligt detta kapitels lydelse före de ändringar, som företagits i samband med 1931 års bötesreform) ansvaret för dylik gärning t. o. m. ha blivit strängare än det i 13 § (numera efter 1931 års lagändringar: 12 §) stadgade ansvaret för den, som olovligen jagar »å annans jaktområde».

¹ Hade lagstiftaren velat under stadgandet inbegripa även sådana fall, då visst subjekt äger att jämte andra samfällt draga nytta av fastighet, som tillhör annan, kunde detta lätteligen ha skett genom att åt slutstadgandet giva avfattningen »eller missbrukar någon eljes samfällid rätt i skog eller mark».

² Se N. J. A. II, 1922, s. 199. Jfr ock Lag ^{8/11} 1912 om rätt till jakt, § 3, 2 st., i dess lydelse enligt Lag ^{18/6} 1921.

Åtskilliga grunder tala således emot en dylik analogisk utvidgning av förevarande §. Och de måste i allt fall anses tillräckliga för att utesluta dess användbarhet. En dylik analogi är ock numera i fråga om de här närmast avsedda fallen mindre påkallad än tillförene, sedan genom nyssnämnda Lag ang. förvaltning av bysamfälligheter öppnats möjlighet för delägare i samtliga där avsedda samfälligheter, att i händelse delägarna ej kunna enas angående användningen eller tillgodogörandet av dessa, på särskild rättslig väg åstadkomma lämpliga bestämmelser därom. Och i fråga om delägars överträdande av på dylik väg träffade bestämmelser genom den samfällda »ägans» brukande är i nämnda lag, § 15, generellt stadgat, att han skall »varda ansedd, som hade han, såsom i 24 kap. 6 § strafflagen avses, missbrukat sin rätt i samfälligheten». Dylika överträdelser kunna dessutom, i motsats till vad som enligt 15 § i detta kap. eljes gäller angående åverkansbrott, åtalas även av allmän åklagare efter målsägandes angivelse; se nyssnämnda lag, § 15.

Ej heller lär under förevarande § vara att hänföra missbruk av delägarskap i sådan »samfällighet», som avses i Gruvestadgan ^{16/5} 1884, § 18, resp. kap. 7 av nämnda stadga.

Vid skifte av jord stadgar gällande lag vissa inskränkningar i rätten att nyttja skifteslagets ägor under ett laga skifte; se Lag ^{18/6} 1926 om delning av jord på landet, kap. 5.¹ Vissa av dessa inskränkningar avse områden, som äro för delägarna i skifteslaget samfällda i den mening, som i förevarande § i strafflagen avses; se t. ex. nyssnämnda lag kap. 5, § 3 (i fråga om avverkande av samfällid skog inom skifteslaget). Delägars överträdande av dylika inskränkande föreskrifter kunna åtminstone stundom redan i sig vara att anse såsom sådant »missbruk av rätt i samfällid skog eller mark», som i 6 § avses; jfr härom nedan. Andra av dessa inskränkningar avse även områden, som redan äro mellan delägarna skiftade resp. sämje-

¹ Jfr ock 1866 års Skiftesstadga, § 14.

vis delade; se t. ex. nyssnämnda lag kap. 5, §§ 1 och 4. Överträdandet av dylika inskränkande föreskrifter från en skiftesdelägaras sida hemfalla tydligen icke i sig under förevarande straffbud. Emellertid gives i nämnda lag, kap. 5, § 5, den allmänna föreskriften, att varje överträdande av dylika stadgade inskränkande bestämmelser i fråga om nyttjande av skifteslags ägor skall »anses såsom missbruk av rätt i samfärd skog eller mark».

Till tvivelsamma spørsmål rörande tillämpningen av ifrågasvarande § hör i viss mån även frågan, huru missbruk av »delägaras» rätt i allmänning straffrättsligt bör bedömas. I B. B. kap. 16 gävos generella regler ang. nyttjande av såväl härads- som sockenallmänningar. K. F. $\frac{1}{8}$ 1805 gav utförligare bestämmelser i ämnet så väl rörande nyttjandet av häradsallmänningarna, vilka emellertid senare ersatts av andra (numera K. F. $\frac{26}{1}$ 1894 ang. hushållningen med de allmänna skogarna, kap. 2), som ock i §§ 8—10 ang. sockenallmänningar, i fråga om vilka den dock tillika medgav, att »slike allmänningar måge obehindradt sockneborna emellan lagligen fördelas». I B. B. kap. 16 stadgades för överträdande av nämnda regler samma straff, som i B. B. 10: 1 föreskrevs i fråga om jordägare, som missbrukar sin rätt i »oskift skog eller mark», alltså ett lindrigare straff än det som i B. B. 10: 5 var stadgat för åverkan å »ägor, däri han själv ingen del haver eller å annans avdelta eller enskilda skog». I K. F. $\frac{1}{8}$ 1805, §§ 62—3, stadgades åter för olovlig åverkan å allmänning samma straff, som för motsvarande gärning å andras enskilda ägor; men det samma var enligt samma K. F., §§ 21—22, även förhållandet i fråga om olovlig åverkan av delägare »i oskift skog». Huru förhållandet blir att bedöma enligt strafflagen, är närmast beroende av spørgsmålet, vilken rättslig ställning man har att tillerkänna dylika allmänningar. De sockenallmänningar, som avsågos i B. B. kap. 16, de s. k. sockenallmänningarna i gammal mening, komma härvid knappast i betraktande, då de över

huvud numera icke torde förekomma.¹ Däremot har i samband med storskiftena och avvitrningen inom Kopparbergs, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län uppstått ett nytt slag av sockenallmänningar, i de två förstnämnda länen jämväl benämnda besparingsskogar. Dessas rättsliga ställning framgår i allmänhet av de bestämmelser, som för varje särskilt fall träffats vid deras bildande, i det nordligaste länet genom de K. Brev, varigenom i samband med avvitrningen ursprungligen grunderna för deras förvaltning i varje särskilt fall blivit fastställda. I allmänhet innehålla dessa bestämmelser, att allmanningen är en »samfällid egendom», i vilken varje jordägare i socknen enligt vissa grunder äger del.² Och åtminstone i den mån så är förhållandet, föreligger även i dessa fall ett »delägarskap i samfällid skog eller mark». Mera invecklat är förhållandet beträffande häradsallmanningarna. Angående dessas rättsliga ställning i nutiden ha mycket skilda meningar gjort sig gällande.³ Enligt ovannämnda K. F. ^{25/1} 1894, § 6, gäller, att »delägare i häradsallmanning äro, där ej för särskilda fall blivit annorlunda bestämt, de, som i häradet bygga och bo, efter deras oförmedlade hemmantal». Därest man, särskilt med hänsyn till att häradsallmanningarna städse utgjort för sig bestående fastigheter, icke kan anse dem enligt gällande rätt utgöra »en tilllydenhet till den i mantal satta jorden inom häradena»⁴, lärer det vara svårt att utan vidare antaga, att ett »delägarskap» i en häradsallmanning är ett »delägarskap i

¹ Se härom K. Prop. till 1923 års riksdag N:o 157, s. 12, samt Kammarkollegii utlåtande i Bil. till L. U:s Utl. vid 1927 års riksdag, N:o 25.

² Se beträffande allmanningarna i de båda nordligaste länen den ingående redogörelsen i K. Prop. N:o 176 till 1920 års riksdag. Enhetliga grunder för dessa allmanningars förvaltning äro numera givna i K. F. ^{18/6} 1920 ang. allmanningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län. Denna innehåller emellertid inga bestämmelser i här förevarande avseende; jfr härom nämnda K. Prop., s. 31.

³ Se härom senast HOLMBÄCK: *Frågan om äganderätten till häradsallmanningarna från 1800 talets början till nutiden*, Stockholm 1930, och anmälan därav av WEDBERG i Sv. Juristt. 1930, s. 556—9 samt Kammarkollegii utlåtande i rättsfall 1928 s. 463.

⁴ Jfr Kammarkollegii sistnämnda utlåtande, ss. 469—70.

samfällad skog eller mark» i strafflagens mening. Och anser man äganderätten till dessa allmänningar enligt gällande lagstiftning tillkomma ett särskilt rättssubjekt, vare sig staten¹ eller häradet², lärer därmed ock en analogisk tillämpning av 24: 6 få anses vara utesluten. I så fall hemfaller en olovlig åverkansåtgärd av »delägare» tydligen enligt strafflagen under straffbestämmelserna för åverkan å »annans» fastighet på samma sätt som t. ex. förhållandet är i fråga om all åverkan å städernas skogar. Endast om man uppfattar detta slags allmänningar såsom en *res nullius*, i fråga om vilken emellertid en samfällad rätt att därav draga nytta tillkommer vissa fastighetsägare, lärer man, under åberopande av att missbruk av delägares rätt i dylika allmänningar sedan gammalt jämförts med missbruk av rätt i »oskift skog eller mark», kunna anse en analogisk tillämpning av 24: 6 å dylika åverkansåtgärningar grundad.³ — Annorlunda förhåller det sig i fråga om de

¹ Denna uppfattning har underkänts av H. D. i rättsfall 1928 s. 463.

² Se härom särskilt WEDBERG o. a. st.

³ Straffbestämmelserna i B. B. kap. 16 torde, såsom innefattande hänvisningar till de jämlikt Pr. L. Str. L. § 3 upphävida straffbestämmelserna i B. B. 10: 1 och 4, under alla förhållanden få anses upphävida jämlikt regeln i nämnda lags 4 §. — Då ovanstående tryckes, har genom Lag ¹³/₅ 1932 om häradsallmänningar, med upphävande av äldre bestämmelser i ämnet, nya bestämmelser givits angående dessa. I nämnda lags § 2, 1 st., stadgas: »Häradsallmänning tillhör ägarna av de fastigheter inom häradet, vilka äro satta i mantal eller med vilka, enligt vad vid jorddelning bestämts, är förenad rätt till delaktighet i allmänningen». Vidare stadgas i samma §: »Ägarna av de i första stycket angivna fastigheter åtnjuta delaktighet i allmänningen efter oförmedlade hemmantalet eller i fråga om fastigheter, för vilka rätten till delaktighet bestämts vid jorddelning, efter den därvid stadgade grund». Ang. innebörden av dessa bestämmelser med hänsyn till häradsallmänningarnas rättsliga ställning har justitieministern till statsrådsprotokollet anfört, att någon rubbning av de grunder, som förut varit gällande, icke avsetts. Enligt dessa bör nämligen »häradsallmänning anses tillhöra dem, som äga i mantal satt jord inom häradet, där ej för särskilda fall annorlunda bestämts» och tala »övertvägande skäl därför, att häradsallmänning ej utgör föremål för delägarnas samäganderätt utan tillhör dessa såsom sammanslutna till ett enhetligt rättssubjekt, en särskild juridisk person». Att i den nya lagen »införa en särskild benämning på det rättssubjekt, som äger häradsallmänning», fann han dock ej lämpligt, »särskilt med hänsyn till att uttrycket delägare i häradsallmänning numera vunnit hävd inom lagstiftningen och upptagits jämväl i andra författningar än 1894 års skogsordning».

»gemensamhetsskogar», som enligt Lag om delning av jord på landet, kap. 10, § 5, vid skifte kunna avsättas för att till delägarnas gemensamma nytta på särskilt sätt förvaltas. I fråga om dem torde ett »delägarskap i samfälld skog eller mark» i strafflagens mening få anses föreligga; jfr nyssnämnda lag, kap. 10, § 6, 1 st. Likaså i fråga om de samfällda husbehovsskogar som, jämlikt Lag ⁵/₆ 1909 ang. husbehovsskogar, vid avvitrning utlagts; se nämnda lag, §§ 1 och 7.

I en serie rättsfall har slutligen jämväl den som varit ensam ägare till en fastighet, men gjort intrång i en åt annan upplåten rätt till fastigheten, nämligen rätten att där avverka skog, behandlats som »delägare i samfälld skog» i förhållande till denne och förty föllts till ansvar enligt förevarande lagrum.

Ang. förevarande rättspraxis märkes följande. I rättsfall 1885 s. 46 fälldes av H. D. (5 led. av 7) för dylikt förfarande till straff enligt förevarande § (rättsfallet ansåg intrång i en upplåten rätt att under 50 år avverka träd av vissa dimen-

Såsom skäl för det ovannämnda uttalandet, att häradsallmanningarna tillhöra delägarna såsom sammanslutna till ett enhetligt rättssubjekt, åberopades av honom därvid, att »häradsallmanningarne så väl i lagstiftningen som, så vitt känt är, i kameral praxis städse behandlats såsom särskilda för sig bestående fastigheter och ej såsom samfälligheter för den mantalssatta jorden inom respektive härad»; att »enligt 1894 års skogsordning häradsallmanning skall bibehållas oförminskad och sålunda ej må skiftas»; samt »att allmäningsdelägarna i skogsordningen organiserats såsom en särskild kommun eller menighet»; se K. Prop. till 1932 års riksdag N:o 10, ss. 54—6. Lagrådet uttalade i sitt utlåtande över ovan nämnda § allenast, att det »intet hade att erinra mot den i förevarande § upptagna grundläggande regeln, att häradsallmanning tillhör ägarna av de fastigheter inom häradet, vilka äro satta i mantal eller med vilka, enligt vad vid jorddelning bestämts, är förenad rätt till delaktighet i allmanningen», och åberopade därvid hurusom, sedan den äldre uppfattningen om häradenas äganderätt till häradsallmanningarna från och med slutet av 1700-talet åter gjort sig gällande, vid tillämpningen av cirkuläret den 14 april 1824 med bestämmelser om delning av häradsallmanningar ägarna av den i mantal satta jorden inom häradet erkänts såsom »innehavare av dess rätt till häradsallmanning», samt hurusom genom den i senare skogslagstiftning givna föreskriften, att delägare i häradsallmanning äro de, som i häradet bygga och bo, efter deras oförmedlade hemmantal, »dessa jordägares äganderätt till häradsallmanningarna» under 1800-talet vunnit erkännande inom lagstiftningen; se härom nämnda K. Prop. ss. 233—4.

sioner å skogar, tillhörande vissa hemman, som gjorts av »delägare» i dessa hemman, enligt uppgift i samförstånd med övriga delägare; en led. befriade från ansvar med den motive-ring, att avtalet icke för den avverkningsberättigade »medfört delägarerätt i de skogar, å vilka avverkningsrätt upplåtits», samt därför »de i 24 kap. Str. L. för åverkan eller missbruk av rätt i samfällad skog eller mark förekommande straffbestäm-melser icke voro i förevarande fall tillämpliga»); i rättsfall 1889 s. 64 förklarades ett dylikt intrång av H. D. (enhälligt) straff-fritt (rättsfallet avsåg en av samtliga hemmansägare i en by upplåten rätt att under 50 år avverka träd av vissa dimensioner, men intrånget synes i detta fall avsett skogsområde, som seder-mera vid laga skifte tillagts den tilltalades hemman); i rättsfall 1893 s. 155 åter förklarades ett dylikt intrång i en på 40 år upplåten sådan avverkningsrätt å vissa hemmans samfällda skog av H. D. (enhälligt) straffbart enligt 24: 6 (i detta fall synes dock intrånget ha innefattat avverkning till annat än husbehov från oskiftad skog, och ur denna synpunkt kunnat innefatta brott enligt förevarande §; jfr den särskilda motive-ningen av en led. i H. D.); i rättsfall 1900 s. 504 fälldes av H. D. (3 led. av 5) ägare av hemmansdel, från vilken, jämte andra, sådan avverkningsrätt på 40 år upplåtits, för intrång i denna genom obehörig avverkning å sin hemmansdel, till ansvar enligt 24: 6 (minoriteten friade från ansvar, enär den tilltalade vid tiden för avverkningen »själv vore ägare av den hemmansdel, därå avverkningen skett, och vid sådant förhål-lande hans förfarande icke vore av beskaffenhet att för honom medföra ansvar»); i rättsfall 1906 s. 253 (plenimål) fälldes för dylikt intrång i en under liknande förhållanden på 50 år upplåten avverkningsrätt av H. D. (12 led. av 22) till sådant ansvar (9 led. frikände från ansvar med nyssnämnda motive-ring; 1 led. förklarade gärningen icke vara av beskaffenhet att för den tilltalade medföra ansvar); i rättsfall 1907 s. 65 (plenimål) förklarades åter dylikt intrång i under liknande för-

hållanden upplåten avverkningsrätt av H. D. straffritt (8 led. fällde, »jämlikt 24 kap. 6 § Str. L. till ansvar för missbruk av rätt i samfällsd skog»; 7 led. frikände från ansvar med en motivering, överensstämmande med minoritetens i föregående rättsfall; 5 led. ansågo något intrång i den upplåtna avverkningsrätten icke vara ådagalagt); slutligen har i rättsfall 1907 s. 281 intrång i under liknande förhållanden upplåten avverkningsrätt av H. D. (4 led. av 7) förklarats straffbart enligt 24:6 (1 led. frikände med samma motivering som i närmast förut här omnämnda rättsfall; 2 led. ansågo icke ådagalagt, att intrång i avverkningsrätten ägt rum).

Ifrågarande praxis har alltså varit rätt osäker och vacklande; och den kan, om den ock jämväl senare, ehuru icke enhälligt, vunnit anslutning (se rättsfall 1918 s. 534), ej anses grundad i lag. Vare sig man betraktar avtal om skogsavverkningsrätt såsom en upplåtelse av nyttjanderätt till fastigheten eller som köp av vissa å rot stående träd¹, kan efter vanliga tolkningsgrundsatser förevarande lagrum omöjligen i ren tolkningsväg bringas till användning å förevarande fall.

Om avverkningsrätten är att anse som en nyttjanderätt till fastigheten, kan man endast genom att göra våld på lagens ordalag² säga, att avverkningsrättens innehavare är »delägare i samfällsd skog». En ledamot av H. D. har i rättsfall 1906 s. 253 som stöd för sitt votum åberopat L. K:s förut nämnda yttrande, att åverkansbrottet är ett intrång i »annans nyttjanderätt till fast egendom». Men att lägga detta lagstiftarens yttrande i stället för lagens ganska klara ordalag till grund för stadgandets tolkning vore att avvika från tolkningsregler, som eljes numera äro allmänt vedertagna. Och detta yttrande kan så mycket mindre tagas till intäkt, som ej ens dess innebörd

¹ Jfr härom ALMÉN: *Kommentar till köplagen*, 2:a uppl. I, s. 17—9, samt rättsfall 1913 s. 397; 1921 ss. 1 och 337.

² Uttrycket »delägare i samfällsd skog eller mark» infördes, såsom förut är nämnt, av L. B. i stället för det i L. K:s förslag förekommande mera obestämda uttrycket: »delägare i samfällighet»; jfr ovan s. 40 ff.

på sätt ovan (s. 11) framhållits är otvetydig. L. K. kan vidare ej därigenom att den säger, att åverkansbrottet till sin natur är ett intrång i annans nyttjanderätt till fast egendom, därmed ock utan vidare anses ha sagt, att varje intrång i sådan nyttjanderätt ock skall enligt svensk lag straffas såsom åverkan. Och om man än förmenar, att lagstiftarens mening kan tagas till intäkt för korrigerings även av en otvetydig ordalydelse, får det åtminstone presteras ett fullständigt bevis för att lagstiftarens mening verkligen varit den påstådda. Men ett sådant är i förevarande fall icke fört blott därmed att man åberopar nämnda yttrande i L. K:s motiv.

Förhållandet blir ej annorlunda, om inrymmandet av avverkningsrätten är att anse såsom en försäljning av vissa å rot stående träd. Ej heller därmed blir den avverkningsberättigade att anse som delägare i »samfälld skog», emedan med uttrycket »skog» i detta sammanhang måste förstås, ej inbegreppet av de å skogen växande träden, utan, såsom särskilt tydligt framgår av uttryckssättet i 3 §, det jordområde, å vilket dessa träd växa; jfr ovan s. 23. Något delägarskap i detta område föreligger naturligen ej i sådant fall.¹

Det återstår då möjligheten att *ex analogia* utvidga stadgandet till dylika fall.² Men detta torde icke kunna ske, utan att man går utöver den vedertagna gränsen för analogis användbarhet. Det kan nämligen alltid sättas i fråga, att lagstiftaren för detta fall avstått från straff, emedan han menat, att i dessa fall skadestånd bör anses utgöra en tillräcklig sank-

¹ Erinras må ock, att ett stadgande, sådant som det i den numera upphävda 1903 års lag ang. vård av enskildes skogar, § 7, införda (samt liknande i en del senare sig därtill anslutande skogslagstiftning, som ännu är gällande) — enligt vilket, därest avverkning i strid mot enligt nämnda lagstiftning meddelade föreskrifter tillika innefattar ett delägars i samfälld skog missbruk av sin rätt i samfälligheten, »vad å honom belöper» av det avverkade virket skall vara förverkat — icke enligt sin lydelse kan anses förenligt med en uppfattning, enligt vilken under uttrycket »delägare i samfälld skog» skulle inbegripas även de ovan i texten avhandlade fallen.

² Så THYRÉN i T. f. R. 1915, s. 333.

tion mot jordägarens intrång.¹ Det är tydligt att, i allt fall på en tid då in-teckningsväsendet ännu ej var alltför högt utvecklat, en dylik uppfattning t. o. m. kunde anses synnerligen naturlig.

Men ej blott detta skäl kan anföras mot analogien i fråga, utan även det, att en dylik analogi också är i sina konsekvenser betänklig. Därav blir nämligen en logiskt ofrånkomlig följd, att också den avverkningsberättigade själv måste anses som »delägare» gentemot ägaren. Om han överskrider sin rätts gränser, skulle då också han straffas enligt det lindrigare straffbudet i 6 §, och icke enligt de strängare bestämmelserna i 3 eller 7 §§. Så har ock skett i rättsfall 1905 s. 305 (av-såg rätt att avverka träd av vissa dimensioner. Hov R. fällde dock enligt 24: 3). Men det är föga rimligt, att lagen i dylika fall ej skulle velat bereda jordägaren ett kraftigare straffskydd än i 6 § sägs. En dylik rättstillämpning skulle ju dessutom ha till följd att »egendomens ägare» även ginge miste om det förstärkta straffskydd, som enligt 16 § eljes tillkommer honom, då han vill den åverkande »från gärningen hindra etc.», vilket svårigen kan antagas hava varit lagens mening; så mycket mindre, som i strafflagens förarbeten förefinnas uttalanden, vilka snarast giva vid handen, att lagstiftaren ansett jordägaren böra åtnjuta ett starkare straffskydd än enligt 6 § i hithörande fall; se nedan vid § 7, sid. 62—3.² Se ock numera rättsfall 1922 s. 254.

Vida rimligare resultat uppnås ur förevarande synpunkt, om analogien i fråga förkastas. Är inrymmandet av avverkningsrätten att anse såsom köp av vissa å rot stående träd, är den avverkningsberättigade ej ens nyttjanderättshavare, och hemfaller då omedelbart under 24: 3. Därav blir då tilllika en följd, att om han olovligen avverkat för mer än trettio

¹ Straffbudet i 10: 20 torde i de flesta hithörande fall icke låta sig använda; jfr yttrande av en led. i H. D. i rättsfall 1885 s. 46.

² Jfr ock CARLÉN: *Kommentar*, s. 380.

kronors värde, straff för stöld inträder enligt 20: 2; så ock rättsfall 1917 s. 471 (avsåg rätt att avverka vissa utstämplade träd. 3 led. i H. D. fällde till ansvar för stöld; 1 led. till ansvar enligt 24: 3 och 7; 1 led. enligt 24: 6). Är åter inrymmandet av avverkningsrätten att anse såsom upplåtande av nyttjanderätt, kan det då endast bli fråga om huruvida den avverkningsberättigade, om han överskrider sin rätts gränser, skall vara att straffa direkt enligt 3 § eller eventuellt enligt 7 §; jfr härom nedan vid § 7. Den omständigheten, att man på denna väg kommer till sådana resultat i fråga om jordägarens skydd, som jämlikt ovan få anses bättre stämma överens med lagstiftarens egna intentioner, är tydligen en anledning att starkt ifrågasätta nämnda analogi, varmed den ock enligt inom straffrätten eljes vedertagna rättsgrundsatser bör anses otillåten.¹

Enligt samma grunder som man bedömer avtal om skogsavverkningsrätt, bör då tydligen ock avtal om rätt att från fastigheten taga andra naturalster, t. ex. torv, sten, grus, sand, lera etc., i detta hänseende bedömas.² Se ock rättsfall 1905 s. 549 (ägares intrång i rätt till torvtäkt å område, varest densamma blivit vid fastställt laga skifte tillförsäkrad ägare av andra hemman, av H. D. (4 led. av 7) förklarar straffritt; minoriteten fällde enligt 24: 6).

Gärningen innefattar enligt denna § följande alternativ:

1) att delägare »säljer olovligen bort från samfälld skog eller mark något av vad i 3 eller 4 § nämnt är». Uttrycket »något av vad i 3 eller 4 § nämnt är» angiver, att försäljningen skall avse naturalster av det slag, som i någon av dessa §§ avses. Är det ej fråga om naturalster i denna mening, blir gär-

¹ Jfr ock J. O:s ämbetsberättelse 1908, s. 188. — De ovan nämnda tendenserna i rättspraxis måste därför i verkligheten uppfattas såsom ett symptom för, att regeln *nullum crimen sine lege* icke ens efter tillkomsten av 1864 års strafflag varit så särdeles fast grundad i svensk rättspraxis.

² Jfr ALMÉN o. a. st.

ningen i regel att anse såsom tjuvnad (eller möjligen försnilling). Lagrummet torde emellertid få anses avse såväl det fall, att han säljer dylika naturalster, medan de ännu helt äga denna karaktär, som ock det fall, att han säljer bort dem, sedan han genom därpå nedlagt arbete tillgodogjort sig desamma. Att även sistnämnda förfarande måste anses särskilt åsyftat, beror därpå, att en dylik delägare kan ha rätt att tillgodogöra sig dylika produkter för visst eget behov (husbehov), ehuru det kan vara rättsstridigt att avyttra dem till andra; se t. ex. B. B. 10:1 samt K. F. $\frac{1}{3}$ 1805 om skogarna i riket, §§ 21—2.¹ Stadgandet kan emellertid icke anses tillämpligt, därest ifrågasvarande produkter avyttras i samband med avyttrandet av hans andel i området. Han kan då icke sägas ha sålt »bort» desamma. Efter orden förutsätter stadgandet, att han är delägare vid det tillfälle, då försäljningen äger rum; men skulle han, efter det han upphört att vara delägare, försälja dylika alster, som han förut genom därpå nedlagt arbete tillgodogjort sig, kan nämnda gärning likvisst tänkas utgöra ett indicium för att det föregående tillgodogörandet innefattat ett »missbruk av hans rätt i samfälligheten»², och det bör då stanna vid

¹ På sistnämnda ställe säges, att delägare, som gör sig skyldig till dylik gärning i fråga om skog, skall straffas »som för åverkan å *andras* enskilte ägor framdeles utsättes». Men nämnda straffbestämmelse i 1805 års K. F. får anses upphävd genom 24: 6 jämlikt Pr. L. Str. L., § 3. Han skall således numera straffas enligt sistnämnda lagrum; se rättsfall 1909 B. 801.

² Detta nämligen, om man uppfattar rätten till husbehovsskog såsom en befogenhet att företaga eljes såsom åverkan straffbara handlingar för så vitt det sker *i syfte att använda* produkterna i fråga för ett dylikt behov, på samma sätt som då man uppfattar aganderätten (i inskränkt mening) såsom en befogenhet att göra eljes straffbara intrång i den kroppsliga integriteten i uppfost-ringssyfte. Gärningen blir då rättsstridig, när dylikt syfte icke föreligger. — Att göra gärningens rättsstridighet beroende av det objektiva förhållandet, huruvida produkterna faktiskt använts för ett dylikt behov eller icke, torde ej vara möjligt; jfr stadgandet i lagen d. $\frac{24}{7}$ 1903 ang. värden av enskildes skogar, § 7, 2:a st., varest det hette: »Innefattar avverkning, varom här är fråga, förbrytelse mot allmänna strafflagen, skall vad förut i denna § är stadgat ej vinna tillämpning; dock skall delägare i samfälld skog, som vid överträdande av avverkningförbud tillika missbrukat sin rätt i samfälligheten, hava förverkat vad å honom belöper av det avverkade virket samt, där hans andel i virket undgår

ansvar härför enligt förevarande §; se ock rättsfall 1907 s. 65. Uttrycket »säljer» får uppfattas så vidsträckt, att det är likgiltigt huruvida avtalet är att anse såsom köp eller upplåtelse av nyttjanderätt till fastigheten; jfr uttryckssättet i ovan (s. 39—40) anförda äldre lagrum: »säljer eller upplåter». I båda fallen torde dock brottet vara fullbordat först därmed att medkontra- henten satt sig i besittning av produkterna i fråga. Detta får *in dubio* anses ligga i uttrycket: sälja »bort». Att en dylik avyttring avsett produkter, som vederbörande ägt att för visst eget behov tillgodogöra sig, och att detta behov i samband med avyttringen tillgodosetts därigenom att likartade produkter av motsvarande värde kommit honom till handa, kan ej anses med- föra befrielse från ansvar; jfr rättsfall 1918 s. 534. I analogi med vad som, på sätt ovan (s. 30) anförts, gäller ang. åver- kansbrott enligt 3 och 4 §§, läser icke ens något krav på uppsåt att tillskynda annan delägare förmögenhetsförlust kunna uppställas. Och lika litet som i fråga om 5 § (jfr ovan s. 38—9) innebär här uttrycket »olovligen», att för gärningens straffrihet nödvändigt erfordras samtycke hos samtliga övriga delägare. Det innebär blott, att gärningen skall innefatta ett åsidosät- tande av någon rättsregel, som i förevarande hänseende be- gränsar vederbörandes rätt såsom delägare i fastigheten.

2) att delägare »eljes missbrukar sin rätt i sådan sam- fällighet». Uttrycket »sådan» samfällighet antyder, att den rätt, som missbrukas, skall vara ett »delägarskap i samfäll- skog eller mark» i förut angiven mening. De gärningar, som här avses, äro först och främst sådana förfaranden, som om-

beslag, därför utgiva ersättning efter ty här förut är sagt». Här förutsättes påtagligen, att rättsstridigheten i fråga om gärningar, som avses i 24: 6, skall kunna bedömas uteslutande på grund av omständigheter, som föreligga vid av- verkningstillfället. I den nya Skogsvårdslagen ^{15/6} 1923 saknas en motsva- rande bestämmelse, enär densamma uppställt andra grundsatser för bedömandet av en konkurrens mellan förseelser enligt nämnda lag och förbrytelser mot all- män strafflag; se nämnda lag, § 25, 3 mom. Men en sådan förefinnes alltjämt i vissa andra gällande skogslagar; se t. ex. Lag ^{24/7} 1903 ang. skyddsskogar, § 5; Lag ^{5/6} 1909 ang. husbehovsskogar, § 12.

talas i 3 och 4 §§, i den mån de innefatta ett rättsstridigt åsidosättande av annan delägares intressen.¹ I sådant hänseende kommer särskilt i betraktande den rätt att för visst eget behov (husbehov) tillgodogöra sig dylika alster, som kunna tillkomma delägare; se t. ex. B. B. 10: 1 samt K. F. $\frac{1}{8}$ 1805 om skogarna i riket, § 21—22, jfr emellertid ock Lag $\frac{13}{6}$ 1921 om förvaltning av bysamfälligheter, § 17. Angående frågan när med hänsyn härtill missbruk av rätten kan anses föreligga; jfr ovan s. 54 not 2 samt rättsfall 1907 ss. 65, 281. Men även då han utövat en befogenhet att för sådant behov tillgodogöra sig dylika alster, kan gärningen dock stundom vara rättsstridig; jfr B. B. 10: 2. — Under förevarande straffbud hemfaller dessutom dylika naturalsters tillgodogörande även på annat sätt än förut är nämnt, t. ex. genom deras bortförande utan försäljning, vare sig därmed avses en överlåtelse till annan eller deras tillgodogörande för egen räkning å annan fastighet, som vederbörande äger eller nyttjar, detta även om han dessförinnan genom därpå nedlagt arbete tillgodogjort sig desamma; jfr uttrycket: »av bole förer» i nyssnämnda äldre lagrum samt stadgandet i B. B. 10: 1, näst sista p. Att bortförandet avsett produkter, som han ägt att för visst eget behov tillgodogöra sig och att detta behov i samband med bortförandet tillgodosetts därigenom, att likartade produkter av motsvarande värde kommit honom tillhanda, utesluter ej heller i detta fall ansvar. Icke ens något krav på uppsåt att genom gärningen tillskynda annan delägare förmögenhetsförlust kan uppställas; jfr ovan s. 55. — Nu nämnda gärningar äro att hit hänföra, även om de tillika innefatta ett intrång i annans besittning.²

Fråga är, om härutöver även sådana gärningar, som i 1 §

¹ Även bestämmelser i jämlikt K. Res. $\frac{1}{8}$ 1741 antagna byordningar kunna i sådant hänseende äga betydelse; se rättsfall 1919 s. 221, samt Lag om förvaltning av bysamfälligheter, § 16, 2 st. — Jfr K. K. $\frac{8}{6}$ 1866 ang. särskilda föreskrifter i avseende å rättighet till tångtäkt (inf. i laged. vid B. B. 10: 1) samt rättsfall i Reg. R. 1909 s. 28.

² Jfr THYRÉN: *Förb. Utk. Sp. D. III*, s. 36.

avses, höra hit. Man kunde tycka att, då lagen straffbelagt de eljes väsentligt strängare bestraffade förfarandena enligt 3 och 4 §§ så mycket lindrigare, när de begås av en delägare, borde de förfaranden, som omförmälas i 1 §, icke med stöd av förevarande § kunna beläggas med det ansvar, som här stadgats — vilket är lika strängt som det i 1 § föreskrivna — utan allenast föranleda en civil talan, där sådan är grundad; jfr t. ex. Lag ^{13/6} 1904 om samäganderätt, § 3. Emellertid lära de enligt lagens ordalag icke kunna uteslutas; jfr. ock B. B. 10: 4, varest ett särskilt, ehuru lindrigare ansvar fanns stadgat även i fråga om en av de i 24: 1 nämnda gärningarna, nämligen för jordägare i by, som »intager och nyttjar» det oskift är på olovligt sätt.¹ Även en samägare, som olovligen bygger, gräver, plöjer, sår eller planterar å den samfällt ägda fastigheten, lärer alltså hemfalla under förevarande straffbud; jfr ovan s. 41.

Av stadgandets placering i åverkanskapitlet framgår dock i vart fall, att detsamma endast kan avse sådana förfaranden, varigenom en delägare utnyttjar det samfällda området eller dess naturtillgångar i större omfattning eller på annat sätt, än han såsom delägare varit berättigad till. Att emellertid därunder icke inbegripes missbruk av betesrätt å »samfällt skog eller mark», är ovan (s. 42) anmärkt. Och detsamma får ock anses gälla i fråga om missbruk av rätten att samfällt draga nytta av området i fråga genom att där idka jakt. Ehuru lagstiftaren ansett sig genom en ändring av uttryckssättet i förevarande § särskilt böra bringa till uttryck, att dess stadganden icke avse missbruk av delägareskap i »samfällt fiske», lärer dock jakträtten, även om den enligt vår rätts regler är att anse såsom en med äganderätten till en fastighet nära förbunden särskild befogenhet, och ägares upplåtelse av dylik rätt på senare tid genom särskilda civilrättsliga stadganden i

¹ Angående olovligheten se dock även K. F. ^{9/3} 1770 ang. uppmuntran till jordbrukets upphjälpande (inf. i laged. vid ovannämnda lagrum).

flera hänseenden likställt med upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom¹, icke av strafflagen betraktas såsom ett element i äganderätten själv. Redan L. K., vilken angiver åverkansbrottets natur såsom ett »olovligt ingrepp i annans nyttjanderätt till fast egendom», sårhåller dock, liksom gällande lag, i rubriken till motsvarande kapitel åverkansbrottet från olovligt jagande och fiskande. Och det är redan av denna grund föga antagligt, att strafflagen velat under »missbruk av delägarerätt i samfälld skog och mark» hänföra även det missbruk som föreligger, då en delägare i samfälld skog eller mark, som är oskiftad eller eljes samfällt tillhör flera, missbrukat den jakt-rätt, som tillkommer honom såsom delägare i området i fråga. Däremot talar ock särskilt, att i sådant fall ansvaret för en dylik gärning (enligt detta kapitels lydelse före de ändringar, som företagits i samband med 1931 års bötesreform) t. o. m. skulle ha blivit strängare än det i 13 § (numera efter 1931 års lagändringar: 12 §) stadgade ansvaret för olovligt jagande »å annans jaktområde».

Sker sådant missbruk av delägarerätten, som i denna § är sagt, med direkt skadegörelseuppsåt, kan gärningen icke anses såsom åverkansbrott, utan bör då hemfalla under 19: 20.²

Att i vissa fall gärningar, som icke inbegripas under förevarande lagrum, likvisst skola på grund av särskilda lagstadganden därunder hänföras, se ovan s. 44—5.

På *den subjektiva sidan* förutsättes tydligen, att det ifrågavarande rättsstridiga förfarandet skett med uppsåt d. v. s. med vilja att företaga den åtgärd, vartill man enligt lag icke varit berättigad (däremot icke nödvändigt kännedom om detta lagens förbud — misstag i detta hänseende torde enligt svensk

¹ Se särskilt Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 1, § 7.

² Redan härav torde kunna förklaras, att i rättsfall 1878 s. 385 en uppplöjning av område, som vid laga skifte avsatts till väg, vilken företagits av en delägare i skifteslaget, icke bedömts enligt förevarande lagrum, utan enligt 19: 20. Jfr ovan s. 5 not 2.

rättspraxis alltid¹ behandlas såsom en s. k. »rättsvillfarelse»), samt kännedom om att han är delägare i området i fråga. Att han rent av ansett annan såsom uteslutande ägare, hindrar dock påtaligen ej, att ansvar ådömes enligt detta lagrum. Men har han ansett sig själv såsom uteslutande ägare till detsamma, är nämnda uppsåt tydligen uteslutet. *Ex analogia* torde §:n böra tillämpas även å den, som i avseende å annans område, i tro att han var delägare i detsamma, förövat sådan gärning, vartill han såsom delägare ej skulle varit berättigad.

Straffet för gärningar, som i denna § avses, är böter. Straffbestämmelsen har sedan strafflagens tillkomst icke undergått någon ändring; men de ändringar, som genom 1931 års lagstiftning gjorts i Strafflagens 2 kap., ha medfört att i fråga om gärningar, som förövats efter nämnda lagändringars ikraftträdande, bötesstraffet skall ådömas i dagsböter på sätt i 2:8 sägs, medan i fråga om gärningar, som förövats före nämnda tidpunkt, böter skola omedelbart i penningar ådömas inom en latitud av 5—500 kronor.

7 §.

Svedjar brukare eller verkställer torv- eller ljungbränning olovligen å legd jord, eller gör han därå annan åverkan; vare lag, som i 2, 3 eller 4 § sägs. Säljer han från legd jord bort något av vad i 3 eller 4 § omtalas, eller överträder eljest sin nyttjanderätt; varde straffad efter ty i samma §§ skils.

Förevarande § hade, vad angår svedjande, i äldre rätt en motsvarighet i stadganden i B. B. 14:2 och 4, som emellertid ersatts av i K. F. $\frac{1}{8}$ 1805 om skogarna i riket, § 58, vilken belade landbo, som svedjar utan hemmansägarens lov

¹ Detta även i fråga om det generella blankettstadgandet ang. straff för delägare, »som eljes missbrukar sin rätt i sådan samfällighet»; jfr rättsfall 1916 s. 415.

och minne, med samma straff som annat olovligt svedjande (jfr ovan vid § 2) samt nämnda K. F., §§ 54—6, enligt vilka samma ansvar drabbade ett olovligt svedjande av innehavare av kronoboställen och kronohemman.

I övrigt hade den en motsvarighet i bestämmelsen i B. B. 10: 7, att »landbo eller den annans jord brukar», som »säljer timmer, ved, gårdsel eller annat sådant av gårdens ägor, utan han haver där jordägarens lov till», eller »tillåter annan det göra», skulle underkastas samma straff som var stadgat för åverkan å andras ägor i B. B. 10: 5. Denna straffbestämmelse hade emellertid ersatts av en straffbestämmelse i nyssnämnda K. F. 1805, § 19, för »landbo, som för arrende eller annan utskyld annans jord brukar, evad den är frälse eller skatte», vilken »säljer från gårdens skog vad helst det vara må, så framt han ej genom avhandling fått ägarens lov därtill». Därjämte fanns i sistnämnda K. F., § 23, straff för boställshavare, eller kronobonde, som »beträdes med försäljning av skog, eller att på annat sätt skog åt andra olovligen upplåta». Enligt dessa stadganden skulle dylik gärning beläggas med samma straff, som var stadgat för åverkan å andras enskilda ägor.¹ I det sistnämnda lagrummet stadgades härutöver samma ansvar för den, som från boställe eller kronohemman köper, tillbyter sig eller på andra villkor erhåller skog, »där honom veterligt är, att han skogen från boställe eller kronohemman bekommit».

Slutligen märkes, att i B. B. 8: 5 särskilt straff fanns utsatt för landbo, som »låter annan nyttja och bruka något av gårdens ägor» utan jordägarens lov; samt att i B. B. 27: 10 straff stadgades för bonde, som, då han av hemman flytta skall, av bole förer »näver, gårdsel, torv, ved, timmer eller vad det helst är, som han av gårdens ägor tagit», eller gödsel. För straffet hänvisades även i detta fall till B. B:s 10 kap.

¹ Ursprungligen var straffet för brukaren enligt dessa stadganden dubbelt högre, men denna olikhet bortföll genom K. Br. ^{18/12} 1827.

Särskilda straff funnos dessutom i B. B. 27:10 utsatta för bonde, som »före fardag få eller foder av bole förer», eller som bortförer vissa till »fast innanrede» hänförliga föremål.

I L. K:s förslag hade motsvarande § följande lydelse: »Svedjar brukare olovligen å legd jord, säljer något därifrån bort eller överträder eljes sin nyttjanderätt; vare lag som för varje fall i 4 och 5 §§ (motsvarande nuv. 5 och 6 §§) skils». I anslutning till en av H. D. vid granskningen av L. K:s förslag framställd anmärkning underkastades i L. B:s förslag, i överensstämmelse med äldre rätt, förevarande gärningar det strängare ansvar, som i nämnda förslags 3 § var stadgat för åverkan å annans ägor. Även i övrigt erhöll §:n i detta förslag sin nuvarande lydelse, med undantag av att orden: »eller verkställer torv- eller ljungränning» här liksom i 2 och 5 §§ tillades i K. Prop. till 1862—3 års riksdag, samt att hänvisningen till föregående åverkansbestämmelser i detta kapitel undergick en omredigering i samband med den av L. U. vid nämnda riksdag genomförda uppdelningen av den förutvarande 3 § på tvänne §§; jfr härom ovan s. 19.

Subjektet är enligt denna § »brukare å legd jord». Angående uttrycket »jord», se ovan vid 1 §. Är den där givna tolkningen riktig, ligger i nämnda uttryck ingen begränsning med hänsyn till fastighetens art. Däremot ligger en sådan i uttrycket: »brukare å legd jord». Efter orden avses säkerligen därmed endast:

1) sådana personer, som äga rätt att mot vederlag för jordbruksändamål nyttja viss fastighet eller del av sådan.¹ Straffbudet är tillämpligt, vare sig fastigheten i fråga är privat eller publik egendom; jfr ovan s. 6. Se ock rättsfall 1877

¹ L. B. använder i motiven s. 46 uttrycket »landbo» såsom synonymt. Jfr ock Lag ^{8/11} 1912 om rätt till jakt, § 6, 2:a st., varest med uttrycket »brukare» endast avses personer, som äga rätt att med eller utan vederlag för jordbruksändamål nyttja viss fastighet; se härom förarbetena till nämnda lag i N. J. A. II, 1913, ss. 79—83. Jfr ock rättsfall 1922 s. 102 ang. tolkningen av uttrycket »till brukande upplåta» i Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 2, § 8.

s. 211; 1890 s. 478; 1891 s. 463. Huruvida vederlaget huvudsakligen utgår i penningar eller i andra förmögenhetsrättsliga prestationer, t. ex. i dagsverken, är likgiltigt. Även torpare höra hit; jfr rättsfall 1899 s. 147.

Ex analogia bör emellertid även hit hänföras:

2) andra personer, som mot vederlag äga viss nyttjanderätt till fastighet, nämligen rätt att från fastigheten mot vederlag tillgodogöra sig naturprodukter, såsom rätt till skogsavverkning, ler- och grustäkt m. m., därest deras rätt i likhet med de förut nämnda fallen innebär ett varaktigare tillgodogörande av fastigheten i fråga. I analogi med vad som gäller ang. uttrycket »delägare i samfälld skog eller mark» i 6 § måste dock därvid undantagas de fall, då rätten i fråga allenast innefattar jakt- eller fiskerätt å området i fråga, samt av skäl, som nedan vid § 8 angivas, även de fall, då rätten till området i fråga blott består i betesrätt.

Även sådana subjekt, som här avses, kunna sägas »överträda sin nyttjanderätt», såsom i denna § säges. Och de synpunkter, som föranlett lagstiftaren att, i motsats till vad L. K. föreslagit (jfr ovan s. 61), uppställa de nuvarande för brukare, i jämförelse med straffet för delägare, väsentligt strängare straffbestämmelserna i denna §, göra sig ock gällande i fråga om dessa subjekt. Dessa synpunkter voro, såsom av lagens förarbeten framgår, dels att vederbörande »i anseende till lättheten att begå brottet mer än andra skulle i straffet behöva en motvikt mot frestelsen»¹, dels att »jordägaren vanligen har svårare att skydda sig mot sin landbos, än emot andra personers dylika brottsliga tilltag».² Dessa synpunkter få i allt fall, på sätt förut (s. 52) erinrats, anses förhindra, att hithörande fall *ex analogia* hänföras under 6 §. Man kunde visserligen vilja göra gällande, att därav dock icke följer att de böra hänföras

¹ Se L. B:s motiv s. 46.

² Se H. D:s Prot. vid granskning av Förslag till allm. kriminallag 1840, s. 37—8.

under 7 §, i det de ovannämnda synpunkterna bleve lika bra tillgodosedda därigenom, att dylika fall direkt hänfördes under 3 eller 4 §§. Därigenom komme ock alldeles samma ansvar att inträda som enligt 7 §. Ty visserligen skola vissa fall av skogsåverkan enligt 24: 3, jämlikt 20: 2, anses såsom stöld; men detta gäller enligt sistnämnda lagrum bl. a. icke i de fall, då gärningen förövats av den, som »äger rätt att nyttja» ifrågavarande skog eller mark. Och därunder äro givetvis innehavare av dylik rättighet alltid att hänföra.¹ Å andra sidan är emellertid de straffbara handlingarnes område enligt 7 § vidsträcktare; och dessa vidsträcktare straffbestämmelser synas i vissa fall kunna äga tillämpning å dylika nyttjanderättshavare med samma skäl som å de under 1) nämnda, därest deras rätt, i likhet med där nämnda fall, innebär ett varaktigare tillgodogörande av fastigheten i fråga. Under denna förutsättning böra de därför ock föras hit; se ock rättsfall 1922 s. 254. Avgörande kan emellertid härvid icke vara, huruvida det avtal, varigenom rätten upplåtits, själv betecknar sig som ett nyttjanderättsavtal, eller ens att lagen föreskrivit, att om den genom dylikt avtal upplåtna rätten skall i visst avseende gälla detsamma som ang. nyttjanderätt till fast egendom.² Den gränslinje, som härigenom uppdrages, blir däremot i stort sett likartad med den, som man inom obligationsrätten velat göra gällande för avgörandet av frågan, när avtal om upplåtelse mot vederlag av dylika rättigheter böra bedömas efter legoavtalets eller köpeavtalets regler.³ Angående

¹ Jfr THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 71.

² Jfr Lag d. 14/6 1907 om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 1, § 7. Att detta stadgande icke här kan vara avgörande, framgår redan därav, att därstädes även upplåtelse av jakträtt och fiskerätt förklaras skola behandlas såsom nyttjanderätt till fast egendom. Obs. även stadgandets formulering: »Vad här ovan eller eljes i lag finnes i allmänhet stadgat angående nyttjanderätt till fast egendom etc.».

³ Jfr härom ALMÉN: *Kommentar till köplagen* 2:a uppl. I, s. 17—19 samt rättsfall 1913 s. 397; 1921 ss. 1 och 337. Anmärkas må, att KALLENBERG: *Sv. Civilprocess* I: 2, s. 470 n. 30 med utgångspunkt från lagens forumsregler i

rättspraxis' ställning till förevarande spørsmål, se ovan vid § 6, s. 52—3. Samma synpunkter, som de nu nämnda, göra sig ock gällande i fråga om:

3) innehavare av servitut, som innebär viss rätt att från annans fastighet taga dylika naturprodukter. Då det enligt ovan måste anses likgiltigt, i vilken form vederlaget utgått, samt de fall, då särskilt vederlag för rättigheten i fråga ej utgått, på sätt nedan framhålles, rent av *a fortiori* böra analogt behandlas, synes ej heller någon särskild anledning förefinnas att utesluta dem från §:s tillämplighetsområde.

Ytterligare bör emellertid *ex analogia* under 7 § hänföras:

4) förutvarande ägare, som avhänt sig äganderätten till fastighet, men därå kvarsitter till avträdesdagen samt därunder, på sätt i 7 § sägs, överträder den rätt att nyttja fastigheten, som under nämnda tid kan anses åt honom inrymd. Även i fråga om dessa fall göra sig förut nämnda synpunkter i fråga om gärningens rättsliga bedömande med samma styrka gällande. För vissa av dessa fall skulle väl straffbestämmelsen för tvesalu i 22:13 kunna tänkas komma till användning. Då emellertid det där stadgade ansvaret för vissa fall är lindrigare än det, som enligt förevarande lagrum skulle kunna komma till användning; samt det torde vara svårt att ådaga lägga, varför hithörande förfaranden skulle anses vare sig lindrigare eller strängare än dylika gärningar av annan »brukare», torde det riktigaste vara att *ex analogia* hänföra samtliga hithörande förfaranden under förevarande lagrum. Där emot kan stadgandet icke anses ens analogt tillämpligt å ägare, som å utmätt fastighet eller fastighet, som är ställd under

överensstämmelse med Nordling gjort gällande, att avtal ang. skogsavverkningsrätt enligt svensk rätt i sig alltid bör anses såsom avtal om nyttjanderätt till fast egendom. Även om en sådan uppfattning finge anses riktig, är den dock icke avgörande för den här föreliggande straffrättsliga frågan, vilken i så fall avser, i vad mån innehavare av nyttjanderätt till jord äro att jämnställa med »brukare» enligt förevarande §.

skingringsförbud, i strid mot meddelat förbud gör sig skyldig till gärningar som här sägs. Dylika gärningar hemfalla under Str. L. 10: 21.¹

Slutligen bör *ex analogia* även hit hänföras:

5) sådana subjekt, som i förut nämnd mening äro att anse såsom »brukare», utan att likvisst för nyttjanderätten såsom sådan erlægga lega. Är nyttjanderätten benefik eller utgår i allt fall därför icke särskilt vederlag, gäller nämnda analogi rent av *a fortiori*. Till denna grupp höra främst åbor å publika hemman samt boställsinnehavare. K. F. ang. hushållningen med de allmänna skogarna i riket ^{26/1} 1894, § 68, föreskriver visserligen uttryckligen, att sistnämnda subjekt, om de överträda dem tillkommande rättighet »i avseende å skogens begagnande», skola straffas »såsom för skogsåverkan efter 24 kap. strafflagen», vilket stadgande får anses innefatta en hänvisning till 24: 7.² Men att dessas överträdelser av sin nyttjanderätt även i övrigt äro att föra hit, torde få anses framgå därav att L. B., som önskade bibehålla giltigheten av de äldre, i dessa hänseenden gällande straffbestämmelserna, ansåg sig i sitt förslag till Pr. L. § 18: 6 behöva göra uttryckligt förbehåll ang. den fortfarande giltigheten av straffbestämmelser »efter särskilda författningar för brott, som begås av kronohemmansåboar eller boställsinnehavare i avseende å bruk av sådana hemman eller boställen».³ Då emellertid dylika fall allenast i kraft av analogi äro att föra hit, torde därav få anses följa, att speciella straffbestämmelser för dylika gärningar, även om de äro äldre än straff-

¹ Ang. dylika fall, jfr VON SETH i Sv. Jurist. 1922, s. 388—9.

² Jfr THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 70.

³ Jfr L. B:s motiv s. 63. — H. D. anmärkte mot ifrågavarande stadgande, att det, vid jämförelse med innehållet i 3 § i förslaget till Pr. L., syntes överflödigt att undantaga dessa särskilda författningar, »så vitt fråga är om sådana överträdelser, varå straff i nya lagen icke utsättes»; se K. Prop. till 1847—8 års riksdag N:o 18, s. 8. Antagligen var detta anledningen till att nämnda stadgande uteslöts i K. Prop. till Pr. L. vid 1862—3 års riksdag.

lagen, alltjämt böra anses äga giltighet; jfr rättsfall 1883 s. 368.¹

Längre än nu är sagt torde emellertid analogien icke kunna utsträckas. Sålunda t. ex. icke till dem, som innehava nyttjanderätt till fastighet, vilken blott tjänar bostadsändamål eller andra liknande, i Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 2, § 43, avsedda ändamål.² Dylika personers överträdelser av deras nyttjanderätt bliva, därest de ej kunna bestraffas enligt andra lagrum, allenast föremål för civil talan.

Ej heller till innehavare av sådana rättigheter att från jordbruksfastighet tillgodogöra sig naturprodukter, som icke i ovan angivna mening kunna anses såsom bruksrättigheter, kan stadgandet utsträckas. Överskrida dylika subjekt gränserna för sin rätt, hemfalla de direkt under 1—4 §§; se rättsfall 1917 s. 471; jfr ock rättsfall 1877 s. 361 (rättsstridigt försöksarbete å inmutat område genom grävning, utan vidare hänfört under 24: 1).³

Ej heller kunna stadgandena i denna § analogiskt utsträckas till fall av ett blott faktiskt brukande, sålunda icke till en *malae fidei possessor*. Besitter denne området i fråga under en formellt rättsenlig rättstitel, ehuru med vetskap om annans bättre rätt, kunna hans åtgärder med fastigheten över huvud icke hänföras till åverkansbrott; jfr ovan vid § 1, s. 6—7. Besitter han det åter utan sådan, bli hithörande gärningar utan vidare att behandla såsom åverkan å »annans» egendom resp. annat tillägnelsebrott.⁴

¹ Har bruksrätt till boställes jord upplåtits till annan än boställshavaren, och gör boställshavare sig skyldig till rättsstridigt intrång i dennes nyttjanderätt, torde sådan gärning böra bedömas på samma sätt som ägares intrång i upplåten nyttjanderätt; jfr THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 70. Innefattar sådan gärning intrång i jordägarens (statens) rätt till jorden, bör densamma i allt fall icke anses strängare än dylik gärning, förövad av brukare, som å fastigheten kvarsitter efter det hans bruksrätt upphört; jfr härom nedan s. 73.

² Jfr Lagberedningens förslag till ny J. B. I., s. 184.

³ Jfr ovan s. 7 samt not 3.

⁴ Jfr härom THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 69.

Möjligen kunde en analog användning av denna § tänkas i fråga om förfaranden av den som förvaltar en fastighet för dess ägares räkning, i den mån dennes förfaranden äro att anse såsom rättsstridiga. Då emellertid ifrågavarande § innefattar en privilegiering även av vissa andra tillägnelsebrott än egentliga åverkansbrott (jfr nedan s. 70) och något skäl icke torde kunna uppletas, varför en dylik syssloman skulle i fråga om dessa bedömas lindrigare än andra sysslomän, torde en sådan analogi med allt skäl kunna ifrågasättas och alltså få anses utesluten.¹

De *gärningar*, som lagen här straffbelägger, skola, såsom av lagens lydelse tydligt framgår, avse ett område, till vilket nyttjanderätt är upplåten. Griper nyttjanderättshavare därutöver, blir hans gärning principiellt att bedöma såsom åverkan å »annans» jord resp. skog eller mark; jfr ovan vid 1. §.² Lagen uppställer här följande alternativ:

1) att brukare olovligen verkställer svedjande eller torv- eller ljungbränning. Angående frågan när dylik gärning är rättsstridig, se Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 2, § 20, 2 st., enligt vilket för dylik åtgärd av arrendator erfordras jordägarens tillstånd. Om upplåtaren enligt särskilda författningar icke själv äger sådan rätt³, kan han naturligen icke heller lagligen medgiva brukare sådan; se rättsfall 1893 s. 320.

2) att brukare å jorden »gör annan åverkan». Av straffbestämmelsen, som allenast hänvisar till 2—4 §§, torde följa att härmed endast avses sådana åverkanshandlingar, som nämnas i 3 och 4 §§. Ang. frågan, när dylik gärning är att anse såsom rättsstridig, se nyssnämnda lag, kap. 2, § 20, 1 st., som förbjuder arrendator nyttjande av skog samt torvtäkt,

¹ Jfr THYRÉN a. a., s. 70.

² Se ock THYRÉN a. a., s. 71.

³ Se härom ovan s. 15 not 1 samt K. F. 1/8 1805 om skogarna i riket, § 54 ff., varest för svedjande å »allmänningar, boställs-, kronohemman och annan kronojord» fordras K. B:s tillstånd.

även till husbehov, i annan mån än arrendeavtalet bestämmer, medan däremot en rätt att taga andra naturprodukter till gårdens behov utan vidare är medgiven. Jfr ock B. B. 10: 7 och 27: 10, vilka lagrum fortfarande gälla i de fall, som nyssnämnda lag icke avser.¹ Se ock K. F. ²⁶/₁ 1894 ang. hushållningen med de allm. skogarna i riket; K. F. ²⁹/₆ 1866 ang. dispositionsrätt över skogen å sådana skatthemman, som uppkomma genom nybyggen; Ecklesiastik boställsordning ⁹/₁₂ 1910, § 25, samt K. K. ⁹/₁₂ 1910 ang. grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika beställsskogar²; Lag ⁴/₆ 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord, § 21, m. fl. st.³ Lika litet, som i fråga om de gärningar, som avses i 3 och 4 §§ i detta kap., erfordras i förevarande fall, att vederbörande handlat i uppsåt att tillskynda ägaren förmögenhetsförlust; jfr ovan vid § 3, s. 30, samt rättsfall 1922 s. 254.

För de båda nu nämnda fallen hänvisar lagen till bestraffningsreglerna i 2—4 §§. Att ifrågakvarande gärningar, i vad de avse skogsåverkan, aldrig kunna bestraffas såsom stöld, framgår, på så sätt ovan (s. 63) är nämnt, av stadgandena i 20: 2.

3) att brukare »säljer bort något av vad i 3 eller 4 § omtalas», d. v. s. sådana naturalster som där sägs; jfr ovan vid § 6. Straffbestämmelsen avser även här jämväl sådana fall, då brukaren »säljer bort» dem, sedan han redan därå nedlagt arbete tillgodogjort sig desamma, ity att han kan ha ägt rätt att för visst eget behov (husbehov) tillgodogöra sig dylika naturalster; jfr härovan under 2) anförda lagrum. Uttrycket »sälja bort» är icke tillämpligt, därest ifrågakvarande

¹ Se Pr. L. till Lag om nyttjanderätt till fast egendom, § 3. — Jfr ock Lagberedningens förslag till ny J. B. I, s. 134.

² Numera ersatta av Ecklesiastik boställsordning ⁸⁰/₆ 1932.

³ Angående den rätt, som i förevarande avseende tillkommer åbor å under bruk skatteköpta hemman, se under J. B. 16 i laged. upptagna äldre författningar samt härtill KUYLENSTIERNA: *Om rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman*, 1916, ss. 226—8, och rättsfall 1922 s. 476.

alster avyttras i samband med en, låt vara rättsstridig överlåtelse av brukningsrätten till annan. Huruvida ansvar kan inträda för dylik rättsstridig överlåtelse; jfr nedan s. 71—2. Sker efter det brukningsrätten upphört försäljning av dylika alster, som han dessförinnan genom därpå nedlagt arbete tillgodogjort sig, kan denna gärning utgöra ett indicium för att det föregående tillgodogörandet innefattat ett rättsstridigt nyttjande av fastigheten i fråga; jfr ovan s. 54—5 och där anförd rättsfall 1907 s. 65. Uttrycket »sälja bort» får här likasom i 6 § anses tillämpligt, vare sig avtalet är att bedöma såsom köp eller upplåtelse av nyttjanderätt till fastighet; jfr uttryckssättet i den ovan (s. 60) anförda 23 § i K. F. $\frac{1}{8}$ 1805. I intetdera fallet torde emellertid brottet kunna anses fullbordat förr än medkontrahenten satt sig i besittning av produkterna i fråga; jfr ovan s. 55. Att en dylik avyttring avsett produkter, som brukaren ägt för visst eget behov tillgodogöra sig och att detta behov i samband med avyttringen tillgodosetts därigenom att likartade produkter av motsvarande värde kommit honom tillhanda, kan ej heller i detta fall anses medföra befrielse från ansvar. Lika litet som i fråga om motsvarande gärningar i 6 §, kan i detta fall ens något krav på uppsåt att tillskynda ägaren förmögenhetsförlust uppställas; jfr ovan vid § 6, s. 55.

Lagen säger, att han för nu nämnda fall skall straffas »efter ty i samma §§ skils», d. v. s. allt efter objektets beskaffenhet skall å honom tillämpas det straff för åverkan, som i 3 och 4 §§ är stadgat.

4) att han »eljes överträder sin nyttjanderätt». Härunder hemfaller först och främst ett rättsstridigt bortförande av dylika naturalster från fastigheten utan försäljning t. ex. för att tillgodogöra sig dem å annan honom tillhörig eller av honom brukad fastighet. Stadgandet måste tydligen avse även det fall, att han redan genom eget därpå nedlagt arbete tillgodogjort sig desamma. Det måste sålunda avse även t. ex. bort-

förande av hö. Men stadgandet är än vidsträcktare. Det avser varje överskridande av gränserna för nyttjanderätten till jorden i fråga, alltså även en försäljning eller ett bortförande av rena kulturprodukter från fastigheten såsom t. ex. halm, foder eller gödsel, allt i den mån nämnda förfarande är rättsstridigt. Ang. sistnämnda fråga, se Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 2, § 19, samt i fråga om nyttjanderätt, som där ej avses, B. B. 27:10. Rättsfall som belysa en sådan tillämpning av straffbudet äro: 1890 s. 478; 1891 s. 463 och 1899 s. 147. Huruvida skada kan sägas ha tillfogats fastighetens ägare, eller så ej är fallet, t. ex. emedan han i stället ditfört likvärdiga produkter, är likgiltigt¹; se rättsfall 1890 s. 478; 1892 s. 347; 1919 s. 131. Lika litet som i fråga om de ovan under 3) avhandlade förfaranden kan ens något uppsåt att tillskynda ägaren förmögenhetsförlust anses erforderligt.

Därest emellertid de bortförda föremålen äro av beskaffenhet att deras tillgodogörande icke kan anses såsom ett olovligt utnyttjande av jorden eller dess naturtillgångar, torde gärningen vara att bestraffa såsom andra tillägnelsebrott.² Lagens uttryck »eljes överträder sin nyttjanderätt» får anses avse endast sådana gärningar, som subjektet förövar i sin egenkap att vara »brukare av jorden». Något skäl varför dylika försnillningshandlingar i detta fall skulle hemfalla under en lindrigare straffbestämmelse än då de begås av andra innehavare av nyttjanderätt till fastighet, kan icke tänkas föreligga, så mycket mindre, som förevarande straffbestämmelser i 7 § icke kunna anses hava tillkommit i syfte att ens i åverkanshänseende privilegiera »brukare av legd jord»; jfr ovan s. 61.

¹ I motsatt fall skulle man enligt allmänna straffprocessuella grundsatser nödgas taga en dylik uppgift för god, intill dess den kunde anses vederlagd genom omständigheterna i målet; jfr ock det ovan s. 55 anförda rättsfallet 1918 s. 534.

² Jfr för äldre rätt B. B. 27:10, sista punkten, varest även åtskilliga dylika fall voro ställda under särskilt straffansvar. De torde numera få anses åtminstone i huvudsak upphävida genom Str. L. 22:11.

Däremot kan det ifrågasättas, huruvida icke förevarande straffbestämmelser även avse sådana förfaranden från brukarens sida, som omförmälas i 1 §, under förutsättning att de äro rättsstridiga. Även genom dylika åtgärder kan naturligen en brukare tänkas »överträda sin nyttjanderätt» till jorden, så t. ex. genom otillåten uppodling av viss del av det upplåtna området; jfr Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 2, § 17. Och att lagen i fråga om straffet även för dylikt fall får anses hänvisa till 3 och 4 §§, är knappast märkvärdigare än i fråga om de förut omtalade fall, då han från fastigheten bortfört rena kulturprodukter. Ej heller de omnämnas i dessa §§. Man får i alla de nu nämnda fallen hänföra gärningen under den av dessa §§, med vars straffbara förfaranden den är närmast besläktad.¹

Under alla förhållanden bör emellertid förevarande straffbud begränsas till de fall, då vederbörande verkligen »överträtt sin nyttjanderätt» såsom »brukare av jorden», d. v. s. utnyttjat det upplåtta området eller dess naturtillgångar eller avkastning i större omfattning eller på annat sätt än han på grund av nyttjanderättsupplåtelsen kan anses ha varit berättigad till. Sålunda har visserligen ett rättsstridigt användande av å jorden skördad halm till bränsle kunnat föras hit; se rättsfall 1893 s. 338. Men att han på annat sätt åsidosätter sina i upplåtelseavtalet grundade förpliktelser, är däremot icke föremål för kriminalisering i förevarande lagrum, så t. ex. icke det fall, som omförmäles i Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 2, § 35. Såsom ett tvivelaktigt gränsfall kunde man anse det fall, att brukare utan jordägares medgivande upplåter fastighet till brukande åt annan; jfr Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 2, § 8. Då emellertid före strafflagens tillkomst i B. B. 8: 5 fanns såsom åverkansbrott

¹ Domstolarna synas i hithörande fall ofta icke bry sig om att angiva, huruvida de tillämpat straffbestämmelserna i 3 eller 4 §, utan nöja sig med att åberopa 24: 7.

kriminaliserat även det fall, att landbo »låter annan nyttja och bruka något av gårdens ägor» utan jordägarens lov, torde antagligen även detta fall böra föras hit, åtminstone om sådant brukande jämväl ägt rum¹; jfr rättsfall 1904 s. 460 samt nedan s. 117.²

Att §:n icke kan anses tillämplig å brukares missbruk av betesrätt; se nedan under § 8. Och av grunder, som ovan anförts vid § 6, kan uttrycket »eljes överskrider sin nyttjanderätt» ej heller anses tillämpligt å en brukare, som överskridit gränserna för en honom i denna egenskap tillkommande jakt- eller fiskerätt; jfr ovan s. 57—8.

Det erfordras enligt lagens avfattning principiellt, att nyttjanderätten består vid den tidpunkt, då gärningen förövas. I annat fall bliva §§ 1—4 att omedelbart använda i fråga om sådana gärningar, som där avses; jfr ovan vid § 1, s. 6. Och därest gärningen innefattar förfogande över kulturprodukter, kan då ansvar för tjuvnad eller försnillning komma att ådömas. Emellertid torde denna synpunkt icke kunna strängt upprätthållas för sådana fall, då den företagna åtgärden äger ett visst samband med en av subjektet tidigare utövad nyttjanderätt till fastigheten i fråga. Därest t. ex. vederbörande efter brukningsrättens upphörande sålt bort eller bortfört något, som han i kraft av densamma genom därpå redan nedlagt arbete tillgodogjort sig, t. ex. av honom avverkade skogsprodukter, kan detta förhållande, på sätt förut (s. 69) framhållits, utgöra ett indicium för, att själva detta tidigare tillgodogörande innefattat ett överträdande av nyttjanderättens gränser. Och det bör då stanna vid ansvar härför enligt 7 §. Men även då brukare rättsstridigt för-

¹ Det i Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 2, § 36, p. 4, stadgade förverkandet av arrenderätten inträder däremot redan på grund av upplåtelsen.

² Erinras må, att motsvarande förfarande i fråga om lega av lösa saker alltså får anses vara straffbart jämlikt Str. L. 22:12, därest legotagaren verkligen låtit den, till vilken han i sin ordning utlegt saken, »bruka» densamma; jfr straffbestämmelsen i H. B. 13:3, vilken upphävdes genom K. F. 7/6 1858 om förfalskning, bedrägeri och annan oredlighet.

blivit i besittning av fastigheten och därunder företagit åtgärder, till vilka han såsom brukare ej skulle varit berättigad, har i rättspraxis ansvar därför ådömts allenast enligt 24: 7; se rättsfall 1921 s. 319 (arrendators bortförande av gödsel, även efter det att arrenderätten av domstol förklarats förverkad, bedömt enligt 24: 7). En konsekvens av denna rättsuppfattning torde då ock bliva, att ansvar i sådant fall över huvud icke bör inträda annat än för sådana åtgärder, vilka han såsom brukare ej skulle varit berättigad att företaga; jfr rättsfall 1909 s. 533 samt J. O:s ämbetsberättelse 1912, s. 325.

Gärningen skall vara *rättsstridig*. Lagen fordrar i fråga om de båda först nämnda fallen, att gärningen skett »olovligen». Och detsamma underförstås tydligen även i fråga om de båda senare. Häri ligger först och främst, i analogi med vad som gäller angående nämnda uttrycks innebörd i fråga om 5 och 6 §§, att gärningen för att över huvud hemfalla under lagens straffbud, för samtliga i §:n nämnda fall, skall innefatta ett åsidosättande av någon rättsregel, som i förevarande hänseende begränsar vederbörandes nyttjanderätt till fastigheten, på sätt redan ovan vid framställningen av de i lagen straffbelagda förfarandena förutsatts.¹

Givetvis bortfaller emellertid rättsstridigheten även i dylika fall, om den företagits med samtycke av den, som är befogad att på dylikt sätt förfoga över fastigheten. Men då lagen fordrar, att gärningen skall ha skett »olovligen», har man även här, på sätt som ovan vid 1 och 3 §§ anförts, att uppfatta detta uttryck på sådant sätt, att ansvar enligt denna § är uteslutet, så snart åtgärden företagits med jordägarens samtycke, även om densamma skulle vara rättsstridig på den grund att den kränker tredje mans, t. ex. en in-teckningshavares, rätt. Exempel härpå erbjuder det fall, att innehavare av skogsavverkningsrätt med samtycke av ägaren företager

¹ Ang. betydelsen ur rättsstridighetssynpunkt av dimensionsbestämmelser i avverkningskontrakt, se rättsfall i Sv. Juristt. 1920 s. 47.

avverkning i strid med de inskränkningar i avverkningsrätten, som jämlikt Lag ^o/₆ 1930 om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet, §§ 1—2, äro i in-teckningshavarens intresse för honom gällande. Nämn-da lag, § 3, stadgar att om ansvar för överträdande av dylik inskränkning skall gälla vad för liknande fall är stadgat i 6 kap. Skogs-vårdslagen angående avverkning i strid mot föreskrift, som med-delats enligt nämnda lag. Och därstädes säges att om sådan förseelse innefattar förbrytelse mot allmänna strafflagen, gärningen skall bedömas »enligt vad i 4 kap. 1 § strafflagen är för likartat fall stadgat». Då nu emellertid, därest samtycke till åtgärden föreligger hos fastighetens ägare, något brott enligt 24: 7 icke är förhanden, kommer sistnämnda bestämmelse i dylikt fall icke att äga tillämplighet.

På *den subjektiva sidan* förutsättes även enligt denna § uppsåt d. v. s. vilja att företaga den åtgärd, varom fråga är, samt insikt om att åtgärden äger rum utan vederbörandes samtycke; men däremot icke nödvändigt kännedom om de stadganden, som göra den ifrågavarande åtgärden rättsstridig. Ett misstag i detta hänseende torde enligt rättspraxis alltid¹ behandlas såsom en s. k. rättsvillfarelse; jfr t. ex. rättsfall 1879 s. 342; 1893 s. 320; 1922 s. 476 II. Att han icke ens trott sig ha en nyttjanderätt till området i fråga kan tydligen icke befria honom från ansvar enligt detta lagrum, därest en sådan faktiskt bestod, och gärningen innefattat ett överskridande av dess gränser. Har han däremot trott sig vara ägare till området i fråga, är givetvis ansvar uteslutet. *Ex analogia* torde även dylik gärning å annans område, som vederbörande företagit i tro att han ägde en dylik nyttjanderätt till detsamma, kunna bestraffas enligt förevarande lagrum, så vida gärningen likvisst skulle innefattat ett överskridande av denna antagna nyttjanderätts gränser; jfr ovan s. 31.

¹ Jfr ang. det generella stadgandet om straff för brukare, som »eljes överträder sin nyttjanderätt», ovan sid. 59 not 1.

8 §.

Släpper någon med uppsåt olovligen kreatur på annans ägor, eller missbrukar man betesrätt å samfällad mark; straffes med böter. *Lag 24 sept. 1931*, som trätt i kraft 1 jan. 1932.

Stadgandena i denna och närmast följande § härstamma från K. F. ^{21/12} 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet, § 21. I 1864 års strafflag voro dessa §§ likalydande med nämnda K. F:s stadganden i ämnet. Detta gäller ock alltjämt i fråga om 9 §. 8 § hade i 1864 års strafflag och ända till 1931 års lagändring följande lydelse: »Släpper någon med uppsåt olovligen kreatur på annans ägor; böte från och med tio till och med tvåhundra riksdaler. Missbrukar man betesrätt å samfällad mark; vare bot högst etthundra riksdaler.» Sin nuvarande lydelse erhöi denna § i samband med 1931 års reform av bötesstraffet.

Till följd av de grundsätser, som behärskade lagstiftningen i hithörande ämnen före tillkomsten av K. F. ^{21/12} 1857, och enligt vilka det principiellt ålåg den, som ville freda sina ägor mot skada av annans hemdjur, att dem inhägnas, voro motsvarande bestämmelser i äldre rätt och i de äldre lagförslagen utformade på annat sätt. I B. B. 9:6 fanns ansvar stadgat för den, som »med vilja släpper sin boskap i annans obärgade åker eller oslagna äng», med olika ansvar allt eftersom gärningen avsåg »häst och gammalt nöt»; svin; »ungnöt, get eller får»; »kid, kalv eller lamm». Samma ansvar stadgades för den, som »där tjudrar häst eller annat få». Skedde dylika gärningar i beteshage eller då gröda var avbergad, var ansvaret lägre, samt än lägre för den, som lät driva eller valla »få» å »annans enskilda skog eller mark». I L. K:s förslag lödo ifrågavarande stadganden: »Släpper man med vilja in kreatur på annans ägor eller tjudrar eller vallar kreatur å annans mark». I L. B:s förslag var formuleringen en något

annan. Det hette där: »Släpper man olovligen kreatur på annans ägor, eller tjudrar eller vallar man där kreatur». — Missbruk av betesrätt å samfälld mark bestraffades enligt 1734 års lag i B. B. 9: 7 allenast för det fall, att »någon i byalag släpper sitt fä, ett eller flera, i gärde, äng eller hagar eller öar, förr än rätt tid är, och grannar därom ense äro»; jfr B. B. 5: 6. De äldre lagförslagen upptogo den nuvarande generella formuleringen. — Ansvar för vållande fanns i dessa förslag på grund av förut nämnda förhållande stadgat endast i så måtto att, i anslutning till äldre bestämmelser i B. B. 9: 8, ett särskilt straff fanns bestämt för det fall, att »någon haver okynnes fä, och det genom hans missvård gör skada å annans ägor, då han okynnet visste eller därom tillsagd var».

I avseende å *gärningen* skiljer lagen i denna § mellan tvenne olika fall, nämligen:

1) olovligt släppande av kreatur på annans ägor, vilket fall före 1931 års lagändring bestraffades strängare.

Uttrycket annans »ägor» avser här tydligen alla slags ägoområden. Ifrågavarande gärningar innefatta därför ett specialfall av tjuvnad, därest djuren avbetat något som är tjuvnadsobjekt, t. ex. gräs å kultiverade ängar eller växande gröda, samt det förelegat uppsåt att på denna väg tillägna sig detta objekt. Då emellertid åtminstone ett eventuellt dylikt uppsåt regelmässigt får anses föreligga, så snart kreaturens släppande därstädes är uppsåtligt, får denna § anses beräknad även för dylika fall. Gärningen straffas därför, även om den principiellt sett är tjuvnad, allenast efter detta lagrum.¹ Av liknande grunder kunna för andra fall ej heller de strängare bestämmelserna i 3 och 7 §§ i detta kap. komma till användning å gärningar, varom i denna § är fråga.

Vad särskilt 7 § angår, får uttrycket: »annans» ägor

¹ Så ock THYRÉN *Kommentar till kap. 20*, s. 57. — I B. B. 9: 6 fördes ock uttryckligen hit det fall, att man »släpper sin boskap i annans obärgade åker eller oslagna äng».

i förevarande § anses tillämpligt såväl i fråga om »brukare» av området i fråga, vilken obehörigen gör sig skyldig till dylik förseelse i avseende å område, å vilket han icke har betesrätt, eller överskrider honom tillkommande betesrätt å detsamma, som ock i andra fall, då någon äger betesrätt å annans mark, men överskridit gränserna för densamma; allt för så vitt ej fråga är om »missbruk av betesrätt å samfälld mark» på sätt nedan sägs. Då dylika gärningar icke belagts med särskilt straff, samt lagens mening ej gärna kan vara, att sådana gärningar skola jämlikt 7 § kunna bestraffas strängare än sådana gärningar av personer, som ej alls ha någon rätt att nyttja området i fråga, måste tydligen även dessa fall inbegripas under förevarande §. Och då även i andra åverkansfall gärning, som innefattar överskridande av en upplåten rätt att nyttja visst område, bestraffas strängare än dylik gärning av »delägare», böra dessa fall tydligen hänföras under det (före 1931 års lagändring) strängare bestraffade alternativet i förevarande §; se ock rättsfall i Sv. Juristt. 1925 s. 61. Uttrycket »annans» måste emellertid i övrigt här liksom i föregående §§ i detta kap. anses innefatta ett krav på att området i fråga helt och hållet skall tillhöra annan. Dylikt intrång från ägarens sida i en upplåten betesrätt till området i fråga kan icke föranleda ansvar enligt denna §; men väl kan sådant ansvar, där ej fråga är om »missbruk av betesrätt å samfälld mark» på sätt nedan sägs, inträda enligt 10:20; jfr ovan s. 6 samt rättsfall 1897 s. 246.

Uttrycket: »släpper kreatur på annans ägor» är tillämpligt icke blott å ett olovligen orsakat inträngande av kreaturen å området i fråga, utan även å det fall, att man lovligen drivit kreaturen över annans ägor och därvid olovligen lämnat dem rörelsefrihet å detsamma.¹ Under nämnda uttryck lärer även kunna hänföras det fall, att man vidtagit positiva åtgärder

¹ Annonlunda däremot enligt L. K:s formulering: »Släpper man med vilja in kreatur på annans ägor»; jfr ovan s. 75.

för att kvarhålla kreatur å ägor, dit de utan ens eget uppsåtliga åtgörande inkommit; men däremot icke det fall, att man blott underlåtit att bortdriva kreatur från annans område, sedan de utan ens eget uppsåtliga åtgörande dit inkommit. I sistnämnda fall kan allenast ansvar för vållande till att de dit inkommit enligt 9 § ådömas, därest sådant vållande kan anses för handen.

Uttrycket »kreatur» avsåg, då det upptogs av L. K. och L. B., säkerligen blott att vara en generell beteckning för i B. B. 9:6 uppräknade slagen av djur. Det hade alltså samma innebörd, som uttrycket »fä» i B. B. 9:6—8; jfr ock uttrycket »okynnesfä» i L. K:s och L. B:s vållande-§§. Och det kan svårigen anses ha erhållit en förändrad innebörd, då det sedermera upptogs i K. F. ^{21/12} 1857, § 21. Visserligen gälla övriga stadganden i nämnda K. F. alla sådana djur, som kunna betecknas såsom »hemdjur», varmed förstås alla djur under någons äganderätt, som äro av omedelbar nytta för lantbruket¹, alltså ej blott fyrfotad djur, utan även »fjäderfä»; jfr K. F. ^{21/12} 1859, § 19.² Men därest meningen varit att även giva straffbestämmelserna i 21 § av nämnda K. F. denna räckvidd, borde lagstiftaren rimligen icke däri ha upptagit en annan beteckning för de djur, som i dem avsågos. I uttrycket »kreatur» får därför i nämnda K. F. anses ha legat samma begränsning som i de äldre lagförslagen. Men är så förhållandet, måste detsamma anses gälla även i fråga om förevarande straffbestämmelser i Str. L. Straffbestämmelsen i 2:a punkten av 8 § antyder även, att så är förhållandet. Dessutom förefanns redan från början i Str. L. 20:6 mom. 7 (= nuv. 20:4 mom. 7) ett stadgande, i vilket uttrycket »kreatur» måste anses äga en liknande begränsning.³ Jfr emellertid rättsfall

¹ Jfr WINROTH: *Om skadestånd*, 1907, ss. 203, 215.

² Ang. vad som är att inbegripa under sistnämnda uttryck, jfr rättsfall 1908 B. 757 (avsåg höns) samt i Sv. Juristt. 1921 s. 34 (avsåg duvor).

³ Se härom THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 106. — I strid härmed står icke, att det före lagändringen d. ^{12/1} 1907 i Str. L. 18:16 förekommande uttrycket »egna eller andras kreatur» ansetts kunna (åtminstone analogt) tillämpas å alla slags husdjur, även sådana, som ej voro att anse såsom »hemdjur»; se härom L. U:s Utl. vid 1921 års riksdag N:o 11, s. 4.

1908 B. 757 (24:9 tillämpat även i fråga om höns; målet desert i H. D.).

I fråga om lapp, som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar, att hans renar inkomma å område, där rätt till renbete icke är medgiven eller vid den tid icke må utövas, samt i fråga om lapp, som överskrider honom tillkommande betesrätt för getter, finnas särskilda straffbestämmelser i Lag ¹/₇ 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete, § 59:1 a) och 3 b).

2) missbruk av betesrätt å samfälld mark, vilket fall före 1931 års lagändring bestraffades lindrigare.

Uttrycket »mark» avser här varje slags område, som på nedan angivet sätt nyttjas till bete. Alltså ej blott ängar och hagar, utan även skog, trädor o. s. v.¹ Gärningen kan även i detta fall innefatta ett specialfall av tjuvnad; jfr ovan.

Under uttrycket: »samfälld» mark inbegripes här icke blott det fall, att ett område, som är oskiftat eller eljes samfällt tillhör flera, samfällt nyttjas till betesmark (jfr B. B. 11:1 och 12:1), utan även det fall, att flera var för sig särskilda personer tillhöriga ägor enligt lag eller avtal samfällt nyttjas såsom betesmark; se K. F. ²¹/₁₂ 1857, § 5, 2 mom. samt rättsfall 1913 s. 54.² Hit hör alltså även sådana i Lag ¹³/₆ 1921 om förvaltning av bysamfälligheter, § 1:2, avsedda fall, då vid skifte å visst område samfälld betesrätt bibehållits för skiftesdelägarna, ehuru själva marken delats.³ Uttrycket »betesrätt å samfälld mark» torde sålunda få anses såsom liktydigt med »betesrätt å samfälld betesmark»; jfr uttryckssättet i Lag ²⁰/₆ 1918 om förbud mot utsläppande av tjur eller hingst å samfälld betesmark, § 1. Under sådana förhållanden bör ock antagas, att ifrågavarande straffbestämmelse avser icke blott

¹ Jfr ett yttrande av jordbruksministern i K. Prop. till 1918 års lagtima riksdag N:o 228; se N. J. A. II, 1918, s. 864.

² Jfr ock den i lageditionerna under ovan nämnda lagrum omnämnda K. K. ²⁸/₁ 1876, varest ägare till dylika områden betecknades såsom »delägare i betesmark».

³ Jfr förarbetena till nämnda lag i N. J. A. II, 1922, s. 199.

den som är i nu nämnda mening »delägare» i området, utan en var, som äger viss betesrätt å område, varest sådan rätt även tillkommer annan. Hit hör sålunda även sådana i ovan nämnda Lag om bysamfälligheter, § 1: 2, avsedda fall, då ägare av hemman samfällt med hemman i annat skifteslag äger betesrätt å det senares mark.¹

Missbruket kan bestå i alla slags förfaranden, varigenom någon rättsregel överträdes, som är given med hänsyn till de övrigas betesrätt å området i fråga; såsom markens utnyttjande för bete av andra eller flera kreatur än vederbörande är berättigad till, dess utnyttjande å annan tid eller på annat sätt än som är tillåtet o. s. v.² Men säkerligen avses icke överträdande av föreskrifter ang. betesrättens utövande, som äro givna ur någon annan synpunkt än hänsynen till denna de övrigas rätt; jfr Lag ²⁰/₆ 1918 om förbud mot utsläppande av tjur eller hingst å samfälld betesmark, § 2; samt K. F. ²¹/₁₂ 1857, § 5, 4 mom.

Har jämlikt nyssnämnda Lag om förvaltning av bysamfälligheter bestämmelse träffats ang. samfälld betesrätts användning samt »delägare» därefter genom brukande av den samfällda betesrätten överträtt vad sålunda blivit bestämt, lärer jämlikt nyssnämnda lag, § 15, straffbestämmelserna i förevarande § icke kunna komma till tillämpning, utan skall han i dylikt fall »anses som hade han, såsom i 24 kap. 6 § strafflagen avses, missbrukat sin rätt i samfälligheten». Dylik gärning må ock, i motsats till vad som enligt 15 § i detta kap. eljes gällor, åtalas även av allmän åklagare efter angivelse av målsägande.

Brott enligt denna § är fullbordat i och med att kreaturen olovligen inkommit å annans ägor, resp. i och med att en rättsregel, som givits med hänsyn till annans betesrätt å samfälld mark, blivit överträdd. Det erfordras icke, att annan genom gärningen lidit skada; jfr nedan vid § 9.

¹ Se not 3 å s. 79.

² Jfr förutnämnda K. K. ²⁹/₁ 1876 *in fine*.

Det förutsättes, att nu nämnda gärningar äro *rättsstridiga*. Så är i fråga om alternativ 1) ej förhållandet, om gärningen företagits med samtycke av den, som äger på dylikt sätt över området förfoga. Ang. förefintlighet av dylikt samtycke, jfr rättsfall 1925 s. 348. Emellertid torde även i detta lagrum uttrycket »olovligen» få anses innebära, att straff enligt denna § är uteslutet, så snart samtycke till åtgärden är för handen hos områdets ägare, även om därigenom tredje mans rätt kränkes; jfr ovan vid §§ 1, 3 och 7. I fråga om alternativ 2) kan rättsstridigheten bortfalla, om samtycke hos övriga rättsägare är för handen.¹

Beträffande *det subjektiva rekvisitet* har lagen i fråga om det förstnämnda alternativet uttryckligen uppställt kravet på uppsåt. Och av sammanhanget får anses framgå, att detta rekvisit förutsättes även i det senare.² I båda fallen innebär detta krav på förefintligheten av en vilja att släppa kreaturen på ägorna i fråga. I fråga om alternativ 1) härutöver jämväl insikt om att ägorna äro »annans» i förut angiven mening samt insikt om att åtgärden äger rum utan vederbörandes samtycke. Även ett ousäktligt antagande om förefintlighet av samtycke hos vederbörande utesluter ansvar enligt denna §. Vållandeansvar enligt 9 § torde emellertid i sådant fall kunna ifrågakomma. I fråga om alternativ 2) erfordras insikt om ägornas karaktär av »samfälld mark» i förut angiven mening resp. att åtgärden äger rum utan övriga rättsägares samtycke. Däremot erfordras icke nödvändigt kännedom om den rättsregel, som inskränker vederbörandes betesrätt å området i fråga. Misstag i sådant hänseende torde behandlas såsom en s. k. rättsvillfarelse.³

Ex analogia måste under alternativ 2) ock föras det

¹ Jfr förut nämnda K. K. ^{28/1} 1876.

² Ansvar för vållande enligt 9 § kan emellertid inträda även i sistnämnda fall, därest missbruket innefattar ett rättsstridigt orsakande av att kreatur inkommit på »annans» ägor; jfr förutnämnda K. K. ^{28/1} 1876 *in fine*.

³ Jfr ovan ss. 58—9 samt 74.

fall, då ägorna helt tillhöra annan, men gärningsmannen ansett dem vara »samfälld» betesmark i förut angiven mening och överskridit gränserna för sin antagna betesrätt.

Straffet var i förevarande § före lagändringen d. 24/9 1931 böter fr. o. m. 10 t. o. m. 200 kronor för gärning, som avses i det första alternativet, samt böter fr. o. m. 5 t. o. m. 100 kronor för gärning, som i det senare alternativet avses. Genom nyssnämnda lagändring är straffet för båda fallen enhetligt bestämt till böter. Detta innebär, att i fråga om gärningar, begångna efter nämnda lagändrings ikraftträdande, böter skola i dagsböter ådömas enligt de enhetliga regler, som i 2: 8 sägs; medan i fråga om gärningar, förövade före nämnda tidpunkt, böter skola omedelbart i penningar ådömas inom de tidigare för vart och ett av de båda alternativen stadgade särskilda latituderna.

9 §.

Den som genom försummelse i den vård om egna eller andras kreatur honom åligger, eller på annat sätt vållar, att kreatur olovligen på annans ägor inkommer; böte högst femtio riksdaler.

Denna § bestraffar *vällande till att kreatur olovligen inkommer på annans ägor*. Ang. äldre rätt samt §:s historiska ursprung; jfr ovan vid § 8.

Gärningen skall här bestå i ett orsakande av att kreaturen olovligen inkomma på annans ägor. Ang. uttrycket »kreatur» samt uttrycket »annans ägor»; jfr ovan vid § 8. Uttrycket »ägor» avser även här alla slag av ägoområden. Uttrycket »annans», att området i fråga helt och hållet skall tillhöra annan. Ett culpöst orsakande av att annans betesrätt å mark, i vilken gärningsmannen själv är delägare, lider intrång, är sålunda i lagen ej straffbelagt. Än mindre ett culpöst orsa-

kande av dylikt intrång från ägares sida i en av honom upplåten nyttjanderätt till området i fråga. Däremot är §:n tillämplig såväl å »brukare» av området i fråga, vilken på ett culpöst sätt gör sig skyldig till dylik förseelse i avseende å område, å vilket han icke har betesrätt eller culpöst överskridit gränserna för en honom tillkommande betesrätt å detsamma, som ock i andra fall, då någon äger betesrätt å annans mark, men culpöst överskridit gränserna för densamma.¹ Men säkerligen icke å den som i strid med en honom gentemot markens ägare åliggande rent obligatorisk förpliktelse att öva tillsyn över kreaturen i fråga, såsom t. ex. ett vallhjon, vållat att dessa obehörigen inkommit å något ägaren tillhörigt område.²

Inom nu nämnda gränser avser §:n alla slags förfaranden, varigenom man orsakat, att kreatur olovligen inkommit å annans ägor. Även varje slag av culpa avses. Lagen talar väl särskilt om »försummelse i den vård av egna eller andras kreatur», som åligger vederbörande, men vållande kan, såsom uttryckligen framhålles, föreligga även på annat sätt. Subjekt för brottet torde därför ock kunna vara såväl den, som har vård om kreaturen, som vilken annan person som helst, som kan sägas genom åsidosättande av skyldig aktsamhet ha rättsstridigt orsakat ifrågavarande resultat, så t. ex. den, som genom skadegörelse å stängsel eller grind³ eller genom underlåtenhet att vid passerandet stänga grind efter sig⁴, vållat nämnda resultat. Fullt tydliga äro lagens ordalag i detta hänseende icke. Men de torde dock få utläggas som om det stode: »Har någon, genom försummelse i den vård av egna eller andras kreatur honom åligger, eller på annat sätt vållat etc.»⁵ Emellertid är det att observera, att förfarandet skall

¹ Jfr ovan s. 81 not 2.

² Jfr härom BERGENDAL i »Skrifter, tillägnade Johan C. W. Thyren», Lund 1926, s. 181.

³ Jfr K. F. 21/12 1857, § 21, 4:e st. samt nedan s. 87.

⁴ Jfr B. B. 9: 5, varest dylik gärning redan i och för sig är kriminaliserad.

⁵ Jfr ock K. F. 21/12 1857, § 30.

vara *rättsstridigt*, varvid särskilt beträffande underlåtenhet att stänga grind efter sig är att märka, att grind kan vara obehörigen anbragt eller vederbörligen utdömd, och att grindar å vissa vägar vissa tider under året skola vara öppna och avlyftade, samt att i dylika fall någon rättslig skyldighet att vara verksam för tillvaratagande av det intresse, som förevarande straffbud avser att skydda, icke är förhanden; se Väglagen ^{23/10} 1891, § 31.

Vårdnadsplikt åligger djurens ägare (se K. F. ^{21/12} 1857 om stängselskyldighet m. m., § 1) eller annan, som enligt avtal åtagit sig dylik, såsom t. ex. vallhjon eller den som mottagit annans kreatur till utfodring. Ang. vårdnadspliktens omfattning äro vissa regler givna i ovannämnda 1857 års stängselförordning. Denna ålägger sålunda i 1 § ägare av kreatur »att medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt om dem hålla sådan vård, att de icke olovligen inkomma på annans ägor». Har han icke fullgjort den honom åliggande stängselskyldigheten¹, och ha hans kreatur till följd därav inkommit på annans ägor, måste culpa i förevarande hänseende utan vidare anses vara för handen. Någon föregående tillsägelse att bättra förefintlig brist i hägnad från den persons sida, å vars ägor kreaturen olovligen inkommit, förutsättes ej; se K. F. ^{21/12} 1857, § 22, 2 st.

Har han åter fullgjort honom åliggande stängselskyldighet, är därmed icke culpa i förevarande hänseende utesluten. Nämnda K. F., § 23, uppställer nämligen för vissa fall en härutöver gående vårdnadsplikt.² Och av 22 §, 1 st., framgår, att det förefinnes en särskild rättsplikt att vara verksam till förebyggande av att kreatur inkomma på annans ägor även för det fall, att denna senare själv brustit i fullgörande av sin stängselskyldighet. Skulle nämligen kreatur på grund

¹ Ang. dennas omfattning se K. F. ^{21/12} 1857, §§ 17—18, samt B. B. 5: 3 och därunder i lageditionerna införda författningar.

² Jfr ock nämnda K. F., § 19.

därav inkomma på dennes ägor, framgår av nämnda §, att den som utsläppt kreaturen likväl blir skadeståndsskyldig, därest han ej tillsagt vederbörande om stängselskyldighetens fullgörande så långt förut, att denne därefter kunnat genom nämnda skyldighets fullgörande förebygga detta resultat. En följd därav blir då ock, att även ansvar för vållande enligt förevarande § i dylikt fall kan honom ådömas; se rättsfall 1893 s. 413 samt 1904 s. 323.

För straffets inträde torde enligt vanliga straffprocessuella grunder böra styrkas, att djuren genom någon dylik försummelse av vederbörande inkommit å annans ägor. Framgår det t. ex. sålunda av omständigheterna i målet, att djuren inkommit å annans mark därigenom, att en å hägnad befintlig grind lämnats öppen, är det ej nog att det visas, att djurens ägare brustit i fullgörande av sin hägnadsskyldighet. Det måste i dylikt fall visas, att culpa i det ifrågavarande hänseendet ligger honom till last t. ex. därigenom att denne vid passerandet av grinden lämnat densamma öppen eller i allt fall underlåtit att stänga den, sedan han fått kännedom om att den av annan lämnats öppen; se rättsfall 1909 B. 453. Och därest den tilltalade allenast uppgivit, att djuren på dylikt sätt dit inkommit, måste denna hans uppgift tagas för god, därest den icke kan anses vederlagd av omständigheterna i målet; jfr rättsfall 1893 s. 413. Kan det åter anses framgå, att djuren inkommit å annans ägor till följd av att denne senare själv brustit i sin hägnadsskyldighet, samt uppgiver den tilltalade, att han i tillräckligt god tid tillsagt honom att bättra, måste även denna uppgift tagas för god så länge den ej kan anses vederlagd genom omständigheterna i målet; jfr rättsfall 1904 s. 323. Detta torde böra gälla även för det fall, att den tilltalade jämväl själv brustit i fullgörande av sin stängselskyldighet, samt det får anses ovisst, huruvida djuren genom den enes eller den andres försummelse av stängselskyldigheten inkommit å området i fråga; jfr förutnämnda rättsfall 1893 s. 413.

Brottet är fullbordat i och med att kreaturen inkommit å annans ägor. Att de där förövat skada är icke erforderligt.¹

Straffet är enligt denna § böter högst 50 kronor, vilket jämlikt reglerna i Str. L. 2: 8 i dess lydelse enligt lagen d. ²⁴/₆ 1931 innebär, att även i fråga om gärningar, begångna efter nämnda lagändrings ikraftträdande, böterna skola omedelbart i penningar ådömas inom en latitud av 5—50 kronor.

10 §.

Bryter eller nedkastar någon olovligen annans hägnad eller grind; böte högst tjugu riksdaler, där ej gärningen, efter 19 kap. 20 §, med högre straff beläggas bör.

Denna § avhandlar *olovligt brytande eller nedkastande av annans hägnad eller grind*.

Ett straffbud av alldeles liknande innehåll förefanns i de äldre lagförslagen. I äldre rätt funnos liknande bestämmelser i B. B. 5: 8, som emellertid utsatte strängare straff om gärningen skett av »ondska och överdåd». I K. F. ²¹/₁₂ 1857, § 21, 4:e st., var nämnda stadgande ersatt av ett straffbud så lydande: »Bryter eller nedkastar någon olovligen annans hägnad eller grind, böte från och med 5 till och med 100 riksdaler och ansvare därjämte, efter ty ovan är sagt, om kreatur därigenom olovligen på annans ägor inkommer».

Uttrycket: »annans» hägnad eller grind kan här ej anses avse, att objektet skall vara föremål för annans äganderätt, utan det är tillräckligt, att det är fråga om en hägnad eller grind, på vars vidmakthållande annan i sitt intresse äger ett rättsanspråk; se rättsfall 1908 s. 13 (jordägare straffad, emedan han nedbrutit en stenmur å egen mark, vilken på grund

¹ Annorlunda i fråga om de fall av vållande, som bestraffades enligt B. B. 9: 8, och enligt motsvarande bestämmelser i de äldre lagförslagen; jfr ovan s. 76.

av stängselskyldighetens fördelning jämväl utgjorde stängsel mot grannens ägor).

Gärningen förutsättes tydligen skola ha skett med uppsåt. Straffbestämmelsen är ej tillämplig, om gärningen efter 19: 20 »bör beläggas med högre straff». Då en dylik gärning nästan alltid innefattar uppsåtlig skadegörelse, i det att åtminstone indirekt sådant uppsåt (jfr vid 19: 20) är för handen, torde detta betyda, att 19: 20 skall träda i stället, om domstolen finner gärningen, bedömd efter nämnda lagrum, *in concreto* påkalla strängare straff.¹ Att konkurrens i dylika fall skall vara utesluten, är tydligen lagens mening.

Orsakar man genom här nämnd gärning, att kreatur olovligen inkomma på annans ägor, kan ansvar inträda enligt 24: 8—9; jfr ovan s. 83. I K. F. ²¹/₁₂ 1857, § 21, var för dylika fall stadgat, att straffen skulle kumuleras, men denna bestämmelse får numera anses upphävd enligt Pr. L. Str. L. § 3. På sin höjd kan i dylika fall ideell konkurrens antagas föreligga.

En blott underlåtenhet att vid passerandet genom led eller grind stänga efter sig bestraffas i B. B. 9: 5, vilken straffbestämmelse alltjämt är gällande.

¹ Jfr HAGSTRÖMER: *Efterlämnade föreläsninganteckningar*, Uppsala 1912, s. 36. Enligt L. K:s första förslag (1832) var sannolikt ifrågavarande klausuls innebörd en annan. Därstädes var nämligen i den allmänna skadegörelse-§:n, som motsvarar nuvarande 19: 20, ansvar stadgat endast för det fall, att skadegörelsen skett »av arghet eller överdåd». Och det ligger då nära till hands att antaga, att förevarande klausul avsett sådana fall, då något av dessa subjektiva rekvisit förelåg. Detta kan så mycket mera antagas, som en dylik anordning av straffbestämmelserna på det närmaste överensstämde med äldre rätt; jfr ovan s. 86. Sedan emellertid i de följande förslagen nämnda rekvisit i den allmänna skadegörelse-§:n utbytts mot det generellare kravet på uppsåt, låter det sig svårigen göra att inskränka klausulens innebörd till att allenast avse subjektiva synpunkter — exempelvis de fall, då direkt skadegörelseuppsåt föreligger — enär ju otvivelaktigt även objektiva grunder, såsom graden av skadegörelse och objektets värde, mycket väl kunna sägas föranleda, att »gärningen efter 19 kap. 20 § med strängare straff beläggas bör». I K. F. ²¹/₁₂ 1857, § 21, fanns ej någon dylik klausul, men strafflatitudens maximum var därstädes i stället väsentligt högre.

Ett olovligt tillstängande av väg straffas, om det är »allmän» väg, enligt 19:15; i andra fall kan ansvar inträda enligt 10:20.

Straffet enligt denna § är böter, högst 20 kronor, vilket jämlikt Str. L. 2:8 i dess lydelse enligt Lag ^{24/9} 1931 innebär, att böter även i fråga om gärningar, begångna efter nämnda lags ikraftträdande, skola omedelbart i penningar ådömas, medan däremot, om domstolen finner gärningen böra påkalla högre straff enligt 19:20, böter, som ådömas enligt sistnämnda lagrum, skola i fråga om gärningar, begångna efter ovannämnda tidpunkt, i dagsböter ådömas.

11 §.

Tager någon olovlig väg eller gångstig över annans tomt, åker, äng, plantering eller andra ägor, vilka därav kunna skadas; böte högst femtio riksdaler.

Denna § bestraffar *tagande av väg eller gångstig över annans ägor* i vissa där angivna fall.

I B. B. 25:9 fanns straff utsatt för den, som »gör sig farväg eller gångstig över annans åker eller äng». I de äldre lagförslagen hade förevarande straffbud en mera generell avfattning än i förevarande §. Det hette där: »Tager man olovlig väg eller gångstig över annans ägor, böte etc.» Den nuvarande avfattningen härrör från L. U. vid 1862—3 års riksdag.¹

Gärningen består däri, att man »tager» olovlig väg eller gångstig över annans ägor. Med nämnda uttryck torde allenast avses ett utnyttjande för befarande med fordon, för ritt eller fotledes av ett annan tillhörigt område, som icke förut användes för dylikt ändamål. Uttrycket är visserligen icke i förevarande avseende alldeles otvetydigt. Men en jämförelse med

¹ Se dess Utl. N:o 35, s. 37.

B. B. 25: 9, där det hette: »gör någon sig farväg eller gångstig», och enligt vilket stadgande ett obehörigt begagnande av en redan förut upptagen väg eller gångstig tydligen icke var straffbelagt ens i de där avsedda, relativt kvalificerade fallen, talar för en dylik begränsning. Någon ändring i detta hänseende synes icke heller ha varit med förevarande formulering avsedd.¹ Och i allt fall bör under dessa förhållanden tolkningsregeln *in dubio mitius* komma till användning; se ock rättsfall 1876 s. 6, 1909 B. 412; samt i Sv. Juristt. 1922 s. 63; 1923 s. 14. Men innefattar dylik gärning skadegörelse å området, t. ex. genom framförande av osedvanligt tunga fordon, torde 19: 20 kunna komma till användning. Och även om skada icke inträtt, kan för vissa fall Ordningsstadgan f. R. St., § 10, komma till tillämpning. I övrigt är ägaren av området hänvisad till att genom utverkande av vitesförbud söka hindra annan att begagna sig av dylik, redan upptagen väg, som icke är för sådant begagnande upplåten; jfr rättsfall i Sv. Juristt. 1921 s. 76. Beträffande motorfordon är emellertid i fråga om enskilda vägar och andra enskilda områden ägaren befogad att själv utfärda sådant förbud; se Motorfordonsförordningen ^{20/6} 1930, § 17 samt § 34, sista st. Överträdelse av dylikt förbud är belagt med särskilt straff i nämnda F. O., § 40.

I fråga om de i §:n särskilt uppräknade platserna är förbudet att på nu nämnt sätt taga olovlig väg eller gångstig absolut. Uttrycket: »vilka därav kunna skadas» är nämligen allenast att hänföra till uttrycket »andra ägor», ej till de övriga förut särskilt uppräknade platserna. Även detta kunde ju språkligt sett anses tivelaktigt. Det är språkligt ej omöjligt att hänföra nämnda uttryck även till orden »tomt, åker etc.»; men av B. B. 25: 9 framgår, att åker och äng redan före 1864 åtnjoto ett absolut skydd mot upptagande av väg eller gångstig; och det finns ingen anledning att antaga, att lagen övergivit denna ståndpunkt. Lagens förarbeten stödja

¹ Jfr Tablån 1841, s. 212.

ock snarast den förstnämnda uppfattningen¹; se ock rättsfall 1915 s. 317 samt 1916 s. 65. Under uttrycket »plantering» är även trädgård att hänföra; men däremot torde *in dubio* därunder icke böra hänföras en sådan skogsplantering, som uteslutande tjänar ett ekonomiskt produktivt ändamål; jfr rättsfall 1909 B. 412.

I fråga om de ägor, som ej i §:n särskilt omnämnas, är det enligt lagen nog, att de »kunna skadas». Det är alltså tillräckligt, att gärningen innefattat fara för skada å marken. Det erfordras ej bevis, att den verkligen har skadats; se rättsfall 1909 B. 412. Vill ägare av dylikt område för andra fall förvärva rättsskydd mot tagande av väg däröver, återstår endast möjligheten att utverka vitesförbud i sådant hänseende.

Ägorna skola vara »annans». Detta uttryck måste tydligen ha samma innebörd här som i 8 § och således innebära ett krav på, att området i fråga skall vara annan tillhörigt. Av grunder, som vid ovannämnda § anförts, bör ock förevärande § vara tillämplig även i det fall, att en »brukare» genom gärningar, som här sägs, överträtt sin nyttjanderätt till området i fråga.

Gärningen skall vara *rättsstridig*. Detta är här i lagen framhållet genom kravet på att det skall vara fråga om ett tagande av »olovlig» väg eller gångstig. Rättsstridig är gärningen givetvis icke, om samtycke föreligger hos den, som äger på dylikt sätt förfoga över området; jfr rättsfall 1909 B. 412. Emellertid torde uttrycket »olovlig» i denna § få anses äga samma innebörd som uttrycket »olovligen» i föregående §§ av detta kapitel och sålunda angiva, att straff enligt denna § är uteslutet, så snart samtycke till åtgärden är för handen hos områdets ägare, även om genom gärningen

¹ I de äldre lagförslagen hette det, såsom ovan nämnts, helt allmänt: »tager man olovlig väg eller gångstig över annans ägor». Därest L. U. vid 1862—3 års riksdag velat införa en generell begränsning av straffområdet till gärningar, som kunna medföra skada, hade det tydligen varit onödigt att jämväl bibehålla uppräknigen av vissa ägoområden.

tredje mans rätt skulle lida intrång. Men dessutom är vid ifrågavarande lagrum särskilt att observera, att en befogenhet att företaga dylika gärningar även utan samtycke av områdets ägare kan vara genom särskilda lagstadganden uttryckligen eller indirekt inrymd eller i kraft av en förefintlig rättslig skyldighet nödvändigtvis förutsatt. Lagstadganden, som uttryckligen inrymma en dylik befogenhet, finnas t. ex. i Lag ¹⁹/₆ 1919 om flottning, § 5; Lag ⁸/₁₁ 1912 om rätt till jakt, § 14; Lag ²⁷/₆ 1896 om rätt till fiske, § 9; Lag ¹²/₅ 1917 om expropriation, § 71. Ang. det sista av ovannämnda alternativ, se rättsfall 1901 s. 264 (beträdande av annans besädda åker i kraft av åliggande att i enlighet med vederbörlig myndighets beslut å marken utstaka uppgjort förslag till stadsplan, ansett straffritt).

På *den subjektiva sidan* förutsättes säkerligen, att gärningen skall ha skett uppsåtligen. Man bör alltså äga kännedom om att området är »annans», samt att det har de av lagen erfordrade egenskaper, t. ex. utgör en »plantering», eller åtminstone är av beskaffenhet att kunna genom gärningen lida skada, ävensom att samtycke från vederbörandes sida icke är för handen.

Har i samband med förfarande som nu är nämnt, jämväl vidtagits åtgärd som i 10 § sägs, eller särskild skada av större betydelse tillfogats området i fråga eller särskilda egenmäktiga åtgärder vidtagits, som innefatta intrång i annans besittning, bör ansvar jämväl kunna inträda enligt 24: 10 resp. 19: 20 eller 10: 20.

Straffet är böter, högst 50 kronor, vadan jämlikt Str. L. 2: 8, i dess lydelse enligt Lag ²⁴/₉ 1931, även böter som ådömas för gärningar, begångna efter nämnda lagändrings ikraftträdande, skola omedelbart i penningar ådömas inom ovannämnda latitud.

12 §.

Jagar någon olovligen å annans jaktområde; dömes till böter. *Lag 24 sept. 1931*, som trätt i kraft 1 jan 1932.

Denna § är den första av dem, som bestraffar vad som åtminstone i huvudsak är att anse såsom *intrång i s. k. occupationsrättigheter*. I denna § bestraffas *olovlig jakt å annans jaktområde*. De före strafflagens tillkomst gällande straffbestämmelserna i detta ämne funnos i K. St. ^{13/4} 1808 ang. Jakt och Djurfång, art. 5. I dessa upptogs till särskild strängare bestraffning ett olovligt jagande i »Kungl. Maj:ts hägnade djurgårdar», i »lustparker vid Konungens slott» ävensom i »enskildes hägnade djurgårdar och instängda lustparker». ¹ En dylik skillnad upprätthölls även i L. K:s och L. B:s förslag, vilkas stadganden i ämnet, bortsett från straffbestämmelserna, voro så gott som likalydande med stadgandena i 1864 års strafflag.

12 § i detta kapitel avhandlade enligt strafflagens ursprungliga lydelse nyssnämnda kvalificerade fall och hade följande avfattning:

»Jagar någon olovligen i annans hägnade jaktpark eller djurgård; dömes till böter.

Har han därvid fällt, sårat eller fångat älg, hjort, rådjur, ren eller svan; straffes med fängelse i högst sex månader eller böter, dock ej under femtio riksdaler.»

I 13 § åter avhandlades övriga fall av olovligt jagande. Denna § hade följande lydelse:

»För olovlig jakt å annans mark, som ej till jaktpark eller djurgård inhägnad är, bötes högst ett hundra riksdaler.

Är djur, som i 12 § 2 mom. sägs, därvid fällt, sårat eller fångat; vare bot från och med tjugo till och med två hundra riksdaler.»

¹ Tidigare synas dylika fall ha behandlats såsom tjuvnad; se hos FLINTBERG, V, s. 571, anförda äldre författningar.

I dessa §§ skedde sedan, före tillkomsten av 1931 års lagändringar, ej några andra ändringar än att genom Lag ^{5/7} 1901 i 13 §, 1 st., uttrycket »annans mark» utbyttes mot uttrycket »annans jaktområde» och bötesstraffets maximum höjdes till två hundra riksdaler, samt i nämnda §:s 2 st. det särskilt stadgade bötesmaximum borttogs. Då det emellertid vid genomförandet av 1931 års reform av bötesstraffet befanns lämpligt, att även brott enligt 13 §, 1 st., hänfördes till de brott, vid vilka dagsbotsystemet borde komma till användning, och för sådant ändamål på grund av de i 2 kap. 8 § uppställda reglerna det särskilda bötesmaximum i nämnda lagrum måste borttagas, samt till följd därav straffsatserna i 12 §, 1 st., och 13 §, 1 och 2 st., blevo så gott som identiska, vidtog man samtidigt en fullständig omredigering av dessa båda §§, så att i 12 § upptogs en enhetlig generell straffbestämmelse, som avsåg allt olovligt jagande å annans jaktområde, medan 13 § kom att omfatta allenast de kvalificerade fall, som avsågos i den förutvarande 12 §, 2 st.

Det är att märka, att §§:na i sin nuvarande lydelse, i likhet med de nya reglerna ang. bötesstraffs ådömande, icke äro tillämpliga å gärningar, som begåtts före nämnda lagändringars ikraftträdande; utan skall vid dylika gärningars bedömande den tidigare avfattningen av dessa §§ lända till efterrättelse.

Uttrycket »annans jaktområde» avser varje område, å vilket jakträtten tillkommer annan. Detta uttryck infördes, såsom förut nämnts, genom lagändring av år 1901 i stället för det tidigare i lagen använda uttrycket: »annans mark»; och syftet därmed var att tydligt angiva: 1) att även vattenområde avses; 2) att även ägare till området kan straffas, därest jakträtten därå tillkommer annan.¹ Angående vem

¹ I det till grund för den Kungl. Prop. liggande förslaget var det tidigare uttrycket »annans mark» utbytt mot uttrycket »annans område». H. D.

jakträtten å visst område tillkommer, finnas bestämmelser i Lag ^{8/11} 1912 om rätt till jakt, med däri senare gjorda ändringar, och K. K. ^{25/11} 1927 ang. grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt samt, ang. lapparnes rätt till jakt, i Lag ^{18/7} 1928 om de svenska lapparnes rätt till renbete, § 1:2 och § 55, och Lag ^{25/6} 1909 ang. nationalparker, § 2. — Ang. jakträtt å järnväg se rättsfall 1927 s. 183.

Tvivelaktigt kunde synas vara, huruvida till olovligt jagande å »annans jaktområde» även är att hänföra det fall, att utländsk man rättsstridigt idkar jakt å område, där jakträtten jämlikt 7 § i Lag om rätt till jakt tillkommer »varje svensk man». Då emellertid 22 § av nämnda lag, sedan den i 1 st. stadgat att olovligt jagande »å annans jaktområde» skall straffas efter allmän strafflag, därefter i 2 st. bl. a. föreskriver, att om »vid jakten» villebråd dödats eller fångats, detta skall vara förverkat till jakträttens innehavare, eller »om jakten skett å område, som i 7 § omförmäles» till kronan¹, är därmed ock fullt tydligt, att enligt gällande lag under uttrycket olovligt jagande »å annans jaktområde» även är att hänföra nu nämnda fall.²

Det kan emellertid för straffbudets tillämplighet knappast anses nödvändigt, att jakträtten i dess helhet å området tillhör annan. Om t. ex. jakträtten i fråga om vissa slags djur genom lag eller avtal helt inrymts eller förbehållits någon å visst område, torde §:n vara tillämplig jämväl å den, som i övrigt äger jakträtt å området i fråga och gör intrång i den jakträtt å området, som sålunda inrymts eller förbehållits annan; liksom å den, åt vilken dylik jakträtt blivit inrymd eller

anmärkte vid förslagets granskning, att sistnämnda uttryck var i viss mån otydligt, enär nämnda uttryck även kunde så uppfattas, att därmed förstodes »område, som av annan äges eller med nyttjanderätt innehaves». I anledning härav utbyttes nämnda uttryck i Kungl. Prop. mot uttrycket »annans jaktområde»; se härom N. J. A. II, 1902, N:o 1, s. 26—27.

¹ I §:s lydelse enligt Lag ^{25/11} 1927. Före nämnda lagändring var det i dylikt fall förverkat till åklagaren.

² Jfr härom N. J. A. II, 1927, s. 693 samt 1928, s. 645.

förbehållen, och som gör intrång i den jakträtt i övrigt å området, som tillkommer viss annan person. Även i dessa fall kan nämligen området i förevarande avseende anses såsom »annans jaktområde».¹ Likaledes torde §:n kunna tillämpas å den, som genom lag eller avtal berättigats att allenast i viss omfattning, t. ex. för husbehov, idka jakt resp. jakt å visst slags djur å område, varest jakträtten i övrigt tillkommer viss annan, samt överskridit gränserna för denna sin rätt. Även en dylik person torde kunna sägas ha »olovligen jagat å annans jaktområde».

Tvivelaktigare är, huru förhållandet skall bedömas, därest någon åt annan inrymt rätt att tillsammans med honom enligt vissa grunder samfällt utöva jakträtten i dess helhet eller visst slag av jakträtt å området i fråga, samt någon av dem bryter mot vad sålunda överenskommits. I detta fall torde frågan bli att bedöma på samma sätt som då enligt lag jakträtt å visst område tillkommer flera subjekt samfällt; jfr t. ex. Lag om rätt till jakt, §§ 2 och 3, samt Lag ^{30/9} 1904 om samäganderätt, § 2. Visserligen kunde man härvid, i analogi med vad som plägar vara fallet i fråga om tillägnelsebrotten, uppfatta uttrycket »annans» sålunda, att det för straffs användning vore tillräckligt, att den ifrågavarande jakträtten jämväl tillkomme annan. Men denna innebörd av uttrycket »annans» är i förevarande kap.

¹ Häremot kunde visserligen synas strida, att 1912 års Jaktlag i 22 §, 5 st. (= nuv. 6 st.) uttryckligen stadgade, att »såsom olovlig jakt å annans jaktområde skall anses» jämväl det fall, att vissa innehavare av jakträtt, i strid med föreskriften i dess 6 §, å området i fråga utövar jakt å älg. I fråga om överträdandet av det i 7 § (enligt dess ursprungliga lydelse) meddelade förbudet för å visst område jaktberättigad att där anställa jakt å dylikt vilt, förefanns emellertid icke någon sådan särskild bestämmelse. Nämnda stadgande i 22 § torde därför kunna betraktas blott såsom ett för visst fall givet förtydligande. Det tillades av Jordbruksutskottet vid 1912 års riksdag i samband med införandet av nyssnämnda regel i 6 §; se N. J. A. II, 1913, ss. 83, 103. — Bestämmelsen i Lag om rätt till jakt, § 12, att björn eller lo, som dödas eller fångas, tillfaller kronan, innefattar givetvis ingen inskränkning i jakträttsinnehavares rätt till jakt. Den innehåller allenast en bestämmelse om vem äganderätten till det dödade eller fångade i dylikt fall skall tillkomma.

icke den vanliga, och en sådan tolkning vore ock särskilt i förevarande fall tvivelaktig, i betraktande av att strafflagen i 14 § av detta kap. i fråga om fiske (före lagändringen d. ²⁴/₉ 1931) tydligen utgått ifrån, att missbruk av en flera samfällt tillkommande occupationsrätt ej bör hemfalla under lika strängt ansvar som ett intrång i en dylik, vilken helt tillkommer annan. Under sådana förhållanden torde i nu nämnda fall straff enligt förevarande lagrum jämlikt regeln *in dubio mitius* få anses uteslutet. Ej heller kan på sätt förut vid 6 § framhållits, dess stadganden i sig anses tillämpliga å dylika missbruk av samfällad jakträtt; jfr ovan s. 43 samt s. 58. I de fall, då samfällad jakträtt grundar sig på förhållanden, som avses i Lag ¹³/₆ 1921 om förvaltning av bysamfälligheter, § 1, har emellertid genom nämnda lag och ett samtidigt infört stadgande i Lag om rätt till jakt, § 3, 2 st., öppnats möjlighet för delägare i dylik »samfällighet» att i händelse »delägarne» ej kunna enas om den samfällda jakträttens användande eller tillgodogörande, i den ordning där stadgas åstadkomma lämpliga bestämmelser härom.¹ Och i fråga om »delägares» överträdande av på dylik väg träffade bestämmelser genom den samfällda jakträttens brukande är i förstnämnda lag, § 15, stadgat, att han skall »varda ansedd, som hade han, såsom i 24 kap. 6 § strafflagen avses, missbrukat sin rätt i samfälligheten». Sådan överträdelse må ock, i motsats till vad som enligt 15 § i detta kap. eljes gäller, även åtalas av allmän åklagare efter angivelse av delägare. — En olovlig jakt å annans jaktområde föreligger emellertid även, om den som för den jaktberättigades räkning utövar jakten å området i fråga, därvid åsidosätter de villkor och förbehåll, som av den jaktberättigade uppställts angående utövandet av densamma.

Under uttrycket »annans jaktområde» i denna § är numera efter 1931 års lagändring även att hänföra de fall, då

¹ Jfr härom förarbetena till nämnda lag i N. J. A. II, 1922, ss. 199, 234—236.

området i fråga utgöres av annans »hägnade jaktpark eller djurgård» d. v. s. ett område, som är försett med hägnad i ändamål att där kvarhålla vissa jaktdjur. Om de jaktdjur, som finnas inom dylikt område och vilkas kvarhållande därstädes anläggningen är avsedd att tjäna, få anses redan vara underkastade vederbörandes äganderätt¹, kan gärningen i sådant fall sägas innefatta ett fullbordat tjuvnadsbrott, därest den jagande i tillägnelseuppsåt verkligen lyckats döda eller fånga dylikt djur; men gärningen straffas likväl allenast på sätt här sägs. Är emellertid det inhägnade området så litet, att djuren kunna av en var omedelbart tillgripas, blir ett deras fångande eller fällande icke att anse såsom »jakt». Förfarandet blir då, om det sker i tillägnelseuppsåt, att bestraffa enligt reglerna för tjuvnad, och i andra fall, om gärningen innefattar skadegörelse, enligt Str. L. 19: 20.

Är området vidsträcktare, men djuret redan att anse såsom infångat, t. ex. därigenom att det fastnat i jaktredskap², blir dess tillgripande likaledes att anse såsom tjuvnad.³

¹ Se HAGSTRÖMER: *Efterlämnade Föreläsninganteckningar*, Uppsala 1912, s. 50. Annan mening THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 40. — Man kunde visserligen, såsom det stundom gjorts gällande, vilja draga den slutsatsen att, eftersom gärningen även i dylika fall bestraffas allenast som olovligt jagande, djuren i fråga enligt svensk rätt även i dylika fall icke äro att anse såsom ockuperade, och förty ej heller ännu föremål för äganderätt. Detta uppfattningssätt måste emellertid i allt fall anses uteslutet, därest t. ex. djuren av anläggningens innehavare inköpts och sedan utsläppts å området i fråga. Ett sådant utsläppande är dock icke någon dereliktion. — Ang. den historiska anledningen till ifrågavarande förbrytelses upptagande i åverkanskapitlet; jfr VON SETH: *Kan avtal om s. k. jaktarrande enligt svensk rätt utgöra föremål för in-teckning?* Stockholm 1897, s. 13.

² För detta fall fanns t. o. m. ett särskilt kvalificerat tjuvnadsansvar stadgat i Str. L. 20: 3, i dess lydelse före 1890 års lagändring.

³ I den mån regeln i Lag om rätt till jakt, § 22, om villebrådets förverkande vid olovlig jakt å annans jaktområde får anses innebära, att äganderätten till det fångade omedelbart tillfaller jakträttens innehavare (jfr ovan s. 12 —3 samt STJERNBERG: *Den positiva straffrättens allmänna del*, Uppsala 1920, s. 57 not 2), gäller det sagda även om djuret blivit av annan infångat genom åtgärder, som äro att hänföra till olovlig jakt. Jfr ett äldre rättsfall hos FLINTBERG, V, s. 571—2.

I avseende å den straffbara *gärningen* är först att märka, att uttrycket »jakt» endast avser åtgärder för uppsökande eller framlockande resp. fångande eller fällande av »djur». Tagande eller förstörande av fågelägg eller bo hänföres enligt Jaktstadgan ^{25/11} 1927 icke till jakt, utan belägges med särskilt ansvar; se §§ 4 och 19. Tagande eller dödande av ungar torde däremot vara att hänföra till jakt.¹ Det skall vidare vara fråga om »vilda» djur. I avseende å tämjda eller tama djur kunna allenast de vanliga straffbestämmelserna för tillägnelsebrott komma till användning. Men icke heller alla vilda djur avses, utan allenast sådana djur, som tillika äro av en allmännare ekonomisk betydelse, vad i Lag om rätt till jakt och i Jaktstadgan benämnes »villebråd».² Dit höra hos oss egentligen endast däggdjur, därunder inbegripet även val³, samt fåglar. Occupation av påträffad vild bisvärm å annans ägor torde jämlikt B. B. 21: 2 böra behandlas enligt reglerna om hittegodsförsköning. Slutligen måste det principiellt vara fråga om levande djur. På grund av stadgande i Lag om rätt till jakt, § 22, 4 st., skall emellertid även ett olovligt tillvaratagande av villebråd, som anträffas dött å annans jaktområde (s. k. fallvilt), därest detta enligt lagen tillkommer jakträttsinnehavaren, straffas såsom olovlig jakt å annans jaktområde; detta dock naturligen endast i den mån det icke redan vid tillvaratagandet genom en förstörelseprocess förlorat sin ekonomiska karaktär av »villebråd».⁴

I fråga om innebörden av uttrycket »jakt» gäller vidare, att därest djuren befinna sig inom ett så litet avstängt område, att de utan vidare kunna av en var omedelbart till-

¹ I äldre jaktlagstiftning synes »förstörande av ungar på bo» ha satts i motsättning till »idkande av jakt»; se K. St. ^{13/4} 1808 ang. Jakt och Djurfång, art. 5, § 7. Jfr ock Jaktstadgan ^{21/10} 1864, § 13.

² Se N. J. A. II, 1913, s. 75.

³ Jfr K. K. ^{15/12} 1882 ang. förbud mot jakt efter val.

⁴ Anträffas det döda djuret under förhållanden, som utvisa att det samma är att anse såsom infångat, bör tjuvnadsansvar kunna komma till användning; jfr ovan s. 97 samt not 3.

gripas, utan att över huvud några särskilda föranstaltningar för deras uppsökande eller framlockande äro erforderliga, kan ett deras fångande eller dödande ej hemfalla under uttrycket »jakt»; jfr ovan. Men eljes måste även ett omedelbart fångande eller dödande (resp. försök därtill) av djur, som tillfälligtvis påträffas, redan såsom sådant anses såsom »jakt». Lagen om rätt till jakt, § 13, 1 st., utgår tydligen ifrån, att även en dylik occupation av djur hemfaller under nämnda uttryck. Men under jakt inbegripas naturligen ock åtgärder för djurs uppsökande eller framlockande resp. fångande eller fällande, som väl äro avsedda att leda till deras fångande eller fällande, ehuru de ännu icke lett till ett dylikt resultat. Så är tydligen förhållandet, om vederbörande redan företagit alla de föranstaltningar, som från hans synpunkt varit erforderliga för att leda till djurs fällande eller infångande, t. ex. lossat skott efter villebråd. Detta gäller även, om dessa åtgärder icke äro avsedda att omedelbart leda till nämnda resultat. Har man t. ex. satt ut giller på annans jaktområde, föreligger brott enligt denna §. Men vidare är så ock förhållandet, då dylika åtgärder vidtagits å annans jaktområde, vilka väl icke kunna sägas ha fortskridit så långt, som förut är sagt, men i allt fall äro avsedda att omedelbart fullföljas till nu nämnda punkt, så t. ex. ett påbörjat, men ännu icke avslutat uppställande av giller; se ock rättsfall 1896 s. 239 (lössläppande av jakt-hundar å annans jaktområde ansett såsom olovligt jagande, ehuru de ännu ej börjat drivningen därstädes). Ur nämnda synpunkt torde t. o. m. ett blott beträdande eller befarande av annans jaktområde i uppsåt att vid tillfället där uppsöka samt fälla eller fånga djur under medförande av jaktredskap, som äro avsedda att vid användning omedelbart leda till sistnämnda påföljd, t. ex. ett kringströvande i nämnda uppsåt med bössa som är laddad eller vid tillfället i fråga när som helst kan laddas, kunna sägas innefatta ett påbörjat »jagande»;

jfr rättsfall 1911 s. 547.¹ Däremot representerar icke ett uppdrivande av eller sökande efter villebråd i och för sig ett jagande.²

Till »jakt» är emellertid ock att hänföra en verksamhet, som innefattar ett tillvaratagande i tillägnelseuppsåt av djur, som man redan sårat eller dödat. Lagen om rätt till jakt, § 11, får nämligen anses utgå ifrån att även dylika åtgärder, företagna å annans jaktområde, äro att hänföra till olovlig jakt.³ Även om verksamheten å annans jaktområde vid tillfället i fråga inskränkt sig härtill, måste vederbörande alltså därmed anses ha fortsatt jakten på dennes område; jfr ock rättsfall 1899 s. 305 (en person, som jagat å egen mark, och vars hundar enligt uppgift där drivit upp villebråd, men först på annans jaktområde sårat och dödat detsamma, fälldes till ansvar för olovlig jakt för det han begivit sig in å nämnda område och där tillvaratagit samt sedermera behållit detsamma).

¹ Häremot strider icke, att Lag om rätt till jakt, § 25, jfrd med § 17, med ett slags särskilt misstänksamhetsstraff belagt den, som med skjutvapen eller fångstredskap utan tillstånd färdas över annans jaktområde annorledes än å till allmänt begagnande upplåten väg. Detta straff inträder nämligen, även om uppsåt att vid tillfället å annans jaktområde fälla eller fånga djur *icke* förelegat. Det utkräves nämligen, så snart det icke kan anses ådagalagt, att sådan avsikt saknats, och under alla förhållanden, därest hund medförts och icke hållits kopplad. Att ett dylikt förfarande kan innefatta olovlig jakt antydes ock i straffbestämmelsen i nämnda lags 25 §.

² Uttrycket »söka efter vilt eller eljes idka jakt» i Lag om rätt till jakt, § 14, kan icke åberopas häremot. Enligt sedvanligt svenskt lagspråk innebär detta uttryckssätt ej mera än att sökande efter vilt ofta jämväl innebär ett idkande av jakt.

³ I Lag om rätt till jakt, § 11, uppställas en befogenhet att under vissa förutsättningar å annans jaktområde »tillvarataga och behålla» djur, som man under idkande av lovlig jakt sårat. Att man i detta fall icke såsom i övriga fall, då lagen använder ett liknande uttryckssätt (jfr nedan s. 102 not 3), kan anse uttrycket »behålla» allenast avse att grunda en occupationsrätt för den jagande, och alltså anse ett rättsstridigt intrång i annans jakträtt konstituerat redan genom blotta tillvaratagandet, torde få anses visst; jfr ock Lagrådets yttrande ang. förslaget till nämnda lag i N. J. A. II, 1913, s. 90, varest ifrågavarande form av »jagande» betecknas såsom ett »tillvaratagande och behållande». Det riktigaste torde emellertid vara att anse det rättsstridiga intrånget konstituerat redan genom ett tillvaratagande i tillägnelseuppsåt och icke först genom underlåtenheten att till

I och med att en åtgärd av den art som ovan nämnts företagits å annans jaktområde, är ock förevarande brott *fullbordat*. Något villebråd behöver sålunda ej vara fällt, sårat eller fångat; men har så skett, och är därvid fråga om s. k. högdjur, inträder under viss ytterligare förutsättning en straffskärpning enligt stadgandet i 13 §.

Jagandet å annans jaktområde skall emellertid såsom sådant vara »olovligt», d. v. s. gärningen skall innefatta ett *rättsstridigt* intrång i jakträttsinnehavarens rätt. Så är naturligen ej förhållandet, därest åtgärderna i fråga företagits med samtycke av vederbörande rättsägare.¹ Rättsstridigheten kan ock bortfalla enligt de allmänna reglerna ang. nödsituationer; jfr Lag ^{25/6} 1909 ang. nationalparker, § 1. Men därjämte är att märka, att i Lag om rätt till jakt för vissa fall inrymts en befogenhet till dylika åtgärders företagande å annans jaktområde även utan att dylikt samtycke är för handen. Därstädes medges nämligen en dylik befogenhet:

1) till jakt å vissa större rovdjur, under förutsättning att vederbörande å eget jaktområde eller eljes lovligen drivit upp djuret i fråga (se § 11, 2 st.) eller sådant djur bevisligen uppehållit sig i trakten samt jakträttsinnehavaren underrättats före den ifrågavarande jakten (se § 10) samt dessutom även i andra fall, då dylikt villebråd tillfälligtvis påträffas (se § 13, 1 st.);

2) att »tillvarataga och behålla» villebråd, som under lovlig jakt sårats, därest det fallit å annans jaktområde i viss närhet av ens eget. I fråga om vissa större djur inrymmer

jakträttens innehavare överlämna det fällda villebrådet, helst någon tid, inom vilken avlämnandet skall ske, icke är i lag angiven. — En tredje möjlighet vore att anse nämnda uttryck innebära, att ett dylikt överlämnande skulle betraktas såsom en omständighet, den där upphävde en genom blotta tillvaratagandet redan grundad straffskyldighet; men att även ett tillvaratagande i tillägnelseuppsåt skulle bliva straffritt, så snart vederbörande till jakträttens innehavare överlämnat djuret, oberoende av om detta överlämnande skett »av egen drift» eller icke, torde svårligen utan uttryckligt stadgande i lag kunna antagas.

¹ Ang. rätt för den, till vilken jakträtt upplåtits, att utan upplåtarens samtycke överlåta jakträtten till annan; se N. J. A. II, 1913, s. 80—1. Jfr ock nedan s. 111.

dock en dylik befogenhet endast under förutsättning, att bortförandet från stället sker i närvaro av två ojäviga vittnen, samt jakträttsinnehavaren eller jordens innehavare eller någon av deras folk inom viss tid underrättas därom. Försummas detta, skall i kraft av en legal presumption »tillvaratagandet och behållandet» anses innefatta ett rättsstridigt intrång i jakträttsinnehavares rätt; se § 11, 1 st. Så vitt fråga är om straff, åligger härvid beviskyldigheten i fråga om gärningens rättsstridighet enligt allmänna regler kändanden; jfr rättsfall i Sv. Juristt. 1916 s. 157.¹

3) att jaga vissa slag av djur i gård eller trädgård, som man bebor eller innehar, ändock att jakträtten där tillkommer annan; se § 13, 2 och 3 st.

På *den subjektiva sidan* fordras för att gärningen skall kunna betecknas såsom jakt, vilja att vidtaga förut nämnda åtgärder i uppsåt, som förut är sagt. Något uppsåt att tillägna sig eller annan villebrådet erfordras sålunda icke utan vidare. Endast för så vitt till olovlig jakt är att hänföra även ett blott tillvaratagande å annans jaktområde av djur, som man sårat eller dödat, giver lagen ett stöd för att tillägnelseuppsåt är erforderligt.² Att man eljes jagat å annans jaktområde blott för nöjes skull — t. ex. i avsikt blott att skada eller döda villebråd eller i avsikt att överlämna bytet till jakträttsinnehavare, eller att släppa djuret, så snart det infångats, — eller jakten anstälts blott för att utrota eller minska ett visst viltbestånd, utesluter ej ansvar enligt 13 §.³ Och även om direkt uppsåt att skada annan förelegat, torde

¹ I fråga om den jagandes rätt att tillgodogöra sig villebrådet, åligger däremot beviskyldigheten för gärningens rättsenlighet denne; jfr härom samt om det ovan sagda N. J. A. II, 1913, s. 88—9.

² Jfr ovan s. 100 not 3.

³ I motsatt fall skulle man nödgas taga för god en uppgift av den tilltalade, att han icke haft tillägnelseuppsåt, intill dess densamma kunde anses vederlagd genom omständigheterna i målet. — Mot det ovan sagda strider icke, att i Lag om rätt till jakt på de ställen, där den undantagsvis förklarar jaktåtgärder å annans jaktområde tillåtna, användes uttrycket: »fälla och behålla»

uttrycket »jakt» låta sig å gärningen användas. Möjligen kunna dock dylika fall stundom bestraffas än strängare, nämligen såsom skadegörelse å annans fasta egendom enligt 19: 20, därest gärningen tillika kan sägas ha medfört en verklig värde-minskning för den fastighet, å vilken det främmande jaktområdet är beläget. Så t. ex. om man i direkt skadeuppsåt insläppt skadedjur å annans mark eller där utlagt gift, för att utrota ett där förefintligt viltbestånd. — Men vidare bör ock fordras insikt om att det område, å vilket åtgärden företages, är »annans jaktområde» samt därom att samtycke icke är för handen hos vederbörande rättsägare. Om man aldrig så orsakligt misstagit sig angående nämnda omständigheter, bör sålunda ansvar vara uteslutet; se ock ang. förstnämnda spörsmål rättsfall 1926 B. 338. Jfr emellertid nedan s. 111—2.

Straffet i förevarande lagrum är enligt 1931 års lagändring böter. Därmed har en enhetlig straffbestämmelse givits för samtliga de fall av olovligt jagande, som tidigare, med något olika böteslatituder, avhandlades i förutvarande 12 §, 1 st. samt 13 §. Den nya straffbestämmelsen innebär, att i fråga om gärningar, begångna efter nämnda lagändrings ikraftträdande, böterna skola ådömas i dagsböter jämlikt reglerna i Str. L. 2: 8; medan i fråga om gärningar, begångna före nämnda tidpunkt, de äldre stadgandena i 12 §, 1 st., och 13 § skola tillämpas och böterna omedelbart i penningar ådömas inom de för vart och ett av dessa lagrum stadgade särskilda latituderna, d. v. s. i fråga om 12 §, 1 st., 5—500 kronor; i fråga om 13 §, 1 st., 5—200 kronor; i fråga om 13 §, 2 st. 20—500 kronor. Emellertid är det givet, att vid böters ådömande enligt nya lagen såväl den omständigheten, att jagandet skett »i annans hägnade jaktpark eller djurgård», som även den omständigheten, att vid jagandet djur som i förutvarande

eller andra liknande uttryck. Ty lagen avser med dessa uttryck ej blott att göra ett uttalande ang. den ifrågavarande jaktåtgärdens tillåtlighet utan även att grunda en occupationsrätt för den jagande; jfr emellertid ovan s. 100 samt not 3.

13 §, 2 st., omförmåles (s. k. högdjur) blivit fällda, sårade eller fångade, skola beaktas såsom särskilt försvårande omständigheter. Föreligga dessa båda omständigheter samtidigt, inträder enligt nuv. 13 § alltjämt en avsevärd straffskärpning.

Villebråd, som vid olovlig jakt å annans jaktområde dödsdats eller fångats, eller dess värde, är enligt Lag om rätt till jakt, § 22, 2 och 7 st., förverkat.¹ Det förverkade tillfaller jakträttsinnehavaren, därest ej jakten skett å med hänsyn till ifrågavarande art av villebråd förbjuden tid, eller villebrådet utgöres av björn eller lo.² I sistnämnda fall, ävensom i det fall, att jakten skett å område, inom vilket jämlikt 7 § i nämnda lag varje svensk man äger rätt att jaga, tillfaller det förverkade kronan. Därutöver kan till jakträttens innehavare även skadestånd utgå enligt allmänna rättsgrundsatser.³

I det fall, då enligt vad ovan (s. 98) är sagt, ett olovligt tillvaratagande av fallvilt skall bestraffas såsom olovlig jakt å annans jaktområde, är ock det tillvaratagna jämlikt § 22, 4 st., förverkat till jakträttsinnehavaren.⁴

Gör den, som blivit dömd till ansvar för olovlig jakt å annans jaktområde, inom två år därefter sig ånyo skyldig till sådan förseelse, äro även bössa, annan jaktredskap och hundar förbrutna; se Lag om rätt till jakt, § 23, 3 st.⁵

¹ Ang. innebörden av nämnda påföljd, jfr nedan s. 119 not 3.

² För den, som vid olovlig jakt å annans jaktområde, dödat eller fångat björn eller lo, inträder därjämte ett särskilt straff enligt § 22, 5 st., därest han tillika olovligen tillägnar sig djuret i fråga. Denna straffbestämmelse, som riktar sig även mot jakträttsinnehavare (jfr ovan s. 95 not 1), bör även en olovligt jagande i lika mån vara underkastad; jfr härom N. J. A. II, 1927, s. 693.

³ Jfr härom N. J. A. II, 1913, s. 102. I sådant avseende komma i betraktande ej blott kostnader för inplanterande av villebrådet å området i fråga, utan även den minskning av viltbeståndet å området i fråga, som kan uppstå genom villebrådets bortskrämmande och oroande; jfr numera ock skadeståndsbestämmelsen i Lag om rätt till jakt, § 19, 1 st., samt härtill N. J. A. II, 1927, s. 691.

⁴ Utrönes vid anställd rättegång, att det påträffade fallviltet dödsdats å med hänsyn till ifrågavarande art av villebråd förbjuden tid, är emellertid det tillvaratagna förverkat till kronan; jfr härom N. J. A. II, 1927, ss. 683, 695.

⁵ Ang. innebörden av nämnda påföljd, jfr STJERNBERG: *Den positiva straffrättens allmänna del*, Uppsala 1920, s. 59 not 1.

13 §.

Har någon, som olovligen jagat i annans hägnade jaktpark eller djurgård, därvid fällt, sårat eller fångat älg, hjort, rådjur, ren eller svan; vare straffet fängelse i högst sex månader eller böter, ej under fem dagsböter. *Lag 24 sept. 1931*, som trätt i kraft den 1 januari 1932.

§:n har erhållit sin nuvarande lydelse i samband med de ändringar, som vidtogos i strafflagens 2 kap. vid genomförandet av 1931 års bötesreform. Ang. dess förutvarande lydelse samt äldre rätt; jfr ovan vid § 12.

§:n innehåller numera allenast ett stadgande om skärpt straff för gärningar, som avses i 12 §, därest tvänne kvalifikationsgrunder samtidigt äro för handen, nämligen:

1) att det olovlige jagandet ägt rum i annans »hägnade jaktpark eller djurgård», varmed är att förstå ett område, som är försett med hägnad i ändamål att där kvarhålla vissa jaktdjur. I uttrycket »annans» kan vid en jämförelse med 12 § icke inläggas något krav på, att området skall tillhöra annan; det får anses tillräckligt, att annan äger en rätt att för ifrågavarande ändamål disponera området i fråga. Även områdets ägare kan sålunda hemfalla under förevarande stadgande. Straffbudet gäller vidare efter sin ordalydelse allt jagande å området i fråga, icke blott jakt å sådana djur, vilkas kvarhållande å området anläggningen är avsedd att tjäna.

2) att den, som olovligen jagar å området i fråga, »därvid fällt, sårat eller fångat älg, hjort, rådjur, ren eller svan» (s. k. högdjur). Uttrycket »därvid» får anses liktydigt med »i samband med den å området i fråga idkade jakten», och stadgandet sålunda anses tillämpligt även i det fall, att jakten fortsatt utanför det ifrågavarande området samt djuret först därefter fällts, sårats eller fångats.

Det i förevarande fall stadgade *straffet* var före 1931

års lagändring fängelse i högst sex månader eller böter, dock ej under femtio riksdaler; men enligt 1931 års lagändring är det fängelse i högst sex månader eller böter, ej under fem dagsböter. Av den ordning, i vilken dess straffarter här nämnas, framgår att böter skola komma till användning, endast om omständigheterna i det hela äro förmildrande. Ådömas böter, skola dessa i fråga om gärningar, förövade efter ikraftträdandet av 1931 års lagändring, ådömas i dagsböter jämlikt reglerna i Str. L. 2: 8 med iakttagande av det här särskilt stadgade minimum för dagsböternas antal; medan i fråga om gärningar, förövade före nämnda tidpunkt, böter skola omedelbart i penningar ådömas inom en latitud av 50—500 kronor.

Allmän anmärkning till 12 och 13 §§. Nu nämnda straffbestämmelser äro givna till skydd mot intrång i annans jakträtt. Härjämte finnas särskilda straffbestämmelser i Jaktstadgan ^{25/11} 1927 för den, som genom jagande kränker vissa offentliga jaktintressen. Lagen om rätt till jakt innehåller dessutom vissa kompletterande straffbestämmelser till skydd för jakträttens innehavare utom de nu nämnda, särskilt även straff för den som å eget jaktområde överträder vissa med hänsyn till annans jakträtt givna föreskrifter; slutligen ock straff för vissa andra förseelser t. ex. överträdelse av föreskrifter ang. jaktpass. För det fall, att den, som gjort sig skyldig till olovlig jakt å annans jaktområde tillika gjort sig skyldig till överträdelse av de ang. jaktpass meddelade föreskrifter, föreskrives i Lag om rätt till jakt, § 22, att särskilt straff för vardera förseelsen skall ådömas. På liknande sätt fanns ock i den förut gällande Jaktstadgan ^{8/11} 1912, § 14, med avseende å straff för överträdelse av i denna meddelade föreskrifter stadgat, att om dylik överträdelse skedde under utövning av olovlig jakt å annans jaktområde, särskilt ansvar skulle ådömas för vardera förseelsen. Men en sådan föreskrift förekommer icke i nu gällande Jaktstadga ^{25/11} 1927.

14 §.

Den som olovligen fiskar i annans fiskevatten eller sätter ut fast fiskredskap i vatten, där fiskerätt tillkommer varje svensk undersåte, eller genom grävning eller annorledes drager till sig annans fiske eller genom stängsel eller fiskredskap avhåller fisk från annans fiskevatten, dömes till böter. Missbrukar delägare sin rätt i samfällt fiske; vare lag samma. *Lag 24 sept. 1931, som trätt i kraft 1 jan. 1932.*

Denna § bestraffar vad som åtminstone i huvudsak kan betecknas såsom *olovliga intrång i annans rätt till fiske*.

De förut gällande straffbestämmelserna i ämnet funnos i Fiskeristadgan ^{29/6} 1852, § 29, jfrd med B. B. kap. 17 och 18, samt i B. B. 20: 7. Enligt L. K:s förslag fanns i motsvarande § allenast en straffbestämmelse för »den, som olovligen fiskar i annans fiskevatten, eller genom grävning eller annorledes drager till sig annans fiske». L. B. utsträckte denna till att gälla även »den, som genom stängsel avhåller fisk från annans fiskevatten», samt tillfogade en särskild lindrigare straffbestämmelse för »delägare, som missbrukar sin rätt i samfällt fiske». Frånsett straffbestämmelserna inflöt denna L. B:s formulering i oförändrad form i 1864 års strafflag. I samband med tillkomsten av Lag ^{27/6} 1896 om rätt till fiske jämställdes sedermera med »stängsel», varigenom man avhåller fisk från annans fiskevatten, även »fiskredskap», och infördes även en straffbestämmelse för den, som »sätter ut fast fiskredskap i vatten, där fiskerätt tillkommer varje svensk undersåte». Dessutom skärptes genom nämnda lagändring straffet för samtliga i 1 punkten omförmälda straffbara förfaranden, i det att ej blott det för dessa fall förut stadgade särskilda bötesminimum av tio riksdaler, utan även det förut stadgade bötesmaximum av tvåhundra riksdaler borttogs. Genom Lag ^{24/9} 1931 likställdes slutligen, i samband med den samtidigt genomförda reformen

av bötesstraffet, i bestraffningshänseende missbruk av delägar-
skap i samfällt fiske, för vilket straffet tidigare varit böter,
högst ett hundra riksdaler, med övriga i lagrummet angivna
förfaranden.

§:n besträffar numera fyra olika huvudgrupper av för-
faranden.

1) olovligt fiskande i annans fiskevatten.

Uttrycket »annans fiskevatten» torde här icke innefatta
något krav på att äganderätten till det ifrågavarande området
skall tillhöra annan. Uttrycket behöver språkligt sett icke
betyda mera än att fiskerätten å området i fråga tillkommer
annan.¹ Och särskilt efter tillkomsten av 1901 års lagändring
i (dåvarande) 13 § bjuder en ofrånkomlig analogi att giva
denna tolkning företrädet.² Även ägaren till området i fråga
kan sålunda straffas för olovligt fiskande, därest fiskerätten därå
tillhör annan. Ang. vem fiskerätt å visst vattenområde tillkom-
mer; se Lag ²⁷/₆ 1896 om rätt till fiske, med däri senare gjorda
ändringar, samt, ang. lapparnes rätt till fiske, Lag ¹⁸/₇ 1928 om
de svenska lapparnes rätt till renbete, § 1: 2 och § 55, och Lag
²⁵/₆ 1909 ang. nationalparker, § 2.

Tvivelsmål ha i rättspraxis gjort sig gällande med hänsyn
till frågan, huruvida under uttrycket olovligt fiskande i »an-
nans fiskevatten» även kan hänföras det fall, att utländsk man
rättsstridigt fiskar å sådant svenskt territorialvatten, där fiske-
rätten jämlikt Lag om rätt till fiske, §§ 1 och 6, tillkommer
»varje svensk undersåte»; se rättsfall 1927 s. 592. En an-
ledning till tvekan i sådant hänseende utgjorde särskilt, att
nämnda lags 18 §, som stadgade förverkande av fångst i de
fall, då någon »fiskar utan lov i fiskevatten, där han ej äger
rätt till det idkade fisket», likvisst icke, såsom motsvarande
bestämmelse i Lag ⁸/₁₁ 1912 om rätt till jakt, § 22, kunde

¹ I denna betydelse tages påtagligen uttrycket »annans fiskevatten» i
Förslag till lag om rätt till fiske, Stockholm 1894, mot. s. 51.

² I J. O:s ämbetsberättelse 1908, s. 192, föreslogs nämnda uttrycks utbytande
mot uttrycket: »annans fiskeområde».

anses avse dylika fall, enär däri icke givits någon föreskrift om, till vem den olovliga fångsten i dessa fall skulle vara förverkad. Sedan numera genom lagändring d. 18/6 1928 i nämnda § dylik föreskrift införts, torde emellertid någon anledning till tvekan i förenämnda hänseende ej längre kunna anses föreligga.¹

I övrigt göra sig även vid denna § liknande synpunkter gällande som de, vilka ovan (ss. 94—6) utvecklats vid 12 §; dock att i detta fall en särskild straffbestämmelse för missbruk av rätt i samfällt fiske är uppställd i sista punkten av denna §. Förevarande straffbestämmelse får sålunda anses tillämplig även för det fall att genom lag eller avtal rätten till fiske av vissa slags djur, t. ex. hummerfiske, helt inrymts eller förbehållits någon å visst område, samt den som i övrigt äger fiskerätt å området i fråga, gör intrång i den fiskerätt å området, som sålunda inrymts eller förbehållits annan; liksom å den, åt vilken dylik fiskerätt blivit inrymd eller förbehållen och som gör intrång i den fiskerätt i övrigt å området, som tillkommer viss annan person. Likaledes torde förevarande straffbestämmelse vara tillämplig å den, som genom lag eller avtal berättigats att allenast i viss omfattning, t. ex. för husbehov eller allenast med användande av visst bestämt fångstsätt, idka fiske resp. fiske å vissa slags djur å område, vareft den ifrågavarande fiskerätten i övrigt tillkommer viss annan, samt överskridit gränserna för denna sin rätt.²

Den straffbara *gärningen* skall bestå i »fiskande». Under

¹ Se härom förarbetena till nämnda lagändring i N. J. A. II, 1928, ss. 643—8.

² Gentemot de resultat, till vilka vi i sådant hänseende kommit, kunde man i förevarande fall vilja åberopa, att i Lag 30/6 1913 om gemensamhetsfiske, §. 37, uppställts en särskild straffbestämmelse för »den, som i följd av gemensamhetsfiskes inrättande allenast äger rätt till visst slag av fiske i honom tillkommande vatten, men likväl där idkar annat slag av fiske». Det är emellertid att märka, att lagen likvisst därstädes uttryckligen förutsätter, att dylik gärning kan vara straffbelagd i allmän strafflag, samt att även med förevarande tolkning utrymme för denna straffbestämmelses tillämpning ingalunda saknas; jfr härom nedan s. 118.

detta uttryck inbegripas åtgärder för uppsökande eller framlockande resp. fångande eller dödande av sådana i vatten levande djur av en allmänare ekonomisk betydelse, som icke äro föremål för jakt. Ej allenast fiskar, utan även andra djur (t. ex. kräftor, pärlmusslor, ostron) höra hit; jfr Fiskeristadgan ^{17/10} 1900, § 25. Men objektet måste säkerligen vara djur.¹

Ej alla dylika åtgärder höra emellertid hit. Är det vatten, varest objekten befinna sig, av så ringa omfattning, att djuren kunna av en var omedelbart tillgripas, utan att över huvud några särskilda föranstaltningar för deras uppsökande eller framlockande äro erforderliga, blir ett deras fångande eller dödande icke att anse såsom fiske, utan, därest det sker i tillägnelseuppsåt, att behandla enligt reglerna för tjuvnad. Detta förutsattes uttryckligen i Str. L. 20: 3 enligt dess lydelse före 1890 års lagändring, då där stadgades förhöjt tjuvnadsansvar för den som »begår stöld eller snatteri av fisk ur dammar». Att synpunkten för gärningens behandling såsom tjuvnad därvid varit den här nämnda, torde kunna slutas av att uttrycket »dammar» där sammanställdes med »sumpar, mjårdar etc.». Är däremot området av den storlek, att särskilda föranstaltningar äro erforderliga för fiskens uppsökande eller framlockande, får dess fångande eller dödande anses innefatta ett »fiskande» och torde då vara att bestraffa efter förevarande lagrum. Huruvida djuren redan förut kunna anses vara föremål för äganderätt eller icke, torde nämligen här, lika litet som i fråga om olovligt jagande i annans hägnade jaktpark eller djurgård, kunna tilläggas någon avgörande betydelse för gärningens straffrättsliga rubricering.² Och då straffmaximum för olovligt fiskande i annans fiskevatten allt ifrån 1896 års lagändring varit lika högt som i fråga om olovligt jagande i

¹ THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 38, synes vilja hit föra även andra objekt, t. ex. bärnsten.

² Jfr ovan s. 97. — Annan mening THYRÉN: *Kommentar till kap. 20*, s. 40.

annans hägnade jaktpark eller djurgård, om man bortser från de kvalificerade fallen i 13 §, synes numera ej heller något särskilt behov förefinnas att hänföra vissa fall av »fiskande» under en strängare straffbestämmelse än den här givna.

Även i övrigt torde frågan om vilka förfaranden som äro att anse såsom »fiske», vara att *mutatis mutandis* besvara efter samma grundsatser som ovan vid 12 § framställts beträffande jakt.

Fiskandet i annans fiskevatten skall såsom sådant vara »olovligt», d. v. s. innefatta ett *rättsstridigt* intrång i annans fiskerätt. Straff enligt denna § är alltså uteslutet, då samtycke är för handen hos vederbörande rättsägare. Samtycke av den, vilken i kraft av en till honom upplåten nyttjanderätt till fastighet äger fiskerätt å området i fråga, utesluter icke utan vidare gärningens rättsstridiga karaktär; se rättsfall 1914 s. 38.

Även i fråga om *det subjektiva rekvisitet* gäller *mutatis mutandis*, detsamma som i fråga om motsvarande fall av olovligt jagande.¹ Även ett orsakligt förbiseende av att området är annans fiskevatten² eller ett antagande om att samtycke hos vederbörlig rättsägare är för handen bör sålunda utesluta straffbarhet; se ang. sistnämnda spörsmål rättsfall 1914 s. 38. I avseende å förstnämnda spörsmål synes däremot nämnda rättsgrundsats icke vara i hittillsvarande rättspraxis godkänd. Åtminstone därest förbiseendet i avseende å vattenområdets egenskap av annans fiskevatten grundar sig på ett misstag ang. den gällande rättens regler, torde detsamma i rättspraxis behandlas enligt reglerna för s. k. rättsvillfarelse; se rättsfall

¹ Att tillägnelseuppsåt ej är erforderligt för att en åtgärd skall begreppsmässigt vara att hänföra till fiskande, torde kunna slutas av föreskriften i Fiskeristadgan 17/10 1900, § 23.

² Detta vare sig förbiseendet har sin grund i ett misstag ang. rent faktiska förhållanden eller beror på ett misstag ang. den gällande rättens regler; jfr THYRÉN: *Principerna för en strafflagsreform*, III, s. 59.

1895 s. 454; 1903 s. 226; 1905 s. 124; jfr rättsfall 1913 s. 260.¹

2) Olovligt utsättande av fast fiskeredskap i vatten, där fiskerätten tillkommer varje svensk undersåte.

Denna straffbestämmelse infördes 1896 i samband med tillkomsten av 1896 års lag om rätt till fiske och kriminaliserar överträdelse av det genom nämnda lag, §§ 1 och 6, införda förbudet mot dylika åtgärder, därest ej Konungen givit lov därtill eller, i fall som omförmälas i dess § 2, K. B. för särskilt fall finner, att det kan ske utan men för annan fiskande. Förevarande straffbestämmelse är, liksom nyssnämnda förbud, given ej blott med hänsyn till skydd för annan fiskerättsägares enskilda intresse, utan även med hänsyn till det allmännas intresse av att fiskens gång icke på dylikt sätt hindras²; men den är påtagligen given allenast med hänsyn till skydd för fiskets intressen. Och då ett på förut nämnt sätt meddelat tillstånd alltid måste anses göra den ifrågavarande åtgärden ur nu nämnda synpunkt rättsenlig, är tillämpningen av förevarande straffbud å densamma därmed ock utesluten, även om åtgärden, såsom innefattande ett »byggande i vatten», skulle vara ur annan synpunkt rättsstridig; jfr Vattenlagen ²⁸/₆ 1918, kap. 2, §§ 1, 3 och 20.

3) Vissa andra olovliga intrång i annans fiskerätt än de som ske genom olovligt fiskande, nämligen:

a) att man genom grävning eller annorledes drager till sig annans fiske.

Straffbestämmelsen är tillämplig, även då åtgärderna i fråga vidtagas å eget område, och avser t. o. m. främst dylika fall. Sker den å annan tillhörigt område, och innefattar den

¹ Straffbestämmelserna i B. B. 10:6 kunna, lika litet som i fråga om åverkansbrotten, här komma i betraktande. Även om de finge i sig anses äga materiellt straffrättslig betydelse, och innehålla en föreskrift om, att straff i där nämnda fall ovillkorligen skall ådömas, äro de att anse såsom upphävda enligt regeln i Pr. L. Str. L. § 4; jfr ovan s. 12 not 1.

² Jfr härom N. J. A. II, 1897, N:o 1, s. 14.

förfarande som omförmåles i 1 § av detta kap., t. ex. ett grävande, bör detta lagrum tillämpas; jfr ovan s. 7—8.¹ Stadgandet innebär därför en allmän inskränkning i jordägares rätt att förfoga över honom tillhörigt område.² Stadgandet är efter sin lydelse tillämpligt, vare sig åtgärden företages i vatten eller på land (t. ex. avser genomgrävande av ett näs för att inverka på fiskens gång). Det avser vidare varje slags åtgärd, varigenom man »drager till sig annans fiske», dock att åtgärder, som innebära skapande av ett hinder för fiskens gång till annans fiskevatten, hemfalla under närmast följande alternativ.

På den subjektiva sidan förutsättes vilja att åstadkomma den ifrågavarande förändringen, ävensom vilja att »draga till sig annans fiske». Även indirekt eller eventuellt dylikt uppsåt får anses tillräckligt. Rättsstridigheten kan emellertid bortfalla ej blott då samtycke föreligger hos vederbörande rättsägare, utan även på grund av en genom särskilda lagstadganden inrymd befogenhet till dylika åtgärders vidtagande; jfr Vattenlagen kap. 2.

b) att man genom stängsel eller fiskeredskap avhåller fisk från annans fiskevatten.

Straffbudet för den, som »genom stängsel avhåller fisk från annans fiskevatten», upptogs av L. B., »då det till förfång för annans rätt att bruka sitt fiskevatten även länder, att genom stängsel därifrån avhålla fisk».³ Och stadgandet torde få anses avse varje sådan åtgärd, med undantag för de ovan under 2) nämnda, för så vitt den är att anse såsom rättsstridig.⁴ Av L. B:s ovannämnda motivering synes närmast

¹ Straffet i 1 § var enligt strafflagens ursprungliga lydelse strängare än enligt förevarande lagrum.

² Jfr numera ock Vattenlagen, kap. 2, §§ 1 och 3.

³ Se dess motiv s. 46.

⁴ I motiven för nedannämnda lagändring av 1896 förklarade kommitterade, att ifrågavarande straffbestämmelse torde åsyfta »olovligt avstängande av kungsådra eller annan olovlig avspärrning av rinnande vatten»; se N. J. A. II, 1897, N:o 1, s. 46.

framgå, att stadgandet införts allenast med hänsyn till skydd för enskilt intresse. Emellertid torde stadgandets innebörd, i allt fall numera, få anses vara, att genom detsamma ej blott enskild fiskerätt, utan även ett det allmännas intresse av fiskens obehindrade gång är ställt under straffskydd, såsom ock fallet är i fråga om ovan under 2) omförmälda straffbestämmelse. Stadgandet ansluter sig nämligen nära till de i Lag ^{27/6} 1896 om rätt till fiske, §§ 14—16, uppställda förbud mot att i vissa delar av vattendrag anbringa fast eller rörlig fiskredskap, som kan hindra fiskens gång; och dessa förbud äro givna även med hänsyn till det allmännas intresse¹; jfr ock rättsfall 1900 s. 212. Då det emellertid ansågs tvivelaktigt, huruvida under uttrycket »stängsel» kunde anses inbegripet även rörliga fiskredskap, samt för vissa fall uttryckligt förbud att utsätta även dylika meddelades i 1896 års fiskelag, tillades i samband med denna lags tillkomst i förtydligande syfte orden: »eller fiskredskap».² Under uttrycket »stängsel» är att hänföra varje stadigvarande anordning i vattendrag, varigenom fiskens gång till annans fiskevatten hindras, även om den företagits ur annan synpunkt än fiskeintressets; se rättsfall 1877 s. 126 (förevarande straffbestämmelse tillämpad å hindrande av fiskens gång genom rättsstridig dammbyggnad i kungsådra för industriellt behov; Hov. R. tillämpade 19: 15 mom. 2).

På den subjektiva sidan erfordras i detta fall, förutom vilja att bringa den ifrågavarande anordningen till stånd, även vilja att »avhålla» fisken från annans fiskevatten. Indirekt eller eventuellt uppsåt får emellertid även i detta fall anses tillräckligt.

Ifrågavarande straffbestämmelse är redan enligt sin ordalydelse icke tillämplig å den, som genom olovligt anbringande av stängsel eller fiskredskap allenast gjort intrång i andra publika eller privata intressen än sådana, som avse fiske; sålunda

¹ Jfr N. J. A. II, 1897, N:o 1, s. 40, samt Vattenlagen, kap. 2, § 20.

² Jfr härom N. J. A. II, 1897, N:o 1, ss. 40, 46—7.

t. ex. icke å dylik gärning, som är olovlig allenast ur den synpunkten, att därigenom förorsakas annan skada å egendom eller hinder i fråga om användandet av farled eller flottled. För dylika fall kan straff inträda enligt Vattenlagen, kap. 13, §§ 11—12, i fråga om farled och flottled enligt Str. L. 19: 15. Men även till den del, den avser intrång i publika eller privata intressen med avseende å fiske, förutsättes det, att gärningen är *rättsstridig*. I sådant hänseende är särskilt att märka föreskrifterna i Lag om rätt till fiske, § 14. Ett enligt denna § av K. B. meddelat tillstånd gör gärningen, åtminstone för så vitt den ej tillika innefattar »byggande i vatten» (jfr nedan), ur förevarande synpunkt¹ rättsenlig, och straff kan då ej inträda enligt förevarande lagrum. Däremot kan ett samtycke av vederbörande rättsägare i dessa fall icke utan vidare anses tillräckligt för att göra gärningen ur förevarande synpunkt rättsenlig och straffri, enär de i nämnda lag meddelade förbud mot utsättande av fiskredskap i vatten, såsom förut nämnts, äro givna även med hänsyn till ett allmänt intresse, samt även detta intresse genom förevarande straffbestämmelse får anses ställt under straffskydd.

Där stängsels eller fiskredskaps anbringande har karaktären av »byggande i vatten»², erfordras i vissa fall för gärningens rättsenlighet ur förevarande synpunkt härjämte³, att en befogenhet till densammes företagande blivit inrymd enligt bestämmelserna i Vattenlagen; jfr sistnämnda lag kap. 2, §§ 2—3, 8 och 20. Företagas dylika åtgärder utan att medgivande erhållits av vederbörlig myndighet i de fall, då sådant enligt Vattenlagens bestämmelser är erforderligt (jfr särskilt Vattenlagen, kap. 2, § 20), är den ifrågavarande åtgärden att anse såsom även ur förevarande synpunkt rättsstridig och hemfaller då principiellt under straffbestämmelsen i förevarande §;

¹ Jfr härom N. J. A. II, 1897, N:o 1, s. 41.

² Se härom Vattenlagen, kap. 2, § 1. Därunder inbegripes även fiskebyggna; jfr Lag om rätt till fiske, § 14, 3 st., samt Vattenlagen, kap. 2, § 20, 2 st.

³ Se Lag om rätt till fiske, § 14, 3 st.

men därjämte ingriper i dylikt fall även ett särskilt strängare ansvar enligt Vattenlagen, kap. 13, § 11, därest vederbörande byggt utan vattendomstols medgivande i sådana fall, då detta varit erforderligt.¹ Innefattar åtgärden en avvikelse från ett i nu nämnd ordning åt vederbörande inrymt medgivande att bygga, vilken är av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt, inträder ävenledes ett särskilt ansvar enligt Vattenlagen, kap. 13, § 12.

Dessa båda härovan under 3) nämnda straffbestämmelser utgöra i viss mån en motsvarighet till straffbestämmelsen i Lag om rätt till jakt, § 25, jfrd med § 15.

4) Slutligen finnes i denna § en (före 1931 års lagändring lindrigare) straffbestämmelse för »delägare, som missbrukar sin rätt i samfällt fiske».

Subjektet för brottet är således »delägare i samfällt fiske». Under detta uttryck torde böra inbegripas de fall, då å visst område fiskerätten i dess helhet, eller rätten till visst slags fiske, samfällt tillkommer flera subjekt; jfr ovan s. 109. Hit hör sålunda den fiskerätt, som tillkommer samägare till en fastighet i till densamma hörande vatten; jfr Lag ³⁰/₆ 1904 om samäganderätt, § 2. Dit är ock att hänföra den fiskerätt, som jämlikt Lag om rätt till fiske, § 10, tillkommer delägare

¹ Detta ansvar, för vars inträde icke nödvändigt förutsättes att allmän eller enskild rätt kan visas hava genom byggandet blivit kränkt (jfr N. J. A. II, 1919, s. 507), torde icke utan vidare kunna anses konsumera förevarande straffbestämmelse i 24: 14. — I förslagen till Vattenlag fanns ett stadgande, enligt vilket, om en handling var belagd med straff så väl enligt vattenlagen som enligt allmänna strafflagen, och straffet enligt sistnämnda lag var strängare, straffbestämmelsen i allmänna strafflagen skulle ensamt tillämpas, men denna inföt icke i lagen; se härom N. J. A. II, 1919, s. 510—11. Däremot finnes i Vattenlagen, kap. 11, § 19, en forumbestämmelse, som förskriver att »om gärning, som är belagd med straff enligt Vattenlagen, är straffbar jämväl enligt stadgande i allmänna strafflagen, vilket innehåller strängare straffskala än Vattenlagen, åtal för sådan gärning icke skall räknas såsom vattenmål». Av det nu sagda kan emellertid icke anses följa, att konkurrens principiellt skulle vara utesluten mellan en straffbestämmelse i vattenlagen och stadganden i allmänna strafflagen, som innehålla en lindrigare straffskala än den ifrågavarande straffbestämmelsen i Vattenlagen.

i oskift fiskevatten eller den, som jämlikt nämnda §:s 2 st. fått dylik delägares fiskerätt till sig upplåten¹; jfr ock sistnämnda lag, § 3, 5 st. Teoretiskt sett är under förevarande straffbud att hänföra även den fiskerätt, som jämlikt nyssnämnda lag, § 9, tillkommer delägare i härads- eller sockenallmänning. I detta fall uppställles emellertid i nämnda lag ingen annan begränsning i rätten att fiska än den, som kan följa därav att fisket är utarrenderat, och för sådant fall bör enligt förut given tolkning av denna § straffet för »olovligt fiskande i annans fiskevatten» komma till användning.

Gärningen, »missbruk» av delägarrätten, består naturligen vanligen i delägares överträdande av de föreskrifter för fiskets bedrivande, som i vederbörlig ordning givits. Men den kan ock bestå däri, att delägare rättsstridigt tillåtit att fiske å området bedrivits av annan; jfr sistnämnda lag, § 10, samt rättsfall 1904 s. 460. Ang. *det subjektiva rekvisitet*, jfr ovan ss. 58—9 samt 111—2.

Förevarande straffbestämmelse torde vara tillämplig å delägare i samfällt fiske i nu angiven mening, även för det fall att gemensamhetsfiske inrättats enligt Lag ^{30/6} 1913 om gemensamhetsfiske. Straffbestämmelserna i nämnda lag, § 37, skola nämligen enligt där given föreskrift ej tillämpas, om gärningen är belagd med straff i allmänna strafflagen. Och delägarna upphöra icke att vara »delägare i samfällt fiske» blott därför att gemensamhetsfiske inrättats, samt i samband därmed särskilda bestämmelser angående fiskets bedrivande blivit gällande. Upplåtes emellertid gemensamhetsfisket på arrende, torde, jämlikt vad ovan (s. 109) anförts, delägares intrång i arrendators fiskerätt genom överskridande av den honom enligt 3 § i nämnda lag tillkommande fiskerätt böra bedömas såsom »olovligt fiskande i annans fiskevatten». Detta senast sagda gäller ock, därest gemensamhetsfiske upprättats i fiske-

¹ Den sistnämnde kan visserligen icke sägas vara »delägare i oskift fiskevatten», men väl torde han kunna betecknas såsom »delägare i samfällt fiske».

vatten, som till olika delar tillhöra skilda subjekt. Nyttjas åter i sistnämnda fall gemensamhetsfisket av »delägarne» var för sig enligt fastställd plan, kan den omständigheten, att gemensamhetsfiske inrättats, icke i och för sig föranleda till att »delägarne» i gemensamhetsfisket äro att anse såsom »delägare i samfällt fiske»; jfr särskilt Lag om gemensamhetsfiske, § 21, 3 st. Fiskar dylik »delägare» rättsstridigt å annan delägars fiskevatten, blir denna gärning att bestraffa såsom »olovligt fiskande i annans fiskevatten». Fiskar han åter i strid med planen inom eget område, ingriper i stället straffbestämmelsen i nämnda lag, § 37, för delägare, »som fiskar i strid med fastställd plan». Nyttjas fisket vid förevarande slag av gemensamhetsfiske av »delägarne» i bolag, torde delägars överskridande av den honom enligt 3 § i nämnda lag tillkommande rätt till fiske å eget vattenområde hemfalla under den i nyssnämnda 37 § givna straffbestämmelsen för delägare, som »allenast äger rätt till visst fiske i honom tillkommande fiskevatten, men likväl där idkar annat slag av fiske».

Straffet var före 1931 års lagändring i de ovan under 1), 2) och 3) omförmälda fallen böter samt i det under 4) omförmälda fallet böter, högst etthundra riksdaler. Då det emellertid vid genomförandet av 1931 års bötesreform ansågs olämpligt, att i böteshänseende behandla sistnämnda gärningar annorlunda än övriga i §:n nämnda, samt detta med hänsyn till de samtidigt i Str. L. 2: 8 införda reglerna ang. sättet för böters ådömande lämpligast kunde uppnås därigenom, att det förut stadgade särskilda lägre bötesmaximum för missbruk ay rätt i samfällt fiske bortogs ur lagen, hemfalla numera samtliga gärningar i denna § under en enhetlig straffbestämmelse. Ändringen innebär, att i fråga om gärningar, begångna efter nämnda lagändrings ikraftträdande, böterna skola för samtliga i §:n nämnda fall ådömas i dagsböter på sätt i Str. L. 2: 8 sägs, medan i fråga om gärningar, begångna före

nämnda tidpunkt, böter skola omedelbart i penningar ådömas, i de under 1), 2) och 3) omförmälda fallen inom en latitud av 5—500 kronor och i de under 4) omförmälda fallen inom en latitud av 5—100 kronor.

Jämlikt Lag om rätt till fiske, § 18, skall där någon »utan lov fiskar i fiskevatten, där han ej äger rätt till det idkade fisket», fångsten eller dess värde vara förverkad.¹ Det förverkade tillfaller »fiskevattnets innehavare», eller, därest fångsten skett i allmänt kronofiske eller å område, varest varje svensk medborgare äger rätt att fiska, kronan.² Denna påföljd kan tydligen inträda vid samtliga i 24: 14 straffbelagda förfaranden med undantag för de ovan under 3) anförda.³

Utöver nu nämnda straffbestämmelser för olovligt fiskande finnes i Fiskeristadgan ^{17/10} 1900 en serie straffbestämmelser för brott mot i huvudsak publika intressen å förevarande område.

¹ Ifrågavarande regel infördes först genom 1896 års fiskelag. Förut fanns endast en specialbestämmelse i ämnet i B. B. 17: 3.

² Jämlikt nämnda lagrums lydelse enligt Lag ^{18/6} 1928. Före nämnda lagändring avsåg det sistnämnda stadgandet allenast allmänt kronofiske och tillföll det förverkade i dylikt fall åklagaren.

³ Jfr N. J. A. II, 1928, s. 644. — Det torde icke med stöd av ifrågavarande stadgandes lydelse kunna göras gällande, att denna påföljds inträde principiellt är beroende av att straff för gärningen ådömts, icke ens av att den är *in concreto* straffbar. Ej heller torde någon sådan slutsats kunna dragas ur avfattningen av motsvarande bestämmelse i Lag om rätt till jakt, § 22: »Har vid jakten villebråd dödats eller fångats etc.»; jfr särskilt denna dess avfattning med motsvarande stadgande i K. St. ^{13/4} 1808 ang. jakt och djurfång, art. 5, § 12: »Den, som genom olovlig jakt *sig förbryter*, vare alltid skyldig etc.» Ej heller torde dessa stadgandes grund kunna åberopas såsom stöd för ett dylikt antagande. Grunden till desamma kan nämligen icke anses vara blott den, att man velat neutralisera den uppmuntran till brott, som kan ligga däri, att ett subjekt blir i tillfälle att skörda obehörigt utbyte av ett brottsligt förfarande, utan även ett reparations-syfte till förmån för den kränkta rättighetens bärare uppbär tydligen desamma. Och detta syfte äger betydelse, även om t. ex. de subjektiva rekvisen för gärningens straffbarhet skulle saknas. Häremot strider icke, att reparationssyftet för vissa fall av praktiska grunder får vika, och i dylikt fall allenast det förstnämnda syftet fullföljes; jfr N. J. A. II, 1897, N:o 1, s. 43. — Det kan till och med ifrågasättas, huruvida icke åtminstone i de fall, då det förverkade tillfaller jakt- resp. fiskerättens innehavare, äganderätten redan genom den rättsstridiga occupationen tillfaller denne; jfr ovan s. 97 not 3.

15 §.

De brott, som i föregående §§ sagda äro, må ej, där de endast förnärma enskild persons rätt, åtalas av annan än målsägande:

Denna § avhandlar *åtalsreglerna*. I de äldre lagförslagen hade motsvarande § följande lydelse: »De brott, som i föregående §§ sagda äro, må ej åtalas av annan än målsägande». Sin nuvarande lydelse erhöi den i K. Prop. till 1862—3 års riksdag.

§:n uppställer den regeln, att alla brott enligt de föregående §§ i detta kap. äro målsägandebrott, dock allenast under den förutsättningen, att de »endast förnärma enskild persons rätt». Så snart någon ett offentligt-rättsligt rättssubjekt tillkommande rättighet lidit intrång, hör alltså brottet under allmänt åtal. Så t. ex. vid åverkan å fastighet, som tillhör stat eller kommun; se rättsfall 1893 s. 200. Vid de åverkansbrott, som principiellt rikta sig mot annans äganderätt till fastighet, får detta anses gälla, även om gärningen innefattar intrång i en till enskild upplåten rätt till fastigheten; jfr nedan. Huru förhållandet i sådant hänseende blir att bedöma i fråga om de brott enligt detta kap., vid vilka så ej är förhållandet, är mera tvivelaktigt; jfr nedan samt rättsfall 1908 s. 191 (avsåg intrång i kronan såsom jordägare tillkommande jakt-rätt, vilken upplåtits till enskild). Under allmänt åtal hemfalla emellertid ock sådana brott, varigenom någon annan ett offentligt-rättsligt rättssubjekt tillkommande rätt till fastigheten blivit kränkt; se rättsfall 1886 s. 371. Men allmänna åklagarens åtalsrätt är ej inskränkt till dylika fall. Så snart ett genom särskilda rättsregler skyddat offentligt-rättsligt intresse tillika genom gärningen blivit förnärrmat, inträder denna; se rättsfall 1900 s. 212.¹

¹ Vid den ändring, som åtalsregeln i Str. L. 19: 20 undergick genom Lag 27/6 1902, var i det till H. D. remitterade förslaget stadgat: »Brott, som i denna § sägs, må ej åtalas av annan än målsägande, där ej brottet förnärrmar det

Innefattar brott enligt detta kap. tillika annat brott, som lyder under allmänt åtal, såsom t. ex. brott enligt Jaktstadgans eller Fiskeristadgans straffbestämmelser, så hör även det ifrågavarande brottet jämlikt Pr. L. Str. L. 19:2 under allmänt åtal; jfr ock t. ex. Skogsvårdslag ^{12/6} 1923, § 25 mom. 3, samt K. F. ^{29/12} 1857 om stängselskyldighet, § 5 mom. 4. Men även om någon sådan konkurrens med annat dylikt brott ej kommer till stånd, emedan det i de straffbud, som äro uppställda till skydd för offentligt-rättsliga intressen, är sagt, att dess straffbestämmelser ej skola lända till efterrettelse, därest gärningen innefattar förbrytelse mot allmän strafflag, såsom t. ex. fallet är i Lag ^{24/7} 1903 ang. skydds-skogar, § 5; Lag ^{5/6} 1909 ang. husbehovsskogar, § 12, hemfaller gärningen, för så vitt som den förnärmar även ett publikt intresse, likväl jämlikt förevarande § under allmänt åtal.

Målsägande är enligt Str. L. 6: 8 i första hand den, »emot vilken brottet begånget är». I fråga om de brott enligt detta kap., som principiellt rikta sig mot annans äganderätt till fastighet, får därför ägaren alltid anses såsom målsägande, även om gärningen avser intrång i en till annan upplåten rätt till densamma; jfr ock § 16, vilken enligt sin lydelse, på sätt nedan skall visas, förlänar där nämnda förstärkta rättsskydd åt »egendomens ägare» såsom sådan, då han vill den brottslige från gärningen hindra. Jfr även rättsfall 1909 B. 412.¹

Vid övriga brott enligt detta kap. är i första hand målsägande den, som ensam eller jämte andra subjekt är inne-

allmännas rätt. Inom H. D. anmärktes vid granskningen, att den regel, som avsåges med nämnda formulering, skulle erhålla tydligare uttryck, om därät gäves en avfattning, överensstämmande med stadgandet i 24: 15. Anmärkningen torde få anses vara ett uttryck för en uppfattning av åtalsregeln i 24: 15, som motsvarar den här ovan anförda.

¹ En annan sak är, att gärningen kan bli att anse såsom icke rättsstridig, därest samtycke förelegat hos den eller dem, som äga på dylikt sätt förfoga över fastigheten. — Ang. befogenheten för samägare i fastighet att såsom målsägande föra talan, jfr rättsfall i Sv. Juristt. 1930 s. 31.

havare av den rätt, mot vilken brottet riktar sig. Ang. frågan, huruvida området ägare såsom sådan kan anses såsom målsägande vid intrång i occupationsrättigheter som upplåtits till annan, jfr ovan anförda rättsfall 1908 s. 191. Detta spörsmål är givetvis icke avgjort redan därmed att man fasthåller, att brott mot ifrågavarande rättigheter, i allt fall numera, icke enligt strafflagen kunna anses principiellt rikta sig mot annans äganderätt. I betraktande kommer ock, att occupationsrätten enligt svensk rättsuppfattning principiellt framstår såsom en integrerande del av jordäganderätten och förty jordägares upplåtelse av dylik rätt är att uppfatta såsom upplåtelse av nyttjanderätt till fastighet.¹ Visserligen kan nu nämnda förhållande icke ensamt anses avgörande; men det kan dock tänkas utgöra en grund för ett antagande att jordägarens rätt till fastigheten är att anse såsom ett sekundärt angreppsobjekt vid nu nämnda brott.² Såsom stöd för ett sådant antagande kunde jämväl åberopas, att jämlikt stadgandena i § 16 »egendomens ägare» såsom sådan även vid brott enligt 12—14 §§ synes åtnjuta det förstärkta rättsskydd som där sägs, åtminstone i fall, då han vill hindra en olovligt jagande eller fiskande från gärningen; samt vidare att han, åtminstone om han tillika är områdets »innehavare», jämlikt Lag om rätt till jakt, § 23, och Lag om rätt till fiske, § 19, redan i denna sin egenskap är befogad att taga »vedermäle» av gärningen och sålunda även för dylikt fall jämlikt 24: 16 åtnjuter där nämnda förstärkta rättsskydd. Men även om man ville anse sistnämnda omständigheter otillräckliga för att grunda ett antagande att jordägarens rätt såsom sådan är ett sekundärt angreppsobjekt vid nu nämnda brott, återstår dock alltid att åberopa dem såsom stöd för, att han äger ett genom särskilda rättsregler skyddat

¹ Jfr härom VON SETH: *Kan avtal om s. k. jaktarrrende enligt svensk rätt utgöra föremål för inteckning?*, Stockholm 1897, samt numera ock Lag om nyttjanderätt till fast egendom, kap. 1, § 7.

² Att jämväl dylika fall inbegripas under uttrycket »den, emot vilken brottet begånget är», se HAGSTRÖMER: *Sv. Straffrätt* I, s. 83.

intresse av att olovligt jagande och fiskande å området icke äger rum, och förty kan anses vara genom brottet »förnärmad».¹ Ty även en var annan, som genom brott enligt detta kap. »förnärmad blivit eller skada lidit», är, även om brottet icke kan anses »begånget mot honom», jämlikt Str. L. 6: 8 att anse såsom målsägande.

Jfr i övrigt K. F. ²⁶/₁ 1894 ang. hushållningen med de allmänna skogarna i riket, § 70; K. F. ²⁹/₁₂ 1857 om stängsel-skyldighet, § 35; samt Lag ¹³/₆ 1921 om förvaltning av bysamfälligheter, § 15.

16 §.

Sätter i något av de fall, som i 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 12, 13 eller 14 § sagda äro, förbrytare sig till motvärn emot den, som egendomen äger, innehaver eller vårdar, eller emot dess folk, då någon av dem vill honom från gärningen hindra, eller av honom taga åter vad han åtkommit, eller ock från-taga honom det, som till vedermäle av gärningen kvarhållas må; dömes till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år.

Denna § hade, vad beträffar skogsåverkan, i äldre rätt en viss motsvarighet i stadgandena i K. F. ¹/₈ 1805 om skogarne i riket, § 67, enligt vilken ett särskilt bötesstraff vid sidan av åverkansstraffet stadgades »för åverkare», som »sätter sig till motvärn», då han varder »i gärningen funnen» och skogens ägare eller skogvaktaren gjort bruk av sin rätt att av honom till vedermäle taga »dragare, redskap eller annat», och ett än strängare straff, om han i dylikt fall »överfaller den andra med hugg eller slag». I fråga om olovligt jagande fanns dessutom i K. St. ¹³/₄ 1808 ang. jakt och djurfång,

¹ Jfr HAGSTRÖMER: *Efterlämnade föreläsningsanteckningar*, Uppsala 1912, ss. 26—8.

art. 5, § 15, särskilt bötesansvar stadgat, då »förbrytaren sätter sig till motvärn emot jordens innehavare eller den i hans ställe är eller ock rätt till åtal äger, eller vill ifrån dem med våld återtaga jakttyg, som honom blivit frantagne». Ett strängare ansvar fanns ock där stadgat, om han »tillika spänner bössa». I sin nuvarande generella avfattning återfinnes förevarande §, fränsett straffbestämmelserna, redan hos L. K. Enligt dess förslag avsåg dock stadgandet allenast »motvärn mot egendomens innehavare eller vårdare eller deras folk, då de vilja honom från gärningen hindra». L. B. tillade ordet »ägare» och gav i övrigt åt stadgandet dess nuvarande avfattning.

§:n utsätter ett mycket strängt straff för en gärningsman vid alla brott enligt detta kap., utom de i 5, 6 och 9 §§ nämnda, under följande förutsättningar:

1) Gärningsmannen skall verkligen ha gjort sig skyldig till straff enligt något av de i §:n uppräknade lagrum; jfr särskilt lagens uttryck: »förbrytaren». Går hans gärning av subjektiva skäl fri från straff, är förevarande § icke tillämplig, även om där nämnda personer även i dylikt fall skulle vara berättigade att i anledning av gärningen vidtaga sådana åtgärder, varom här är fråga.¹

2) Gärningsmannen skall ha satt sig till »motvärn». Uttrycket »motvärn» får här tolkas på samma sätt som i Str. L. 5: 7. Det torde sålunda kunna utövas såväl genom hot som genom våld; jfr 5: 8, 2 st. Våldet resp. den åtgärd, varmed man hotar, skall vidare rikta sig mot den andres person (ej blott mot egendom). Däremot torde det icke kunna krävas, att det övade våldet skall ha antagit karaktären av »våld å person» (ang. detta uttryck, jfr vid 10: 1 och 21: 1). Visserligen får lagen på grund av sammanhanget anses fordra sådant våld i det fall av motvärn, som avhandlas i 21: 4; men därstädes är även kravet i fråga om hotets beskaffenhet på sär-

¹ Se ang. det sist sagda, rättsfall 1914 s. 38; jfr ock rättsfall 1895 s. 454.

skilt sätt kvalificerat. Här åter torde vara tillräckligt med vad lagen i 10: 6 kallar »våldsamt motstånd». Motvärn torde därför utan vidare få anses föreligga, om en olovligt jagande, när man vill hindra honom från att fortsätta med jakten, medelst mot annans person riktat våld sliter sig lös; eller om den brottslige, då man vill frångå honom något av det som i §:n omförmäles, därvid stretar emot eller söker rycka det ifrån vederbörande.¹ *A fortiori* torde hit även böra hänföras det fall, att den brottslige *in continenti* med våld söker återtaga det som redan blivit honom frångått; jfr vad ovan anförts ang. äldre rätt. Är fråga om ett blott hot, är det däremot naturligt att kräva, att den åtgärd, varmed den brottslige hotar, minst skall hava karaktären av »våld å person».

3) Motvärnets skall ha riktats mot vissa personer, nämligen »den, som egendomen äger, innehaver eller vårdar, eller emot deras folk». Uttrycket »äger» tillades av L. B. Under detta uttryck får även en delägare anses inbegripen. Med uttrycket »egendomen» torde i detta sammanhang få förstås den fastighet, mot vilken det ifrågavarande brottet riktar sig. Vid brott enligt 10 § behöver det sålunda icke nödvändigt avse ägare etc. av den fastighet, å vilken stängslet befinner sig; jfr ovan sid. 86. Under uttrycket »innehaver» torde i detta sammanhang böra inbegripas ej blott åbor, boställshavare och arrendatorer utan jämväl en var annan, som verkligen kan sägas hava fastigheten i fråga i sin besittning; jfr olikheten i uttryckssätt i denna § och 1 §. I fråga om uttrycket »vårdar» kunde tvivelsmål tänkas uppstå, huruvida därmed allenast avses personer, som i kraft av privat uppdrag eller avtal ha att å ägarens eller innehavarens vägnar åtminstone i visst avseende förvalta eller öva tillsyn över fastigheten i fråga eller

¹ Jfr emellertid HAGSTRÖMER: *Svensk Straffrätt* I, s. 147. I K. F. 1/8 1805 ang. skogarna i riket, § 67, skildes mellan det fall, att åverkaren »sätter sig till motvärn», och att han »överfaller den andre med hugg och slag». Därav framgår dock icke mera, än att motvärn enligt äldre rätts språkbruk kunde anses föreligga utan att misshandel ägt rum.

om därunder inbegripas även personer, som i kraft av offentlig tjänsteplikt äro skyldiga att över densamma utöva dylik tillsyn, såsom t. ex. förvaltande och bevakande personal vid skogsstaten. En anledning till dylikt tvivelsmål kunde särskilt ligga däri, att 1864 års strafflags bestämmelser i kap. 10, §§ 1, 5 och 6, vilka äro mera omfattande än motsvarande bestämmelser i äldre rätt, kunde tänkas för dylika fall medföra en tillräcklig skärpning av ansvaret. Då emellertid §:n påtagligen avser även boställshavare, och de äldre bestämmelserna i ämnet avsågo även sådana fall, då motvärn gjorts mot offentlig funktionär, torde den sistnämnda uppfattningen få anses vara den riktiga. — Vidare tillkommer det ifrågavarande rättsskyddet även »deras folk». Uttrycket »deras folk» är givetvis vidsträcktare än det på andra ställen i svensk lag exempelvis i R. B. 17:7 förekommande uttrycket »husfolk».¹ I detta sammanhang torde därmed få förstås en var, som tillhör ägarens eller innehavarens familj resp. till dem eller till egendomens vårdare står i ett förhållande, som innefattar en offentligt-rättslig eller en privaträttslig tjänsteplikt.

Däremot kan motvärn, som övats mot andra personer än de här nämnda, icke medföra här stadgade ansvar. Visserligen giver t. ex. Lag om rätt till fiske, § 19, en rätt att taga »vedermäle» av gärningen ej blott åt den som fiskevattnet äger, utan även åt den som »fiskevattnet innehaver» eller deras folk, resp. i fråga om vatten, där varje svensk medborgare äger rätt att fiska, åt allmän åklagare samt, beträffande allmänt kronofiske och allmäningsfiske, jämte honom även åt den, som äger fisket nyttja; och ävenså Lag om rätt till jakt, § 23, en dylik rätt ej blott åt jordens innehavare, utan jämväl åt »jakträttsinnehavare» eller deras folk, resp. för vissa fall även åt allmän åklagare samt vissa andra statstjänstemän. Men även om genom dylika stadganden en offentligt-rättslig vårdnadsplikt

¹ Ang. innebörden av detta uttryck, se ENGSTRÖMER: *Vittnesbeviset*, Uppsala 1911, ss. 158—161.

får anses konstituerad så väl för åklagare som för nämnda tjänstemän, torde dock för tillämpligheten av 24: 16 få anses erforderligt, att den ifrågavarande vårdnadsplikten hänför sig till viss fastighet. I de fall en gärning som är straffbar enligt 12—14 §§ i detta kap., förövats å område som avses i Lag om rätt till jakt, § 7, eller å vattenområde som avses i Lag om rätt till fiske, §§ 1 och 6, torde därför motvärn mot allmän åklagare eller annan offentlig funktionär vid utövningen av hans ovannämnda befogenhet icke kunna grunda ansvar enligt förevarande lagrum, utan ansvar för motvärdnet allenast kunna inträda jämlikt stadgandena i strafflagens 10 kap. Och även om i övrigt ovannämnda stadganden få anses förläna en dylik rätt till självtäkt jämväl åt occupationsrättens innehavare såsom sådan¹, följer dock därav icke utan vidare, att det förstärkta rättsskydd, med vilket lagen här utrustat rätten till självtäkt — vilket i så fall skulle komma att gälla även i fråga om dylik självtäkt, övad av den occupationsberättigade gent emot fastighetens ägare — också skulle gälla i fråga om nu nämnda fall av självtäkt. Hade detta varit avsett, synes uttrycklig föreskrift därom ha bort upptagas i lagen. En analog utvidgning av straffbudet i sådan riktning synes av nämnda grunder i allt fall kunna ifrågasättas och därmed ock få anses utesluten. Allenast i den mån, det kan anses åligga den occupationsberättigade en förpliktelse gent emot fastighetens ägare eller innehavare att i förevarande avseende öva tillsyn å fastigheten, synes denne och hans »folk» vara att inbegripa under lagens stadgande. Emellertid synes i rättsfall 1909 s. 421 förevarande § utan vidare ha tillämpats även vid motvärn mot person, som allenast innehaft jakträtt å området i fråga.

4) Motvärdnet skall ha förövats vid vissa tillfällen, nämligen antingen:

a) »då någon av dem vill den brottslige från gärningen hindra». Straffbestämmelsen får i detta fall anses tillämplig,

¹ I B. B. 17: 3 gavs en dylik rätt endast åt »den, som fiskevatten äger».

så snart »någon» av nämnda personer eller deras folk velat hindra honom från gärningen, och motvärn övats mot denne.¹ Den torde sålunda i avseende å en och samma fastighet utan vidare bereda dylikt rättsskydd åt såväl ägare och innehavare som vårdare. Därest en dylik åtgärd icke riktar sig mot annans person och allenast innefattar ett hävdande av besittning till området i fråga, såsom t. ex. vid avlägsnande av olovligen ut-satta jakt- eller fiskeredskap, torde ock en dylik befogenhet att hindra utan vidare få anses vara för handen.² I övrigt är den grundad i gällande nödvärnsregler. Den omständigheten, att motvärn övats, är här att anse såsom en kvalifikationsgrund vid åverkansbrottets bestraffande, ungefär på samma sätt som en likartad kvalifikationsgrund upptagits vid mordbrand i Str. L. 19: 2 för det fall, att mordbrännaren »gör våld å någon för att elden åsätta». Det blir således ej ansvar särskilt för motvärnets vid åverkansbrottet och särskilt för själva åverkansbrottet. Förevarande omständighet kan i detta hänseende ock jämföras med de omständigheter, som förvandla tjuvnad till rån. Om visst våld eller hot användes mot någon som utgör hinder för tillgreppet, blir nämligen detta att bedöma som rån; jfr vid 21: 1.

b) »då någon av dem vill av honom taga åter vad han åtkommit». Detta fall erbjuder en viss likhet med stadgandet i 21: 4, enligt vilket under liknande förhållanden ett tjuvnadsbrott blir att bedöma såsom rån. Därstädes fordras dock, utom en väsentlig kvalifikation i fråga om medlen för motvärnets, att man vill återtaga det stulna »å bar gärning»; jfr ock 5: 7, som ger den där stadgade nödvärnsrätten vid motvärn endast för sådana fall, då man vill återtaga sitt »å bar gärning». Detta har lagen ej fordrat här. Den torde därför få anses ha vid ifrågavarande § avsiktligt uteslutit nämnda

¹ I L. K:s förslag hette det: »då de vilja honom från gärningen hindra etc.». L. B. ändrade uttrycket till: »då någon av dem vill honom etc.».

² Jfr rättsfall 1914 s. 38. Jfr ock ett äldre rättsfall hos FLINTBERG, V, s. 571—2.

fordran.¹ Det stränga straffet i 24: 16 får sålunda anses avse att stödja och stärka vederbörandes rätt till självtäkt även i sådana fall, då den som vill sitt återtaga, icke har den nödvärnsrätt som stadgas i 5: 7. Och att man har rätt till självtäkt även i andra fall, framgår tydligt av Pr. L. Str. L. 16: 6. Denna förstärkning av rätten till självtäkt gäller dock uttryckligen blott de här nämnda personerna. Att åter endast fall, då man verkligen har rätt till självtäkt, avses, och att meningen ej är, att stadgandet skall vara tillämpligt även då en rätt till självtäkt enligt allmänna regler ej är för handen, torde framgå dels av en jämförelse med närmast följande fall, där det uttryckligen säges, att det skall vara fråga om fall, då tagande av vedermäle »må» ske; dels ock därav, att lagen svåriligen kan tänkas vilja bestraffa, särskilt så strängt som här sägs, en person som gör motstånd mot en olaglig självtäkt.²

c) »då någon av dem vill främtaga honom något av det, som till vedermäle av gärningen kvarhållas må». Beträffande detta fall, då motvärn övas gentemot de nämnda personerna när de utöva laga självtäkt för att taga »vedermäle» av gärningen, framgår av de lagrum som ange, när dylik rätt i förevarande fall är för handen — Lag om rätt till fiske, § 19; Lag om rätt till jakt, § 23; samt K. F. 1/8 1805 om skogarne i riket, § 67 — att dylik rätt att öva självtäkt gent emot den brottslige endast finnes, om vederbörande anträffas »å bar gär-

¹ I L. K:s förslag 7: 7 medgavs nödvärnsrätt mot den som sätter sig till motvärn mot den som sitt »av honom återtaga vill». L. B. infogade orden »å bar gärning» för att därmed utmärka, att nödvärnsrätten avsåg det fall, att egendomen återtages »på stället eller innan han förlorat honom ur sikte». Någon motsvarande inskränkning gjordes emellertid icke av L. B. i fråga om förevarande stadgande.

² Man kunde ju visserligen omvänt vilja sluta, att då straffet efter lagens ord drabbar den brottslige, då motvärn av honom göres »när någon av dem, vill av honom taga åter vad han åtkommit», därmed ock självtäkt i förevarande fall alltid vore tillåten; men även om en dylik rätt till självtäkt enligt svensk rätt får anses vara för handen jämväl i andra fall än de i Pr. L. Str. L. 16: 6 omnämnda (jfr t. ex. rättsfall 1901, s. 209; 1908 B 720 samt 1909 B 642), vore dock i allt fall en dylik slutsats knappast tillräckligt grundad.

ning» resp. »i gärningen». Av uttrycket: till vedermäle »av gärningen» framgår, att det förstärkande av självtäktsrätten som lagen här anordnat, efter lagens ord endast avser sådana fall, då fråga är om i förevarande § omförmälda brott enligt detta kap. Stadgandet omfattar sålunda efter sin lydelse icke den befogenhet att taga »vedermäle», som enligt Jaktstadgan ^{25/11} 1927, § 20, tillkommer en var vid brott enligt nämnda stadga; ej heller den motsvarande befogenhet, som enligt Fiskeristadgan ^{17/10} 1900, § 30, inrymmes åt den, som äger att å brott enligt nämnda stadga tala, däribland, jämlikt 27 §, förutom allmän åklagare även »en var delägare i fiskevattnet inom området, ändå att han ej visa kan, att hans enskilda rätt blivit genom överträdelsen särskilt förnärmat»; och ej heller den befogenhet av dylikt slag, som tillkommer allmän åklagare jämlikt K. K. ^{5/3} 1897 ang. förbud mot borttagande av sten från havsbotten å Skånes västra kust, § 5. Endast om dylika brott tillika innefatta brott enligt de här nämnda §§ i 24 kap., kan förevarande straffbestämmelse enligt sin lydelse tillämpas; och den gäller även i sådant fall endast om motvärn övats mot någon av de i §:n nämnda personerna. Även en analogisk användning av straffbudet för nyssnämnda fall kan i allt fall ifrågasättas. Det kan ju nämligen tänkas, att det högre rättskydd, som lagen i 24:16 förlänat där nämnda fall av självtäkt, bl. a. har sin grund däri att vid brott enligt 24 kap. åtalsrätten eljes i regel endast tillkommer målsägande, medan brott enligt nyssnämnda författningar regelmässigt hemfalla under offentlig åtalsrätt eller, därest så ej är fallet, vanligen äro av mindre betydelse. Och övas motvärdet mot offentlig myndighetsperson, kan ju alltid särskilt ansvar inträda enligt stadgandena i 10 kap. Str. L.

Även i de båda här ovan under b) och c) nämnda fallen får man, om ock detta kan anses mera tveksamt, *in dubio* anse stadgandet i 24:16 innefatta en kvalifikationsgrund vid bestraffandet av åverkansbrottet. Det skall sålunda icke

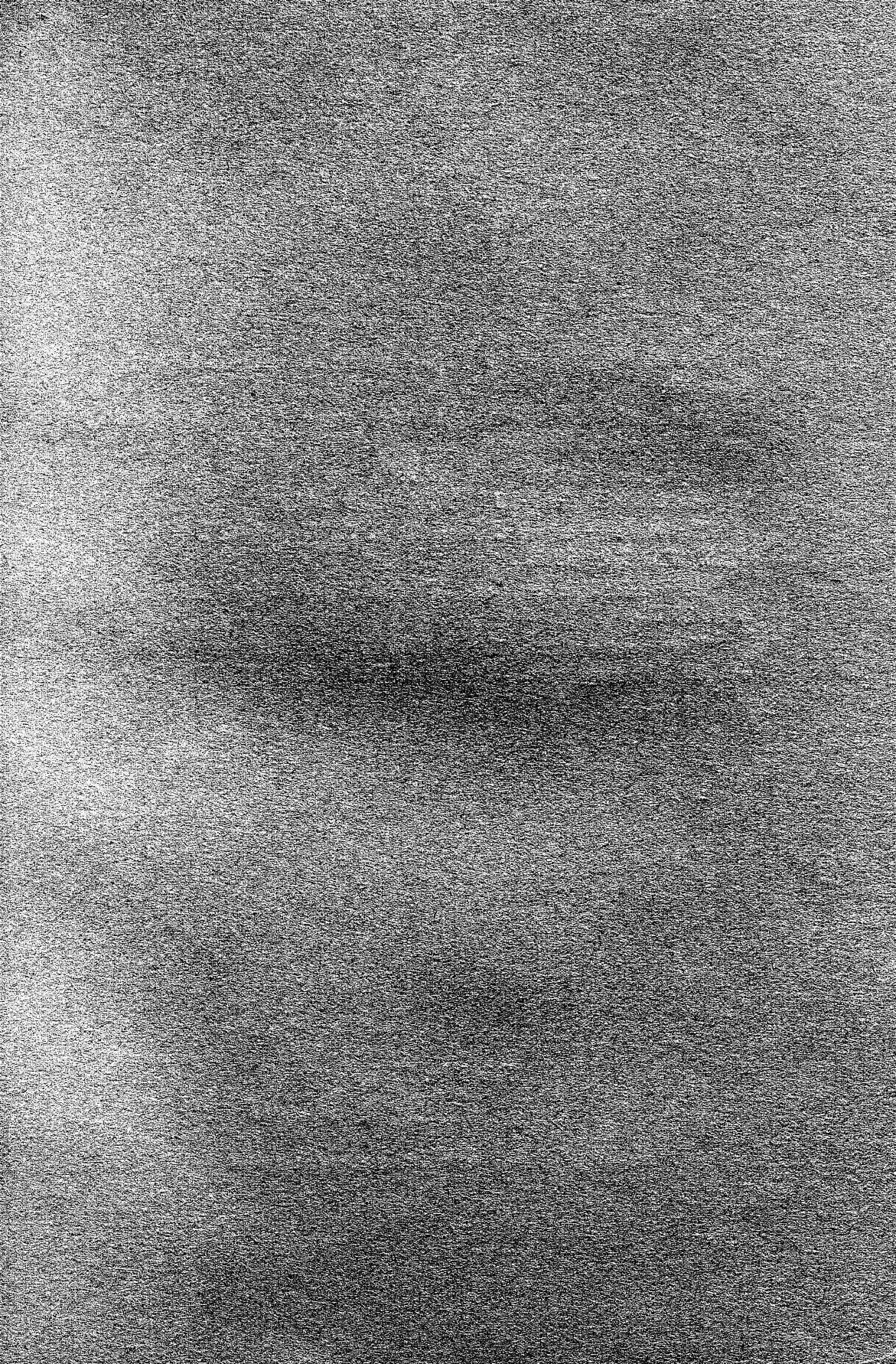
ådömas ansvar dels för den föregående brottsliga gärningen och dels för motvärdet, utan allenast ett straff enligt förevarande §. Denna ståndpunkt har ock, vad de ovan under c) nämnda fallen beträffar, kommit till uttryck i rättspraxis; se rättsfall 1899 s. 542 och 1909 s. 421.

För straffs inträde erfordras i samtliga nu nämnda fall hos gärningsmannen — förutom förhandenvaro av samtliga objektiva och subjektiva rekvisit vid det särskilda brott enligt 24 kap. varom fråga är, — på *den subjektiva sidan* särskilt kännedom om att den person, mot vilken motvärdet göres, tillhör någon av de kategorier av personer som i förevarande § omförmälas.

Straffet innebär i fråga om flertalet av de brott som här avses en högst betydande skärpning av ansvaret; böter kunna ej ifrågakomma, och strafflatitudens maximum är 2 års straffarbete.

Brott enligt denna § lyder under allmänt åtal.

Av samma författare ha tidigare på samma förlag i bokhandeln utkommit:

Kriminalpolitik. Studier till den svenska strafflagstiftningen. Uppsala & Stockholm 1918. Pris 7 kr. 75 öre.

Den positiva straffrättens allmänna del. Första häftet. Uppsala & Stockholm 1920. Pris 2 kr. 75 öre.

Kommentar till strafflagen kap. 7. Uppsala & Stockholm 1926. Pris 3 kr. 50 öre.

Straffrättsliga studier. Uppsala & Stockholm 1926. Pris 6 kr. 25 öre.

Kommentar till strafflagen kap. 17, 18. Andra omarbetade och utvidgade upplagan. Uppsala & Stockholm 1929. Pris 7 kr.

Pris 5 kr. 75 öre